

De 'Zusters van Liefde van Jezus en Maria' en de Minnewaterkliniek te Brugge

M. De Duytsche

De « Zusters van Liefde van Jezus en Maria » en de Minnewaterkliniek te Brugge.

M. De Duytsche

De oorsprong van de Zusters van Liefde van Jezus en Maria moet gezocht worden in de Meetjeslandse gemeente Lovendegem. Daar stichtte pastoor Petrus-Jozef Triest, ook lid van een comité dat de Burgerlijke Godshuizen beheert in 1803, een geestelijk genootschap om de dorpskinderen te onderwijzen. Twee jaar later (1805) installeerden de zusters zich in de gewezen abdij Ter Haegen, van de gesupprimeerde Bernardissen te Gent. Dit zal het moederklooster worden. Vandaar zwermen ze verder uit, opnieuw naar Lovendegem en Zaffelare in Oost-Vlaanderen. Bijhuizen ontstonden, voor wat West-Vlaanderen betreft, te Brugge, Kortrijk en St.-Denijs.

Koning Willem was dit initiatief blijkbaar niet ongenegen, vermits hij de filialen goedkeurde en erkende door zijn besluit van 10 december 1823. In zijn goedkeuringsbesluit worden de volgende voorwaarden bedongen : men moet zich gedragen naar de statuten van de hoofdcongregatie te Gent, ook moeten de oversten of opzichsters 'inboorlingen' zijn van zijn rijk. Het maximum aantal zusters stelde hij vast, voor Gent op vijftien, voor Lovendegem op twaalf en voor de andere bijhuizen op tien.

De armoede te Brugge in 't midden van de 19^e eeuw.

De stad Brugge kende een groot aantal armen. Het hoogtepunt werd bereikt in het midden van de voorgaande eeuw ⁽¹⁾. Zo waren er bv. in 1840 op een bevolking van 45.308 zielen, 18.599 bijstandsgerechtigden, d.w.z. 1 op 2 1/2 inwoners. Voor het Rijk was dit 1 op 7. Deze personen waren ten laste van het Bureel van Weldadigheid. In de winter van 1848/1849 werd voor het eerst uitgekapt met een soepbedeling. Aan 22.307 personen werden in totaal 599.147 liter soep bedeed, voor een waarde van 34.433,74 fr.

De bijstand nam allerlei vormen aan : geld, voeding, klederen, bedstro, brandstof, tussenkomst in begrafenissen, geneeskundige hulp met afgifte van geneesmiddelen in de armenapotheek ter Kuipersstraat nr. 27 ⁽²⁾. Deze bijstand kon gewoon, buitengewoon of dringend zijn.

(1)

Kan. P.J. Triest, stichter en
algemeen overste van 1803
tot 1836(†).

Moeder Placida Van der Gauwen,
eerste algemene overste van
1803 tot 1844.

De eerste Zusters van Liefde te Brugge en hun intrek in de Oude Burg.

Om zijn steentje bij te dragen en bezielde met 'menschlievendheid en altijd ieverig te contribuieren zoveel in zijne magt bestaet tot alle goede werken' zond Petrus-Jozef-Triest (°Brussel 31 augustus 1760 - †Gent 24 juni 1836), kanunnik van de St.-Baafs kathedraal te Gent, twee kloosterzusters van Liefde naar het arme Brugge, om de 'incunabele en verlaeten menschen te dienen.' Een ongedateerd dokument, aangevuld met gegevens uit het archief van de hoofdzetel van de Zusters van Liefde uit Gent, verhaalt ons de aankomst van deze eerste twee zusters.

'den 17 July 1820 's avonds naer den thien ueren sijn alhier tot Brugge aenkomen twee susters van Liefde van den H. Vincentius à Paulo met naeme, suster Raphaël (zal de eerste moeder overste worden) en haar eigen zuster, suster Dorothea', respectievelijk 23 en 18 jaar oud. Als reisgoed hadden zij slechts wat kledingsstukken, vijftig frank in een beursje en een boekje over de Mirakelen van de H. Antonius, beschermheilige van het Huis. Deze zusters 'waeren alleen op een rijtuig en arriveerden bij den Eerwaerden Heer F.T. Corselis, aerts priester en deken van Brugge, woonachtig in de Korte Vuldersstraat. Dezen ontving hun met eerbied, zeggende daer sijn de zusters daer wij zoo lang naer gewacht hebben. Sij sijn seffens naer hunnen woningegaegaen in het huys Oudenburg nr. 15 (nu het nr. 21) eertijds bewoont ende toebehoort hebbende aen Jor. Englebert de Schietere de Caprycke ende als nu in societeyt gecrediteerd de membres van de Jointe van den generaelen armen voor een etablissement van incunabel, filael aen dit van Gent.' Deken Corselis en twee dienstboden, begeleidden hen naar hun woonst. Hij *'dede de ceremoniën en gebeden met deze susters, volgens dat het den H. Regel voorschrijft wanneer men bezit neemt van een huys.*

's Anderendaags kwam dezen Eerwaerden Heer het huys wijden en de heeren der Societeyt kwamen de susters verwillekomen, Dat waren Stockhove, Coppieters, Vanderbeke de Cringen, Melgar-Coppieters, Wynckelman, Vermeire, Vander Hofstadt, Barvoets en Verhulst. Twee dagen daernaer sijnde den feestdag van den H. Vincentius à Paulo sijn aldaer in gekomen twee oude impotente en verlaeten menschen, sijnde dit huys alsoo begost ende

aengegroeyt dat er alhier sijn seven susters en 34 unacunabel oude impotente ende verlaeten' ⁽³⁾.

Op de keerzijde van het laatste blad staat volgende tekst geschreven : *'den maendag 26 oogst 1822 sijn alhier tot Brugge gearriveert van Gent dry Broeders van Liefde met-naem Vincentius, Benedictus en Mathias (die komen we later nog tegen) en hebben hunnen intrek genomen in een huysseken staende op O.L.Vrouw kerckhof. Deze broeders sijn alhier gesonden om de onwetende te onderwijzen ende een school op te rechten als tot Gent - den 16 september 1822 is de schoole geopent'.*

Hun verblijf in de Oude Burg duurde vier jaar om dan te verhuizen met hun zieken naar het gewezen klooster van de Kartuizerinnen. Een nota van de hand van kanunnik Triest luidt als volgt *'den 3 mei 1824 hebben wij het oud clooster van de Carthusinnen gekogt voor de somme van 21.000 guldens courant'.*

Het aangehaalde pand (Oude Burg 21) ⁽⁴⁾ werd door het Bestuur van de Jointe aangekocht op 8 september 1820, voor notaris Joseph-Louis-François Van Caillie. Hun doel was *'aldaer te bezorgen ende te onderhouden gebrekelijke infirme, verlaetene en ongeneesbaere arme menschen'* De koopsom bedroeg 26.710,68 fr. Het leegstaand huis wordt met ingang van 1 november 1932 verhuurd aan Jacobus Schoenmaecker, alias vader Matheus van de Broeders van Liefde, voor negen opeenvolgende jaren, voor de som van 75 ponden groten courant. Voor de huur met valdag 1 november 1841 wordt van Lucas van Gend, alias vader Albericus 'wettelijken opvolger van den voornoomden vader Matheus' 57 ponden groten courant ontvangen. Uit de rekening van de Jointe van 1 januari 1841 tot 1 januari 1845, opgemaakt door de ontvanger Louis Frenelet, blijkt dat 'geenen voorderen pagtprijs van dit huys heeft genoten, en dat hetzelfde is verkogt geworden aen den heer Ryelandt-Van Naemen door de heeren aanhoorders dewelcke uyt de verkoopsom opgedragen hebben aen de Commissie der Burgerlijke Godshuysen een som van 30.000 francs voor het inrigten binnen Brugge van een gesticht voor oude en ongeneesbare arme manspersoonen onder het bestier der broeders van liefde'. De Burgerlijke Godshuizen aanvaardden deze som bij notariële akte verleden op 5 juni 1840 ⁽⁵⁾. Hiermede kon in 1841 het gewezen klooster van de Alexianen in de Katelijnestraat aangekocht worden,

wat na uitbreiding door aankoop van aanpalende panden het St.-Antoniusrusthuis wordt ⁽⁶⁾.

De Jointe.

In voorgaande tekst komt meermaals het woord 'Jointe' voor. Ter verduidelijking van deze instelling het volgende.

De Jointe ook genoemd armenkamer of ghemeenen aermen ⁽⁷⁾ werd, voor wat Brugge betreft, op 10 juni 1776 opgericht met het doel 'vernietinghe van de bedelaers en tot bystande van de gonne de welcke onder hun zullen bevonden worden onbequam om hunnen cost ten geheele ofte ten deele met wercken te winnen'. Het beheer werd waargenomen door de burgemeester als voorzitter, met afgevaardigden van de parochiale dissen.

Volgens Prof. Y. Van den Berghe, mag men aannemen dat er te Brugge vóór de afschaffing van de bedelarij, 322 tot 500 echte beroepsbedelaars werkzaam waren. Dit is nagenoeg 1 op 93 of 1 op 60 inwoners.

Het meer gegoede deel van de Brugse bevolking aanzag dit groot aantal schooiers als een echte gesel Gods. Men kon zich niet vrij op de straat bewegen zonder onmiddellijk aangeklampt te worden. Gaf men niets of was de gift te gering, dan kreeg men allerhande vloeken en verwensingen naar het hoofd geslingerd.

De beroepsbedelaars deinsden er niet voor terug om ook thuis partikulieren lastig te vallen en lieten zich zo maar niet zonder aalmoes aan de deur zetten. Het was een hele verademing voor de Brugse bevolking tot op 1 juli 1776 de bedelarij definitief werd afgeschaft.

De geldmiddelen van de Jointe werden samengebracht door inzamelingen in de stad en ook door partikuliere giften ⁽⁸⁾.

Praktisch kwam het hier op neer dat de Jointe de zorg voor de oudste armen en de ongeneeslijke zieken, gewoonlijk boven de 76 jaar, op zich nam en wanneer er nog geld overbleef, de bestaande dissen bijstand verleende. De Jointe werd als afzonderlijke instelling ingeschakeld in de administratie van de Burgerlijke

Godshuizen en bleef bestaan tot november 1925, toen ze bij toepassing van de wet van 10 maart 1925 op de openbare onderstand, definitief werd afgeschaft.

Schenking aan de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen.

Nu we nader kennis maakten met de Jointe en haar doelstelling, keren we terug naar kanunnik P. Triest.

Bezorgd om het lot van de armen, zieken en bejaarden, stelt hij als een echte Vincentius à Paulo, aan de algemene vergadering van de Jointe, in de loop van de maand 1830, een royale schenking voor ten voordele van het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen van Brugge. Een definitieve tekst wordt op 17 juli 1830 voorgelegd. De gegeven goederen waren met twee renten gehypothekeerd ter waarde van 17.767,77 fr. Deze hypotheek wordt ten spoedigste door de Jointe afgelost. Jaren gingen er overheen tot de schenking in een notariële akte verleden voor notaris Joseph Vander Hofstadt op 22 april 1835 kon worden vastgelegd, in tegenwoordigheid van Joannes Vermeire, lid van de Jointe en François D'hondt, zilversmid (zie bijlage nr. 1). De waarde van de geschonken goederen wordt op 54.600 frank geraamd.

Gunstige adviezen werden door de Gemeenteraad op 4 juli 1835 en door de Bestendige Deputatie op 20 augustus 1835 uitgebracht. De koninklijke goedkeuring volgde op 10 september. Het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen ontving de naakte eigendom van twee huizen in de Kartuizerinnenstraat en een huis met kamer in de Oude Burg. Het vruchtgebruik kwam de congregatie van de Zusters van Liefde toe. De schenking wordt door de Commissie aanvaard bij akt verleden voor notaris Joseph Vander Hofstadt op 9 november 1835. De schenkingsakte voorzag o.a. dat minstens veertig arme, gebrekkige of ongeneesbare vrouwen dienden opgenomen te worden voor rekening van de Jointe. Boven dit aantal mochten meerdere patiënten door de zusters aangenomen worden. De minimum dagelijkse onderhoudsprijs wordt op 64 centimes bepaald voor de eerste veertig opgenomen patiënten, en op 50 centimes voor de overige.

Uitbreiding van de schenking.

Het bleef niet bij die ene schenking. Het bestuur van de Jointe kreeg de kans om twee aanpalende huizen in de Oude Burg, de nummers 11 en 12 aan te kopen, met het doel ze bij het gewezen Kartuizerinnenklooster te voegen.

Het huis, Oude Burg nr. 11 verwerven ze op 24 oktober 1822 en het pand nr. 12 wordt door hen gekocht op 8 november 1839 ⁽⁹⁾.

De schenking, ten voordele van het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen wordt voor notaris Joseph Vander Hofstadt verleden op 5 juni 1840 (bijlage nr. 2).

Vóór de aankoop werd het huis Oude Burg nr. 12 bewoond door de kunstschilder en tekenmeester Franciscus-Josephus van Buylaere ⁽¹⁰⁾. Een van zijn zonen, Joseph-Franciscus van Buylaere, eveneens kunstschilder, schilderde in 1844 voor rekening van 'l'hôpital civil' twee kopieën van J. Van Oost uit de St.-Salvatorskathedraal. Ze stellen de HH. Petrus en Joannes de Evangelist voor. Deze twee kopieën bevonden zich oorspronkelijk in de kapel van het St.-Janshospitaal, aan weerszijden van het hoofdaltaar, en bevinden zich thans in de conferentiezaal. Ook in de St.-Salvatorskerk waren de originele schilderijen van J. Van Oost, tegen de voetstukken van de zuilen van het hoofdaltaar aangebracht ⁽¹¹⁾.

Na deze voorgaande verrichtingen is het volledig gewezen Kartuizerinnenklooster, verlaten door deze zusters op 23 november 1796 ⁽¹²⁾, met de acht woningen in de Oude Burg, eigendom van de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen. Deze huizen, met de huidige nummers, droegen de volgende namen, te beginnen met het hoekhuis, Kartuizerinnenstraat - Oude Burg :
Sinte-Barbara (13), Sinte-Michiel (15), het Gouden Spinnewiel en het Klein Spinnewiel (samen het nummer 17), het Heilig Kruis, de Gouden Valk, de Wijngaard en Sint-Niklaas, samen onder nummer 19 ⁽¹³⁾.

Reorganisatie van het Hospitaalwezen.

Dagen en jaren volgen elkaar snel op. Het aantal patiënten bij de Zusters van Liefde bleef rond de honderd en meer schommelen, waardoor de instelling te klein en te zeer genepen werd.

Na een voorlopige overeenkomst (12 januari 1874), kon op 20 maart 1875 een definitief akkoord met kanunnik J. Janssens bereikt worden. Hij was de opvolger van kanunnik De Decker, die op zijn beurt wijlen kanunnik Triest had opgevolgd. Door dit akkoord wordt de verpleging van honderd ongeneesbare vrouwen toevertrouwd aan de goede zorgen van de Zusters van Liefde, tegen een dagelijkse onderhoudsprijs gelijk aan de helft van de dagprijs bepaald voor het Sint-Janshospitaal. Bij het verlijden van deze akte erkent men het volle genot van de geschonken eigendommen aan het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen.

Tegelijk werd ernstig kritiek geleverd op de verpleging van zieke kinders in, wat de volksmond noemde, ' 't klaaitje '. In dit hospitaal werden huid- en geslachtsziekten verzorgd ⁽¹⁴⁾.

In buitengewone vergadering van het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen van 28 mei 1877 werden de hospitaalproblemen ernstig aangepakt. Men kwam eenparig tot het volgende besluit :
- afschaffing van de diensten in het St.-Niklaas-hospitaal ;
- inrichten van een afzonderlijke dienst voor verzorging van huid- en geslachtsziekten in het St.-Janshospitaal (wordt opgericht in de Goezeputstraat, na aankoop van een woning bij het Bureel van Weldadigheid op 10 februari 1887).

Met drie stemmen voor en één tegen werd de verplaatsing beslist van de instelling der Zusters van Liefde uit de Kartuizerinnenstraat en de bouw van een volledig nieuw hospitaal voor ongeneesbare vrouwen. De leiding wordt toevertrouwd aan de Zusters van Liefde met als algemene overste kanunnik Janssens. Als bouwplaats worden de weilanden, verpacht als blekerijen, tussen Minnewater en de Oostmeers aangewezen. Die besloegen daar een oppervlakte van 2 ha 37 a 21 ca. Bij dit nieuw complex zal een afzonderlijk hospitaal voor kinderen gebouwd worden, eveneens onder de leiding van de Zusters van Liefde.

De toegangspoort tot het klooster der Kartuzierinnen, op de plaats van de vroegere Merceniersstraat. Foto genomen kort na de herstellingen in 1894. (Verz. Guill. Michiels)

Men zong bij de jubelfeeste van 1920 :

*« Maar in Oudenburg kon men niet houden
« Veel te klein en genepen te zeer
« daarom was 't dat ze bouwen nu zouden
« iets veel beter en schooner en meer
« Bij 't Minnewater door d'hospicen
« Het nieuw gesticht nu staat... »*

De Zusters van Liefde nabij het Minnewater.

De gekozen ligging en het bouwvoorstel kreeg de goedkeuring van de toeziende overheden. Aan de stadsrand, nabij de Boeveriepoort, het Begijnhof en het Minnewater bezat de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen op de laaggelegen weilanden talrijke blekerijen (bijlage nr. 6).

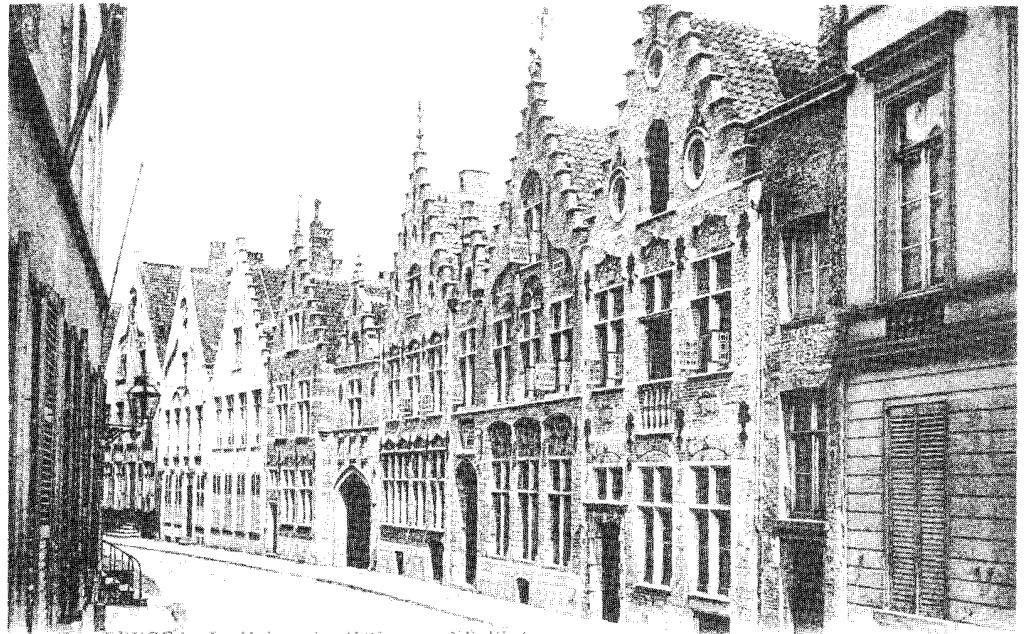
Op verzoek van het Gemeentebestuur van Brugge werden de laaggelegen gronden met 1,50 m opgehoogd met zand en afval van de gesloopte molenterpen van het Boeveriekwartier. De grachten, die de blekerijen van het nodige water voorzagen, werden gedempt. Het Minnewater, vanaf de Minnebrug tot aan het sashuis, werd grondig uitgebaggerd ⁽¹⁵⁾. Het was de bedoeling het water van de Gentse Vaart in het huishouden te gebruiken. De looghuisjes en de andere dienstgebouwtjes werden door de aannemer Leopold Roose uit de Baliestraat afgebroken. Hij had ook de baggerwerken uitgevoerd.

Architect L. Delacenserie werd aangewezen als de plannenmaker. Zijn plannen en bestek ten belope van 668.056 fr. werden, na gunstig advies van het geneeskundig korps en van de directie van de Zusters van Liefde, door de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen op 15 januari 1885 aanvaard.

De Gemeenteraad hechtte er zijn goedkeuring aan op 21 februari 1885. De Koninklijke Commissie voor Monumenten adviseerde het ontwerp gunstig op 23 mei 1885 en uiteindelijk werd het projekt bij Koninklijk Besluit van 15 juni 1885 goedgekeurd. De plannen hielden rekening met de laatste statistische gegevens en moesten huisvesting bieden aan : 16 betalende patiënten, waarvan de opname toegewezen wordt aan de overste van de Zusters van Liefde, 132 ongeneesbare vrouwen (uiteindelijk zullen het er 128 worden) en 72 kinderen.

De Oude Burg omstreeks 1895.
(Verz. Ant. Michiels)

46 — BRUGES. La Maison des Villars. — ND Phot.

Om het projekt mogelijk te maken voorzag het Bestuur een lening van 700.000 fr. op te nemen bij het Gemeentekrediet van België met maximum looptijd van 66 jaar, tegen een rentevoet van 4,50 %.

Het bouwprojekt werd in twee fasen opgesplitst. Een eerste openbare aanbesteding voorzag het delven van de grondvestingen en een tweede voor het opgaand metselwerk. Deze tweede fase omvatte de bouw van een middengebouw, kapel met sacristie en vier ziekenzalen, elk van 32 bedden. Om deze zalen van elkaar te onderscheiden gaf men ze heiligennamen. De eerste zaal noemde Sint-Jozef, de tweede zaal H. Bernardus, de derde St.-Antonius en de vierde zaal, H. Vincentius. Later werd er nog een St.-Annazaal voor 'woelige patiënten' aan toegevoegd.

De werken van de eerste fase startten op 13 mei 1886⁽¹⁶⁾. De tweede fase, werd na een tweede oproep, de eerste bleef zonder gevolg, openbaar aanbesteed op 24 mei 1888 en werden de werken, het kinderspital niet inbegrepen, gegund aan de aannemer Désiré De Clercq uit Roeselare voor 301.183,20 fr. Het hele projekt kostte, de uitrusting inbegrepen, na uitvoering meer dan 800.000 fr. Pas op 18 mei 1892 kon het nieuw groots opgezet complex, representatief voorbeeld van de neo-gotiek in Brugge, door Mgr. Faict, plechtig ingehuldigd worden.

Voor het aanleggen van de Gasthuisstraat (nu Prof. Dr. J. Sebrechtsstraat), waar het ziekenhuis een straatlengte heeft van ongeveer 175 meter, stond het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen gratis 1.837 m² grond af aan het Gemeentebestuur⁽¹⁷⁾. De levering van 150.000 kasseien wordt op 30 juli 1890 door de stad in aanbesteding gegeven en op 2 augustus er opvolgend gegund aan aannemer Antoine Hody mits 127 fr. de duizend. Het kasseiwerk werd op 19 september 1890 aanbesteed met gunning op 11 oktober aan aannemer Pieter Lootens, Boninvest, voor 0,50 fr. de m². De totale oppervlakte bedroeg na de uitvoering 1.974,42 m² en kostte 987,21 fr. Aan weerszijden van de straat werd een voetpad over een lengte van 204,25 m in platte kasseien met arduinen kantstenen aangelegd. Dit kasseiwerk werd in 1892 uitgevoerd door de aannemer August Calloigne, Grauwwerkersstraat, voor 6.744,51 fr. De Burgerlijke Godshuizen moesten in deze werken tussenkomen voor 8 fr. de lopende meter.

In het register der eigendommen staat het gesticht van de Zusters van Liefde, Gasthuisstraat nr. 1 opgetekend voor een oppervlakte van 2 ha 44 a en de pastorie, Gasthuisstraat nr. 2 voor 600 m².

Negentig patiënten worden er het eerste jaar opgenomen, onder de goede zorgen van Zuster Monica als overste met 18 medezusters. Als geestelijke directeur fungeert E.H. Constant De Praetere (overgekomen uit de Oude Burg) met Dr. R. Goethals, Oude Burg, als geneesheer.

Wat met de leegstaande gebouwen Karthuizerinnenstraat - Oude Burg ?

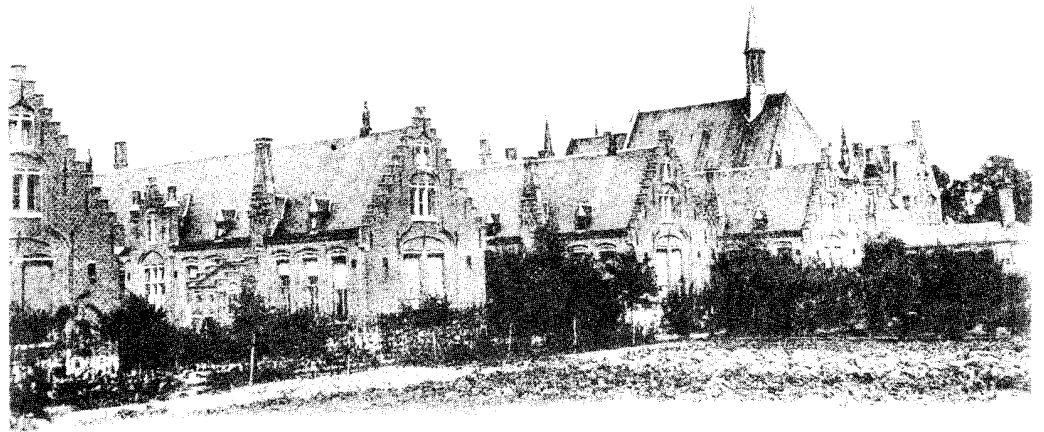
De Commissie van de Burgerlijke Godshuizen was nu wel een instelling rijker geworden, maar stond voor de vraag, wat met de verlaten gebouwen ? Vooraf hield ze een gedeelte (20 a 79 ca) voor zich, in de Karthuizerinnenstraat, om er haar kantoren en het secretariaat van het Bureau van Weldadigheid in onder te brengen⁽¹⁸⁾.

Architect L. Delacenserie werd aangesteld om de nodige veranderingswerken uit te voeren. De inrichting van een nieuwe zittingszaal 'sciencekamer' in de grote salon van de Zusters, had men op het oog. Het Schepencollege verleende de nodige machtiging op 26 april 1893 tot het '*steken van drye vensterkazijnen, het bouwen van kanteelen en eene standvenster in den gevelmuur al den kant van den dyver, afhankelijk van het gewezen gesticht voor ongeneesbare vrouwen*'⁽¹⁹⁾.

Op zaterdag 18 februari 1893 werd haar secretariaat van de Nieuwe Gentweg naar de Karthuizerinnenstraat overgebracht.

Wat nog restte in de Oude Burg was te ver afgelegen om dienstig te zijn voor haar St.-Janshospitaal of haar rusthuizen O.L.Vrouw ter Potterie (vrouwen) of Broeders van Liefde (mannen)⁽²⁰⁾. Dan maar verkopen !

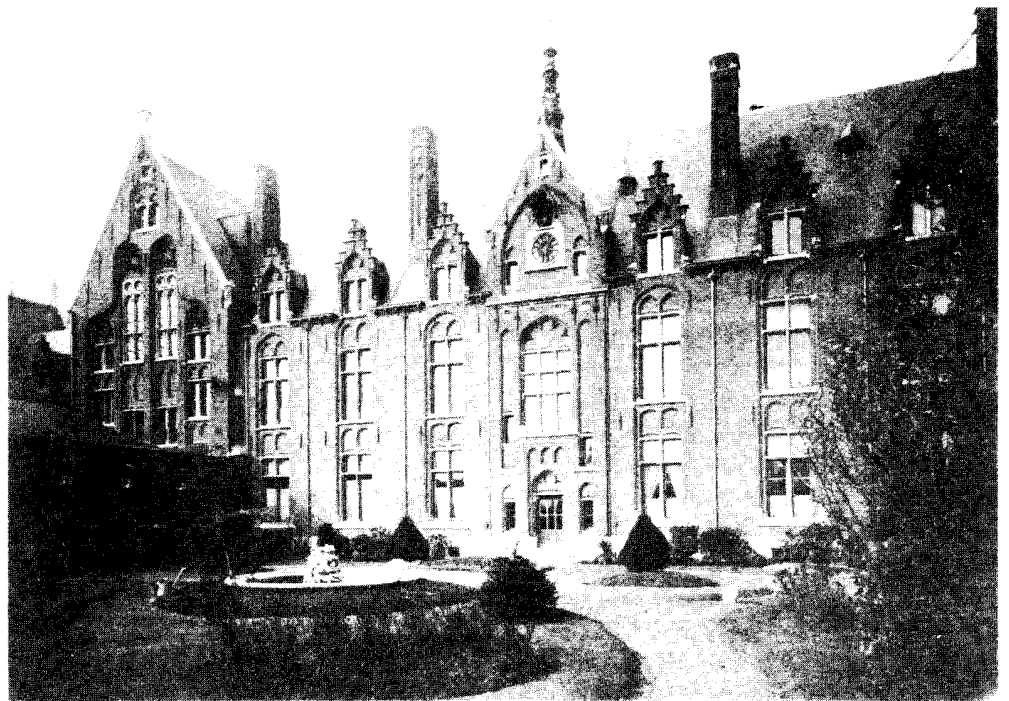
Landmeter J. Van de Fackere werd aangesproken en verrichtte de nodige opmetingen op 7 december 1892. De totaal te koop gestelde oppervlakte bedroeg 35 a 88 ca en was bekend in het Kadaster in de sectie C ex. nrs. 153a en ex. 154b. De koop werd in vijf loten

Bruges — Les Jardin du Beguinage
ca. 1900 — Hémistyle D. G. (Globe)

De gebouwen van de Minnewaterkliniek gezien vanuit de tuin.

De achtergevels tijdens de oorlog 1914-18.

ingedeeld, met als koop één : *'eenen eigendom voorhoofdende in de Chartreusinnenstraat, bestaande uit kapel, zalen, waschkamer, groote koer en afhankelijkheden, eene oppervlakte hebbende volgens meting van omtrent elf aren, twee en twintig centiaeren, bij Kadaster bekend sectie C, deel van nummer 154b. Boomprijs dertig franken'*.

Als bijzondere voorwaarde voor dit nu beschermd monument, voorzag men *'de kooper van koop één zal moeten vergoeden een som van veertien honderd tachtig franken, prijsweerde van de volgende voorwerpen zich bevindende in de kapel (anno 1716) : eenen hoogen altaar met beeld, eenen biechtstoel, eenen predikstoel en boven op het gewezen koor der zusters van liefde, den autaar en de twee gestoelten van 23 zaten'*.

De vier andere loten vormden de huizen in de Oude Burg.

De opzichter van de werken, J. De Smedt, schatte de waarden van de vijf loten op 61.500 fr. Als vergelijkingspunt nam hij de verkoop van het St.-Niklaashospitaal. Naast een bod van de apotheker Richard Vande Vyver uit de Hoogstraat, met 11 fr. de m², ging notaris Clement Van Caillie uit de Zuidzandstraat, akkoord de vijf loten in hun geheel onderhands aan te kopen tegen de geraamde prijs.

In een voorlopige overeenkomst stemt hij er mede in *'de conserver les pignons de la rue du Vieux Bourg, de les restaurer ou de les remplacer et de les maintenir en bon état'*. Dit akkoord kreeg gunstig advies van de Gemeenteraad op 18 februari 1893 en werd bij Koninklijk Besluit van 15 maart 1893 goedgekeurd. De verkoopakte werd verleden voor notaris A. de Stappens, uit de Ridderstraat, op 30 maart 1893. Bij het verlijden van de akte verklaarde notaris Cl. Van Caillie op te treden namens senator Leon van Ockerhout, ere-lid van de Gilde der Ambachten.

Een scheidingsmuur tussen beide eigendommen werd in Brabantse steen op gemene kosten opgetrokken. De hoogte van de muur bedroeg 3 m boven de begane grond met om de 3 m een pilaster. De totale lengte besloeg 42,50 m. Een groot gedeelte van deze scheidingsmuur bestaat nu nog. Op 24 mei 1893 was het werk van aannemer Theodoor Raison, Guldenvlieslaan, af en kostte 1.180 fr.

De Gilde der Ambachten, gesticht in 1887 in de oude congregatie van kanunnik Tanghe in de Westmeers en later overgebracht naar het Zonneke Meers, nam in de loop van 1893 haar intrek in de Oude Burg. De militaire kring opgericht in 1856 nam intrek in het hoekhuis Oude Burg nr. 13 op 6 augustus 1893 en maakte ook gebruik van de kapel in de Kartuizerinnenstraat voor bepaalde goddelijke diensten.

Het gesticht voor ongeneesbare vrouwen opgeëist in de 1^e wereldoorlog.

De Duitsers plunderden Brugge leeg door allerhande opeisingen.

Buiten de 'requisities' van voorwerpen en zaken, werden tal van kloosters, scholen en partikuliere woningen in beslag genomen. De bewoners werden op straat gezet om plaats te maken voor Duitse troepen. Voor de verhuizing werd slechts enkele dagen tijd gegeven.

Het was vooral in het begin van 1917 dat veel gebouwen opgeëist werden. Het hospitaal, in gebruik door de Zusters van Liefde, zette de reeks in ⁽²¹⁾. Alles speelde zich af tussen vrijdag 29 december 1916 en donderdag 4 januari 1917. Van deze bewogen periode van het gasthuis is, door de lokale geschiedenis een volledig relaas in handschrift bewaard gebleven. Het werd geschreven door ridder M. van de Walle, commissaris van de instelling ⁽²²⁾.

Het verhaalt de vruchteloze pogingen ondernomen door Dr. Reynaert om 'een catastrophe' af te wenden en de patiënten ter plaatse te houden. De tussenkomst werd gevraagd door de leden van het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen van het gemeentebestuur van Brugge, verwijzend naar de conventie van De Haag en meer in 't bijzonder naar art. 56 ⁽²³⁾. Het koele antwoord van kommandant Frh. von Buttler *'Die Überführung ist eine militärische Notwendigkeit da die Anstalt anderweitig gebraucht wird'* ⁽²⁴⁾

Inmiddels ontving het Gemeentebestuur het requisitiebiljet nr. 8932, gedagtekend 31 december 1916, met volgende brief : *'Das Krankenhaus für unheilbar kranke Frauen in der Gasthuissstrasse am Minnewater wird am 4 Januar 1917 durch Überführung*

der Frauen nach Merxplas geraümt werden und wird als Lazareth eingerichtet. Alles dort befindliche Personal uns. hat die Anstalt am 4 Januari zu verlassen. Gez. Frh. von Buttlar'. (25)

Dr. Reynaert, die het verloop van de gebeurtenissen op de voet volgde, gaf volgende orders aan moeder overste :

'Eerwaarde Moeder, Niets te doen ! De Kommandatur wil dat een transport plaats hebbe gelijk hoeveel of 'hoewenig' menschen meedegaan !! gij moet :

- 1° een lijst in dubbel opmaken der zieken die vast meedegaan en die zenden seffens (zoohaast mogelijk) naar Obermat Springborn die den transport schikt : ik weet niet of het Merxplas of Rekkem is (26), Ob. Springborn is in de Kommandatur*
 - 2° autos kunt gij krijgen op vraag*
 - 3° De uur van den trein zal voor gezorgd worden. Het is voor Donderdag*
 - 4° De menschen moeten kleederen, waschgoed enz. mededragen en eten en drinken voor een dag.*
 - 5° Het verplegend personeel (zusters) moet gedeeltelijk medegaan, 't is te zeggen, genoeg voor den dienst der reizende menschen, de anderen zijn vrij hier te blijven.*
 - 6° de zieke mogen naar hunne familie gaan, niemand is gedwongen, ook mogen gezegde zieken naar het hospitaal ((25-30) en naar de Clarastraat (20-25) gaan wonen.*
 - 7° de zusters die schikken mede tegaan moeten seffens in de Kommandatur voor een paspoort zorgen (de zieke niet)*
- 't Is de Kommandatur haar schuld zegde de Dr.'*

Het ziekenhuis aan de Gasthuisstraat werd op 4 januari 1917 volledig ontruimd. Naast zuster Bertha (M. Walraet), overste met dertig medezusters, het lekenpersoneel, verlieten 168 vrouwelijke patienten (zie bijlage 3 voor de namen) met pijn in 't hart, het hun zo vertrouwde gesticht van de Zusters van Liefde.

Koetsier Oscar De Busschere uit de Nieuwlandstraat (thans Verbrand Nieuwland) bijgestaan door politieagent August De Jaegere vervoerde met de stadsambulance op 2 januari 1917, in zeven uren, vijf en dertig patiënten met al hun hebben en houden naar het St.-Janshospitaal. 's Anderendaags, 3 januari verzorgde hij het transport van dertien vrouwen naar

de inrichting van de Engelbewaarder in de St.-Clarastraat (27). Twee patiënten werden naar de Potterie overgebracht en negen naar de psychiatrische kliniek O.-L.-Vrouw te St.-Michiels. Zes en dertig werden bij familieleden of vrienden opgenomen en de resterende drieënzeventig zieken, vergezeld van enkele zusters, vertrokken op 4 januari met de trein naar de Rijksweldadigheidskolonie te Merksplas.

In het St.-Janshospitaal werden de 35 patiënten voorlopig ondergebracht in de oude ziekenzalen. Onmiddellijk werd er werk van gemaakt om één van de acht ziekenzalen in te richten als 'afdeling van de Zusters van Liefde'. Waarschijnlijk was dit de derde vrouwenzaal. Op 16 februari 1917 kon deze speciale sectie in gebruik worden genomen met als verantwoordelijke zuster Juliette van de congregatie van de Zusters van Liefde.

Voortaan fungeerde deze zaal als een mini-gesticht van de Zusters van Liefde en verbleven er vrouwen die speciale zorgen vereisten tot 23 april 1919. De volgende dag verhuisden alle patiënten met de zusters die hen verzorgden naar het hun zo bekende gesticht aan 't Minnewater.

Over het verloop van de oorlogsgebeurtenissen, laten we nu ridder M. van de Walle zelf aan het woord :

'Vrijdag 29 december 1916

Op 29^Xber 's morgens, ontving de overste der Zusters van Liefde het bezoek van Doctor Gerstein oppergeneesheer van het marinekorps, die haar bekend miek dat de Duitsche overheid de gebouwen in beslag nam en verklaarde dat alles moest geruimd zijn tegen dijnsdag 2 Januari aanstaande en dat alle de zieken met eenen bijzonderen trein gingen naar Reeckheem overgebracht worden. De overste raadde den doctor Gerstein aan zich te wenden tot den voorzitter van 't Bestuur der Burgerlijke Godshuizen waarvan 't gesticht afhangt. De voorzitter ten 2 ure verwittigd van 't bezoek van Mr. Gerstein begaf zich onmiddellijk naar 't gesticht der Zusters van Liefde. Daar hij den Duitschen geneesheer nog niet ontmoet had, hoopte hij nog dat er geen gevolg aan den ontworpen maatregel zou gegeven worden.

Maar 's namiddags om 2 ure ontving Mr. Reynaert, geneesheer van 't gesticht der Zusters van Liefde 't bezoek van Dr. Gerstein voornoemd die hem insgelijks kennis gaf van 't besluit der Duitsche overheid volgens welk zij 't gesticht in gebruik zou nemen om er een lazaret in te richten. Het moest tegen dijnnsdag 2 Januari ontruimd zijn. Alhoewel Dr. Reynaert aan zijnen collega deed opmerken dat hij zich tot de Burgerlijke Godshuizen zou moeten wenden, bevoel Dr. Gerstein hem tegen 's anderendaags 's morgens, de lijst te geven van gebrekkelijke vrouwen in staat om te voet naar den trein te gaan alsook de lijst dergene die per automobiel er naar toe zouden moeten geleed worden en eene derde lijst de zieken aanduidende die onbekwaam zijn de reis te doen en naar St.-Janshospitaal dienen overgebracht te worden.

Hij voegde er bij dat er eenen bijzonderen trein bevolen was om de vrouwen en de zusters naar Reeckheem te leiden waar alles gereed was om ze te ontvangen. Wat de Commissie betref, zij zou geschreven bevelen krijgen.

Mr. Reynaert ontmoette 's avonds Mr. Ridder van de Walle, Commissaris van 't gesticht der Zusters van Liefde, in 't secretariaat der Burgerlijke Godshuizen en gaf hem kennis van zijn onderhoud met Dr. Gerstein.

Tegenover 't gevaar eener onmiddellijke uitdrijving, wierd de Commissie voor 's anderendaags 's morgens bijeengeroepen.

Zaterdag 30 X^{ber} 1916

De Commissie vergadert om 10 uur, samengesteld uit de HH. van Caloen de Basseghem, Voorzitter -Fraeys, Ridder van de Walle, Dautricourt, leden en Ancot, Secretaris.

Er werd besloten onmiddellijk voetstappen bij 't gemeentebestuur aan te wenden, om te weten als het schepencollegie reeds van 't bevel tot ontruiming kennis gekregen had. Het Collegie was van niets verwittigd geworden. Schepen Van Hoestenbergh bood zich aan om zich bij 't Godshuizen bestuur te voegen ten einde tot de Duitsche overheid te wenden.

In de kommandatur vernam men dat Kommandant von Buttlar afwezig was, de afgeveerdigden slechts 's namiddags om 4 uur zou kunnen ontvangen. Dan begaf zich het Bestuur naar het gesticht der Zusters

van Liefde alwaar eene vergadering plaats greep in 't bijzijn van de overste, van aalmoezenier Desauw en den Doctor Reynaert.

Deze laatste gaf lezing van eenen brief waarbij hij aan zijnen Duitschen ambtsgenoot liet weten dat hij krachtadig verzet teekende tegenover de genomen beslissing. Deze brief waarvan den inhoud de algemeene goedkeuring verwierf luidde als volgt :

Brugge, den 30 december 1916

Geëerde Heer Collega

Ziehier de gevraagde lijsten !

Ter zelfde tijde kan ik niet nalaten u te doen opmerken welke 'catastrophe' de ruiming van het gesticht der zusters van liefde beteekent. Het is een der treurigste voorvallen en der grootste ongelukken voor Brugge sedert den oorlog. Voor vele dier oude kranke lieden beteekent aftransport de dood in ballingschap en liever zouden zij alles lijden dan te vertrekken ! En wat zegge van hunne families dan in Brugge, die hen konden helpen en bezoeken en die hen nooit meer zullen wederzien.

Dit gesticht is geen hospitaal, nog geen zothuis waar men maar tijdelijk verblijft, of geen besef heeft, het is een vaste woonplaats voor meest allen, weinige zijn daarenboven er geplaatst uit dwang, meest allen zijn vrij te gaan, vele betalen zelf, namelijk dames op kamers, sommigen hebben hun gansch fortuintje gestort om daar hun leven lang te wonen, vele worden onderhouden door goede lieden der stad enz. Het is voor het onderhoud eene zeer verwikkelde kwestie waar de goede zusters, alleen uitgeraken.

Kunt gij door voorspraak er niet tusschen komen om een ander gebouw te vinden ! Ik was gisteren te veel geslagen en verwonderd om het u te vragen. Wij bezitten een verdroogde bloemtuil die Duitsche gevangenen ons in 1914 (uit dankbaarheid) gezonden hebben, laat toe dat wij nu ook dankbaar zijn, geneesheren moeten immers het voorbeeld der liefdadigheid zijn.

Ik hoop in uwe tusschenkomst en groet u

Hoogachtend,
get. Dr. Reynaert

In de vergadering wierd er gesproken over de maatregelen te nemen ten voordeele der zusters en der ongeneesbaren, namentlijk als men in geval van ontruiming van het gebouw der gasthuisstraat, in of buiten de stad, niet een of meer gestichten kon vinden alwaar men de zusters en de gebrekkelijken zou kunnen plaatsen en de noodige beddingen vinden.

't Is aldus dat er gedacht wierd aan de school van den Engelbewaarder te Brugge, 't gesticht der fransche zusters te Assebroucke, 't klooster der Damen van St. André en het St. Janshospitaal.

Doctor Reynaert geeft nog te kennen dat Dr. Gerstein hem nog verklaard heeft dat de zieken der zusters van Liefde ten getalle van 24 naar 't St. Janshospitaal moeten overgebracht zijn en dat volgens de lijst welke hij kwam op te maken op 't verzoek van voornoemden collega en bij zijnen verzetbrief zal voegen, er 88 ongeneesbaren waren die desnoods met den trein konden gaan maar dat er 73 niet in staat waren te voet te gaan.

Daarenboven meldt hij op de lijst dat het getal kloosterzusters 31 bedraagt en dat er 7 ongeneesbare vrouwen van krankzinnigheid aangedaan in een krankzinnigengesticht dienen geplaatst te worden.

Eindelijk vernam het Bestuur door Dr. Reynaert dat 200 bedden met beddingen alsook 't mobiel en de keuken in 't gesticht der Zusters van Liefde moesten blijven ter beschikking der Duitschers. 's Namiddags om 4 uur was het Bestuur en de heer Schepen Van Hoestenberghé vergaderd in de Kommandatur maar de kommandant was afwezig daar hij eenige stonden voordien de kommandatur had verlaten. Hij zou, volgens men aldaar vernam, een half uur later terug zijn.

Bij een derde bezoek, om 4 3/4 uur, was Mr. von Buttlar nog altijd afwezig en de Commissie en Mr. Van Hoestenberghé worden ontvangen door den adjudant Mr. Spener die verklaart dat het nieuws wel juist was, dat het vertrek der zusters en der zieken vastgesteld was op 4 Januari bij middel van eenen bijzonderen trein en de bestemmingsplaats Merxplas en niet Reeckhem was, dat alles reeds gereed was om ze aldaar te ontvangen. Verder kon hij over de zaak niet handelen en raadde de Commissie aan zich te wenden bij den Doctor Gerstein die breedvoerige

inlichtingen zou kunnen verschaffen. Daarop richtte het Bestuur zich met schepen Van Hoestenberghé tot den Duitschen geneesheer die op zijn beurt afwezig was en slechts 's anderendaags zijnde zondag, tusschen 8 en 9 ure 's morgens zou sprekelijk zijn.

Intusschen hadden de heeren Fraeys en Dautricourt het gesticht van Averloo gelegen te Assebroucke bezocht; Van zijnen kant, had Ridder van de Walle in onderhandeling geweest met de Damen van St. André en deze drie heeren die overal het beste onthaal hadden ontvangen, doen verslag dezer bezoeken aan het Bestuur dat voor eenige oogenblikken rond 6 uur in zijn lokaal was vergaderd en de beslissing nam de schepen Van Hoestenberghé en den Doctor Reynaert voor de zitting van 's anderendaags 's morgens om 9 uur te ontbieden, om zich te voegen bij het afgevaardigde lid van 't bestuur, dat zich begeven zou naar het huis van Dr. Gerstein.

Zondag 31 X^{ber}

Op dezen datum rond 9 ure 's morgens wierden de heeren Schepen Van Hoestenberghé, Ridder van de Walle en Doctor Reynaert in verhoor ontvangen door den Duitschen geneesheer Mr. Gerstein aan wien zij vroegen bij zijne oversten te willen aandringen om de intrekking der genomene beslissing te bekomen.

Mr. Gerstein liet hun verstaan dat deze beslissing onwederroepelijk was en het nutteloos zou wezen aan te dringen. De afgevaardigden begonnen alsdan te onderhandelen om ten minste de helft van 't gesticht in gebruik te mogen behouden aangezien het doel der Duitsche overheid scheen te zijn alleenlijk in 't bezit der 4 groote zalen te treden en niet van de kamers voor bijzonderen.

Doch daarop ook was eene stellige weigering het antwoord.

Deze heeren vroegen alsdan als zij niet ten aller minstens niet eenige dagen verlenging zouden kunnen bekomen. Diesaangaande stemde Doctor Gerstein er intoe de vraag aan de Kommandatur voor te leggen, dat de zieken, en kostbetalers en de zusters van 't gesticht zouden mogen te Brugge of in het omliggende blijven, in plaats van naar Reeckhem of elders overgebracht te zijn.

Ten slotte dringt de Doctor Gerstein er op aan opdat ter beschikking der duitsche overheid gesteld worde 200 bedden met aanhorigheden, het noodige mobilier en wel namentlijk het keukengerief.

De Commissie maakte deze onderhandeling bekend aan de overste der Zusters van Liefde en verstond zich onmiddellijk met haar tot het nemen der noodige maatregelen, eerst voor de verhuizing en vervolgens voor de nieuwe inrichtingen des gevallen te Brugge voor te bereiden.

Nopens dit laatste punt zijn reeds de volgende inlichtingen ingevorderd.

De overste der school van den Engel Bewaarder is bereid 20 kostbetaalsters of behoeftigen te aanveerden. De Damen van St. André kunnen eene groote slaapzaal afstaan alwaar 20 tot 25 gezonde personen kunnen plaats vinden en zijn daarenboven bereid al de zusters te ontvangen die eene schuilplaats zouden nodig hebben. Van hunnen kant stellen de fransche zusters ter beschikking van 't Bestuur gansch hunnen eigendom gelegen bachten het stedelijk kerkhof alsmede de aldaar staande bedden maar die niet voorzien zijn van beddingen.

Eindelijk kwam de overste van St. Juliaansgesticht ter zitting aan de Commissie het gebruik aanbieden van al de gebouwen ahangende van het godshuis Van Volden alwaar ten minsten honderd gebrekkelijken zouden kunnen eene schuilplaats vinden. Dit laatste voorstel scheen vooral van aard om den toestand te verhelpen en er wierd besloten 's namiddags dit gesticht te gaan bezoeken, zoo mogelijk met Doctor Reynaert. De overste der Zusters van Liefde miek daarna aan 't Bestuur bekend dat duitsche officieren haar kwamen aan te kondigen dat zij 's middags de verdeeling van het gesticht gingen komen in oogschouw nemen.

Beslissing wierd genomen dat Mr. Fraeys en de overste ze zouden ontvangen.

Maandag 1 Januari 1917.

's Anderendaags 1 Januari vergaderde het Bestuur in zijn gewone zittingszaal om 7 uur 's morgens en nam eerst kennis der volgende opeischung der duitsche overheid die den vorigen namiddag, toegekomen was door tusschenkomst van 't gemeentebestuur :

Brugge, 30 december 1916

Aan het stadsbestuur Brugge,

Het gesticht voor ongeneesbare zieke vrouwen in de gasthuisstraat aan het Minnewater zal op 4 januari 1917 door het overbrengen der vrouwen naar Merxplas geruimd worden en zal als lazaret ingericht worden. Al het daar verblijvende personeel enz. heeft het gesticht op 4 Januari te verlaten.
(get.) Frh. von Buttlar

Daarna doet de heer Voorzitter verslag nopens den toestand van 't gesticht Van Volden, welk, volgens de meening van Doctor Reynaert en van al deze die het bezocht hadden, zeer goed zou schikken en spoedig zou kunnen ingericht worden om op tamelijke wijze een honderdtal zieke kostgangers te ontvangen.

Mr. Reynaert ter zitting gekomen, deelt mede dat hij zoo even Doctor Gerstein gesproken heeft en hem bekend gemaakt heeft dat het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen een gebouw gevonden heeft van 't krankzinnigengesticht ahangend, waarin de zieken van de zusters van liefde gemakkelijk en zeer betamelijk zouden kunnen geplaatst zijn, dat het dus onnoodig zou zijn ze naar eene verafgelegene streek te zenden, dat nochtans, indien de duitsche overheid er aan hield de stad van een zeker getal gebrekkelijken te ontlasten, men deze zou kunnen nemen niet onder de Bruggelingen, maar onder de vreemde en er zich juist in de afdeeling Van Volden krankzinnigen bevonden ten getalle van 100 gekomen van 't gesticht van Dave bij Namen, zoodat er geen bezwaar zou zijn deze ongelukkigen elders te sturen.

Doctor Reynaert voegt er bij dat deze zienswijze ten volle gedeeld wordt door zijnen duitschen collega die de zaak aan de bevoegde overheid zal voor oogen leggen en ondersteunen. Het Bestuur is van gevoelen dat dit voorstel ook dient van zijnen kant ondersteund te zijn en het geraadzaam zou wezen het schriftelijk te vernieuwen bij den Korpsartz die volgens Mr. Reynaert met de zaak gemoeid is. Aldus worde er beslist aan deze duitschen doctor een brief te sturen.

Mr. Fraeys, op zijne beurt, doet verslag over zijne onderhandeling van gisteren middag met de duitsche officieren. Zij hebben de zalen en kamers voor bijzonderen en de keuken bezocht en vragen 200

bedden met toebehoorten, een gelijk getal nachttafels en stoelen, het meubilair van den portierkamer, van een spreekkamer en het bureel alsook het keukengerief van den grooten keuken.

Zij eischen ook het gebruik der kapel om er desnoods eene ziekenzaal van te maken, alhoewel de heer Fraeys hun had doen bemerken dat boven de 4 groote zalen er nog een veertigtal zalen en kamers in het gesticht waren die daartoe konden bestemd worden.

Zij verklaarden ook dat de badinrichtingen in het gesticht bestaande, onvoldoende waren. Verders beheeren zij een plan der verschillende verdeelingen van 't gelijkvloers en eenen inventaris der meubelen die met tusschenkomst van het Bestuur door hen zal opgemaakt worden.

Op ondervraging van Mr. Fraeys bekennen zij dat de bepaalde tijd wat kort is voor 't ontruimen van 't gesticht en verklaren bij hunne oversten te zullen aandringen om eene verlenging te verkrijgen maar zij weigeren 't gedane voorstel van het lid van het Bestuur in te willigen om de kapel te sluiten voor de redens hierboven aangeduid.

Eindelijk op verzoek van Mr. Fraeys wordt er beslist dat het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen eenen brief van verzet aan het stadsbestuur zal zenden van den volgenden inhoud.

Brugge, 2 Januari 1917

Mijnheeren,

Wij zijn zeer bedrukt en met eens verwonderd van hetgeen gij ons ter kennis brengt, betrekkelijk de maatregelen die door de duitsche overheid genomen worden wegens het hospitaal der ongeneesbare vrouwen, welk gesticht van ons Bestuur afhangt. Luidens bevel nr. 8932 der Kommandatur, gedagtekend van 30 december 1916 wordt er immers opgelegd dit gesticht te ruimen en de kranke vrouwen naar Merxplas over te voeren op 4 Januari 1917.

Wij hebben altijd in de meening verkeerd dat onze hospitalen onder de bescherming van het nederlandsche verdrag van den Haag van 18 oktober 1907, betrekkelijk de oorlogsgebruiken beschut waren tegen sulkdanige maatregelen.

Artikel 56 van dit verdrag voorziet inderdaad uitdrukkelijk dat het in beslagnemen van gestichten toegewijd aan liefdadige werken volstrekt verboden is. Van den anderen kant, het bevel ons overgezonden laat ons zelfs niet toe van de gebrekkelijke en ongeneesbaren alhier te Brugge te doen verplegen ingevolge de voorschriften der wet.

Wij vinden het onnoodig U voor oogen te leggen hoe noodlottig het is voor de ongelukkige gebrekkelijken van dit gesticht in dit koud en regenachtig weder aan eene lange en pijnlijke reis onderworpen te worden en hen aldaar te doen verblijven in gebouwen die waarschijnlijk niet ingericht zijn als hospitaal. Wij verhopende dat de Duitse overheid deze beweegredens van recht en menschlievendheid in acht nemende, op haar besluit, waaraf gij ons bericht hebt, zal terugkeeren, ontvangt intusschen, Mijne Heeren, de verzekering onzer hoogachting

Het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen van Brugge

get. Julien van Caloen
Maurice Fraeys
R.M. van de Walle
J. Dautricourt
F. Ancot

Dijnsdag 2 Januari

Het Bestuur vergaderd op dijnsdag 2 Januari 's morgens om 9 ure, verneemt dat tot nu toe geen antwoord gekomen is van den Korpsartz op den brief hem gisteren toegestuurd.

Een der bedienden van 't Bestuur gelast zijnde deze antwoord te gaan vragen laat aan het Bestuur weten dat de Korpsartz hem verklaard heeft dat de Doctor Gerstein aangewezen was geweest om zich te verstaan met de Kommandatur over de beslissing die nopens de vraag van het Bestuur dient genomen te worden. Ten einde deze beslissing te verhaasten zal Doctor Reynaert ter zitting aangekomen, eenen aandringendende brief aan Doctor Gerstein aanstond laten geworden, hetgeen gedaan geweest is. (in marge geschreven door iemand anders : elle a été écrite en ma présence avec le concours de Dr. Van Caneghem et a été confiée à Mr. Verhamme qui l'a remet à Dr. Gerstein).

Midderwijlje neemt het Bestuur de noodige schikkingen voor het overbrengen der zieken naar St.-Janshospitaal, het opzoeken der bedden, enz. en begeeft zich met dit inzicht naar gezegd gesticht en daarna naar dit der zusters van Liefde. Eene nieuwe vergadering zal plaats hebben 's namiddags om 5 ure. Deze tweede bijeenkomst van 2 Januari houdt zich in de gewone zittingzaal.

Mr. Fraeys doet verslag dat Doctor Gerstein aan Dr. Reynaert om 2 ure 's namiddags de volgende bekendmaking heeft gedaan : De Commandatur eischt dat de inwoners van het gesticht der zusters van Liefde naar Merxplas of Reckheim overgebracht worden. Nogthans zullen de zieken in 't hospitaal St. Jan moeten geplaatst zijn. Hun getal is bepaald van 25 tot 30. De personen die het begeeren mogen bij hunne familie te Brugge gaan wonen, 20 tot 25 kostgangers mogen naar 't gesticht van den Engel Bewaarder overgaan met het is uitdrukkelijk verboden van de ongeneesbare vrouwen in het gesticht Van Volden of buiten stad te plaatsen.

Eenige zusters zullen de zieke naar Merxplas of Reckheim moeten vergezellen. Hun getal zal in verhouding zijn met het getal der reizende zieken. Zoohaast mogelijk zal er aan Mr. Springborn van de Commandatur eene lijst in dubbel overgemaakt worden, meldende de namen der personen die op den trein zullen stappen alsmede deze der meegaande zusters.

Op Donderdag 4 Januari is het vertrek uit Brugge vastgesteld, de bepaalde uur zal later aangekondigd worden.

De reizigers zullen moeten voorzien zijn van kleederen, lijnwaad, eetwaren en drank voor eenen dag. De zusters alleen zullen moeten van 'passe-ports' voorzien zijn. Het Bestuur begeeft zich onmiddellijk naar het gesticht der Zusters van Liefde. De Overste had reeds kennis ontvangen dezer beslissing en gaf bevelen om dezelve tot uitvoer te brengen. Na onderzoek bleek er dat 73 gebrekelijke personen zich naar Merxplas of elders zullen begeven, want de juiste bestemming is tot op deze oogenblik onbekend. Onder dit getal bevinden zich 10 dienstmeiden en 23 ongeneesbaren ten laste van de Burgerlijke Godshuizen. Eenige zieken zijn reeds naar het hospitaal overgebracht ; nog 7 zullen aldaar moeten aanveerd zijn. Volgens berekening, zullen de personen

die tot nu toe ten kaste van 't Bestuur in 't gesticht der Zusters van Liefde verpleegd waren, verdeeld zijn als volgt :

23 naar den vreemde

16 naar hospitaal

11 naar den Engel Bewaarder Clarastraat

6 naar 't krankzinnigengesticht O.-L.-Vr.

2 (Nathalie Decock wed. Viaene en Annette Lahouter, die het Bestuur beslist te plaatsen in de Potterie)

en de andere naar hunne wederzijdsche familien of kennissen.

Beslissing wordt genomen :

- a) dat deze laatste personen ten minsten 5 fr. onderstand per week zullen genieten.
- b) dat het Bestuur, mits vergelding later vast te stellen, al de overblijvende eetwaren en voorraad zal overnemen, indien zij door de zusters van den Engel Bewaarder niet vereischt worden ;
- c) dat een voorschot van tien duizend franken aan de overste van de Zusters van Liefde zal ter hand gesteld worden ;
- d) dat 5 zusters ten dienste zullen staan der zieken en ongeneesbaren overgebracht naar het St.Janshospitaal, zulks overeenkomstig met de beslissing diens aangaande genomen door de overste die met eens besloten heeft van 6 zusters te plaatsen in 't gesticht van den Engel Bewaarder en al de andere met haar te doen vergezellen naar den vreemden.
- e) dat de secretaris van het Bestuur aangesteld wordt om met Mr. Delafaille, deskundige tegenwoordig te zijn aan den inventaris der artikelen enz. die de Duitse overheid bevolen en vastgesteld heeft op 3 Januari om 9 uur 's morgens. Eindelijk wordt alhier aangeteekend de officieele rekvisitiebrief betrekkelijk de in bezitneming van het gesticht der Zusters van Liefde die aan het bestuur toegekomen is heden 2 Januari rond 1 uur van het stadhuis luidt als volgt :

Stad Brugge Kommandatur nr. 8932 II

Requisitie - biljet

Ingevolge het opeischingsbevel van de duitse overheid in dagteekening van 30 december 1916 wordt het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen te Brugge verzocht de volgende verstrekkingen te verschaffen te weten

Het gesticht voor ongeneesbare vrouwen gelegen Gasthuisstraat, alsmede de mobilaire voorwerpen die daar voor handen zijn ten dienste stellen der Duitsche Overheid om als lazaret gebruikt te worden, dit van af den 4 Januari 1917

*Brugge, den 31 december 1916
Burgemeester en Schepenen,
get. Bⁿ van Caloen*

Woensdag 3 Januari

Op woensdag 3 Januari om 3 uur vergadert nog eens het Bestuur. Mr. Fraeys doet verslag dat hij dezen morgen zich begeven heeft naar het gesticht der Zusters van Liefde alwaar hij vernomen heeft dat het vertrek der Zusters en zieke vrouwen vastgesteld had geweest op Donderdag 4 Januari om 8.42 's morgens en dat de nieuwe verblijfplaats Merxplas zal zijn.

Mr. Springborn geleider van den trein die de zusters en vrouwen aldaar moet overbrengen en die ten dien einde gekomen is om de laatste noodige maatregelen te nemen, heeft de overste en den secretaris ondervraagd als er een der heeren leden van 't Bestuur en geneesheer van 't gesticht den trein zullen nemen.

't Is om over dit punt te beraadslagen dat Mr. Fraeys op zich heeft genomen Mr. Reynaert ter zitting uit te nodigen. Deze laatste om 3 1/2 ure ter zitting aanwezig antwoordt op de vraag die gesteld werd door Mr. Springborn dat het hem onmogelijk is den trein morgen te nemen daar zijne tegenwoordigheid eerder te Brugge dan te Merxplas vereischt wordt uit reden dat de vrouwen die alhier zullen blijven in slechteren toestand van gezondheid verkeerden dan deze die verkozen zijn geweest om naar Merxplas te gaan ; dat verders het last der zorgen binst de reis aan de zieken toe te dienen moest vallen op deze die de verantwoordelijkheid van hun vervoer hebben genomen. Het Bestuur deelt deze mening. Naderhand begeeft het Bestuur zich naar de oude zalen van St. Jans Hospitaal alwaar 24 vrouwen der zusters van Liefde geplaatst zijn, genomen onder deze die ergst ziek zijn. De nodige maatregelen worden genomen om ten beste mogelijk de opschikking dezer zalen te volledigen. Daarna gaat het Bestuur naar de Zusters

van Liefde alwaar men reeds bezig is aan 't opmaken van den inventaris van 't mobilair dat in 't gesticht moet blijven 't zij 200 bedden met de toebehoorende bedgoederen, nachttafels en andere meubels, het keukengerief der groote keuken en andere voorwerpen bijzonderlijk ten dienste van 't gesticht zooals stoors, gazebekken, kassen, stoven, enz... In de kapel zijn de biechtstoel en de predikstoel niet mogen weggenomen worden op het verbod van de duitsche overheid. 't Overige der meubels, het grootste deel der kolen en de mondvoorraad zijn naar 't hospitaal vervoerd, dank aan de werkzame leiding van Mr. Van den berghe, toezienner der werken van 't Bestuur.

Donderdag 4 Januari

Den 4 Januari om 8 uur 's morgens begeeft zich het Bestuur met den heer Dr. Reynaert op de plaats (rampe II der statie bij 't Speitje) waar de zusters en de gebrekkelijke vrouwen op den trein moeten stappen. Het overbrengen naar den ijzerenweg geschiedt per automobiel. De trein is samengesteld uit 6 rijtuigen van 1 en 2de klas. Eenige krankzinnigen van Dave tengetalle van 30 en twee Broeders nemen insgelijks plaats in 2 rijtuigen van 2de klas aan 't hoofd van dezen bijzonderen trein alsmede de heer Springborn. Op 't laatste oogenblik, den wensch der overste van de Zusters van Liefde inwilligende, heeft de heer Commissaris van 't gesticht Ridder van de Walle de noodige toelating gevraagd en bekomen om ook de reis naar Merxplas te mogen doen. 't Was meer dan 10 ure wanneer de trein de statie van Brugge verliet.

De inventaris der voorwerpen welke zich nog in het gesticht der Zusters van Liefde bevonden en die door de duitsche overheid in beslag zijn genomen, werd gesloten den 4 Januari om 11 uur 's morgens in 't bijzijn van Mr. Strauss onderofficier, vertegenwoordiger der duitsche overheid en Mr. Ancot, secretaris van 't Bestuur, bijgestaan door den heer Delafaille, gezworen schatter handelende in naam der Burgerlijke Godshuizen.

Al de eetwaren en voorraad van koolen die op 4 Januari nog in 't gesticht waren, hebben weggenomen geweest alsmede de planten, ijdele flesschen, kleine godsdienstige en andere voorwerpen die in den inventaris niet opgenomen zijn.

De oude ziekenwagen
voor wereldoorlog I.

De vraag gedaan door den secretaris om den toegang naar de hoogzaal en den orgel af te maken door het zegelen of sluiten der 2 toegangsdeuren is stellig geweigerd geweest. Al de sleutels van het gesticht, worden na 't sluiten van den inventaris overhandigd aan Mr. Strauss voornoemd.

Zaterdag 6 Januari

Den zaterdag 6 Januari om 10 ure 's morgens komt het Bestuur nog eens bij een, ten einde 't verslag te hooren van Mr. Ridder van de Walle teruggekomen van Merxplas die het volgende verhaal doet :

Na menigvuldige stilstanden kwam onze trein te Meirelbeke aan rond 2 ure namiddag. In deze statie, wierden er bagage wagens met koopwaren achter de locomotief gespannen hetgeen een onderbreking in de leiding der verwarmingsbuizen voor gevolg had. Wij komen te Antwerpen rond 4 3/4 ure aan. De statieoverste zegt ons dat hij van de komst van onzen trein niet verwittigd was en hij thans geen locomotief gereed heeft. Op onze klacht dat de trein niet meer verwarmd is, doet hij onmiddellijk de noodige verwarmingsbuizen aan eenen stoomvergaarbak verbinden. Na 3 uren wachters, wordt de trein in beweging gesteld.

Hij komt te Turnhout aan na 10 ure (24 uur) Daar waren wij verwacht door de duitsche overheid onder wier leiding het overbrengen der reizigers en reispakken naar eenen bijzonderen tram plaats greep. 't Sloeg elf ure wanneer wij te Merxplas aankwamen.

De Bestuurder van de Colonie van Merxplas, Mr. Stroobant, de geneesheer van 't gesticht en Mr. Van Acker, dienstoverste der rekenplichtigheid, eenen Bruggeling, waren daar in afwachting bij het afstappen uit den tram die stil hield rechtover 't paviljoen aan de zusters en hunne kostgangsters voorbehouden.

De Bestuurder verontschuldigde zich over dat hij ons slechts eene onvolledige inrichting kon aanbieden, hij was maar dezen middag van onze komst verwittigd geweest en hij beschikte niet over hetgeene noodig is voor een gesticht van ongeneesbare vrouwen. Dienstwillig stelde hij onze medeburger Mr. Van Acker ter volle beschikking der zusters om hunne lastige taak te vergemakkelijken. Onmiddellijk doen wij te

zamen een vlug bezoek aan 't paviljoen. De zalen schijnen groot genoeg en in goeden staat van onderhoud maar zijn niet geschikt voor den dienst van een gasthuis. De plaatsen aan de zusters voorbehouden zijn ontoereikend, er is geen enkel lokaal geschikt voor 't maken van eene keuken of een waschhuis. De gemakken zijn ingericht in deurgaten open langs den kant der zalen van den refter en de slaappleatsen. Er is omzeggens geen mobilier behalve bedden en deze laten veel te wenschen.

Ik heb mij geen volledige rekening kunnen maken van den staat van 't bedgoed maar in alle geval bestaat het enkel uit harde stroozakken, grof en slecht opgemaakt waar het stroo in geperst is en uitbult.

Zulkdanige slaping kan niet dienen voor oude, gebrekkelijke vrouwen die somtijds en meestal, dag en nacht in bed moeten blijven.

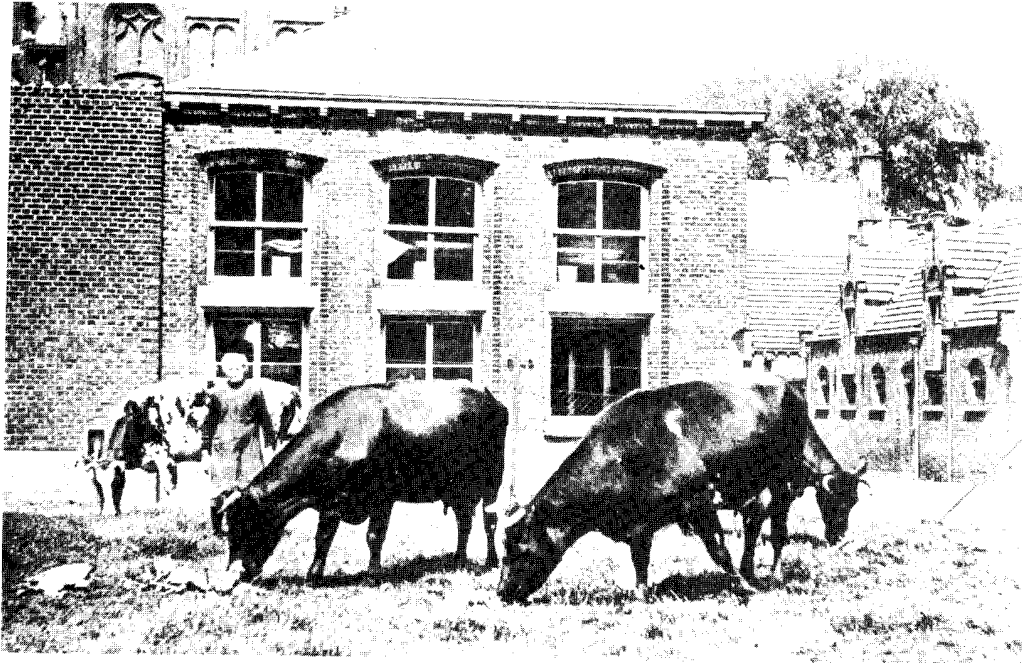
Slechts 12 bedden waren van matrassen voorzien. Al de matrassen van 't gesticht hadden opgeëist geweest door de duitsche overheid.

Mr. Van Acker heeft mij niet kunnen zeggen wie den prijs van onderhoud onzer gebrekkigen zou moeten ontdragen. De kerk staat dicht het paviljoen en is bediend. De opperaalmoezenier Mr. den abbé Faes zal ten dienste staan der zusters en der gebrekkelijken. Deze zullen, voor wat de eetwaren betreft, het rantsoen genieten door de duitsche overheid vastgesteld voor de andere inwoners der colonie. Dit rantsoen is niet groot maar bedraagt toch voor ieder persoon, 80 grammen vleesch per dag. Ik verliet de zusters te middernacht en ontving eene gulhartige inkwartiering bij Mr. en Mme Van Acker.

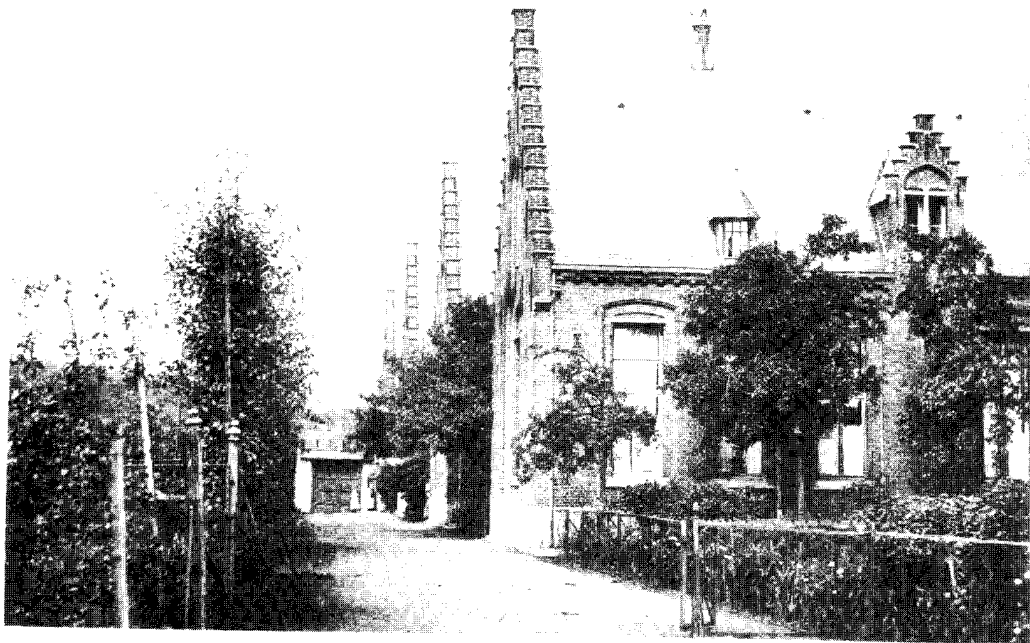
's Anderendaags om 6 1/2 uur 's morgens ontving ik het bezoek van de overste der Zusters van Liefde en hare medehelpster zuster Clementine.

Zij drongen aan om zekere dringende verbeteringen te bekomen, namentlijk

- a) voor de slaping (velen hebben geweigerd er dezen eersten nacht gebruik van te maken)
- b) voor de keuken om in staat gesteld te zijn, zelf het eten hunner zieken te bereiden
- c) voor de gemakken, die zouden moeten kunnen sluiten en verlucht zijn
- d) wat het mobilier aangaat, stoelen, tafels, kassen, bijkans alles ontbreekt.
- e) aangaande de verlichting, iedere zaal was slechts door eenen bek 'papillon' verlicht enz. enz.

De boerderij

De tuin

Mr. Van Acker belooft alle zijne pogingen aan te wenden om voldoening aan deze klachten te kunnen geven maar moest bekennen dat de colonie van Merxplas slecht geschikt was om den tegenwoordigen toestand doelmatig te kunnen verhelpen. Ik raadde de overste aan om desnoods door aankopen te Turnhout of elders het ontbrekende aan te vullen in alles wat het Bestuur van Merxplas niet zou kunnen leveren of bezorgen. Met spijt moest ik afscheid nemen van de zusters rond 7 1/2 ure om in de tram-statie onzen geleider Mr. Springborn te vervoegen die mijnen terugkeer naar Brugge moest verzekeren alsook dezen der Broeders van Liefde die de krankzinnigen van Dave naar Merxplas vergezeld hadden.

Ik nam de uren die ik te Turnhout moest verblijven te baat om aan de heeren Bonne - notaris en Caron, Bestuurder van Merksplas den zoo pijnlijken toestand der zusters van Liefde en van hunne gebrekkelijken voor oogen te leggen, hen verzoekende ze te willen door raad en daad ter hulp te komen.

In een woord, het schijnt mij zeker en vast dat ondank al den goeden wil van 't Bestuur van Merxplas en niettegenstaande de aankopen welke de zusters te Turnhout of elders zullen kunnen doen, het onmogelijk zal zijn aan onze ongeneesbare vrouwen de middels te verzekeren die aan de eerste noodwendigheden beantwoorden.

Mr. Ridder van de Walle stelt voor aan de overste der Zusters van Liefde te laten weten dat het Bestuur haar toelaat al de uitgaven te doen welke zij nodig zal oordelen en die door 't plaatselijk Bestuur niet zouden kunnen verleend zijn.

De leden zijn eenparig om dezen maatregel goed te keuren en onmiddellijk zendt het Bestuur naar Merxplas den volgenden brief.

Bruges, le 6 janvier 1917.

Madame la Supérieure des soeurs de charité de Bruges à Merxplas.

Nous avons l'honneur de vous informer que par la présente nous vous donnons plein pouvoir de faire l'acquisition de tout ce que vous jugeriez nécessaire

(21)

pour l'installation et l'entretien des soeurs et celle des infirmes et qui ne pourrait vous être fournie par l'administration de Merxplas. Veuillez agréer, Madame la Supérieure, l'expression de nos sentiments respectueux.

Au nom de la Commission :

Le secrétaire,
(s.) F. Ancot

Le Président,
(s.) Julien van Caloen

Op 12 Januari ontving het Bestuur den volgende brief van de Zusters van Liefde van Brugge, te Merxplas :

Merxplas, 6 Janvier, 1917.

Messieurs,

Je ma fais un devoir de vous remercier au nom de toutes mes religieuses, pour toutes vos attentions à notre égard durant les derniers jours passés dans notre cher hospice.

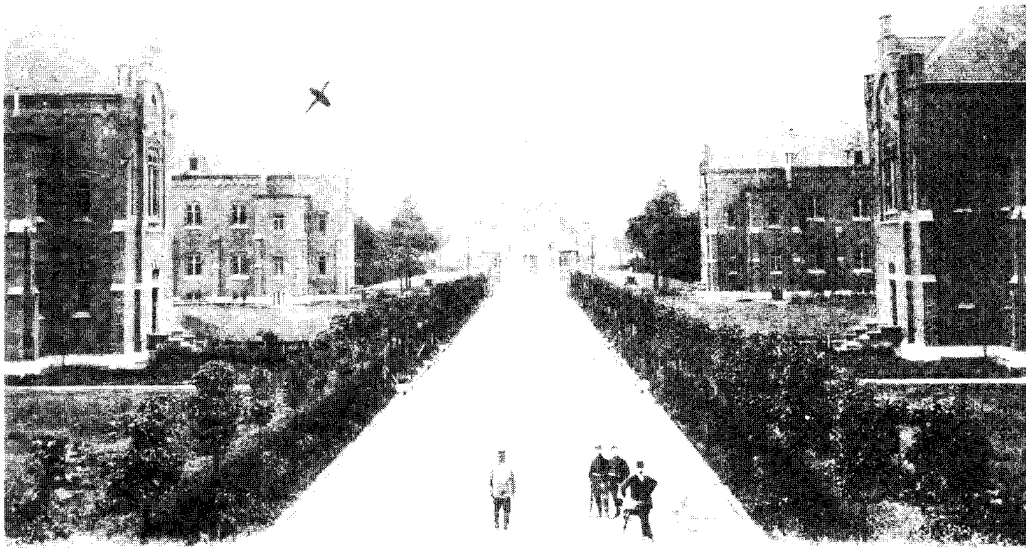
Votre dévouement et vos attentions si délicates ont contribué largement à adoucir une si rude épreuve. Nous vous en remercions toujours bien reconnaissantes et nous prions le bon Dieu de vous rendre au centuple tout le bien que vous nous avez fait. Que dire de notre nouveau séjour ?

Mr. Vandewalle vous aura dit nos premières impressions. Celles d'aujourd'hui sont déjà un peu meilleures et je pense qu'une fois notre maison bien en ordre nous n'y serons pas trop mal. D'ailleurs, nous aurions tort de nous plaindre, alors que M. le Directeur et adjoints sont pleins de prévenances pour nous et prêts à satisfaire tous nos désirs dès qu'ils le peuvent. Les bonnes religieuses de l'hôpital de leur côté font tout ce qu'elles peuvent pour nous aider. Ne vous inquiétez donc pas trop à notre sujet.

Quant aux conditions de paiement, je ne sais rien vous en dire, personne ne paraît renseigné là-dessus. Tout sera annoté et puis on s'arrangera par après. Soeurs et malades vont bien jusqu'ici à l'exception de Alice Govaert, qui est alitée depuis notre arrivée. Je vous prie d'agréer, Messieurs, l'expression réitérée de ma vive reconnaissance et l'assurance de ma considération très distinguée.

Geprüft
P Prf. G1

(sig.) S.M. Bertha Supr^e.

Merxplas Colonia - Merxplas, 1917
 (Van der Linden, 1917)

Het kruisje duidt het
 gebouw aan waar de
 Brugse patienten werden
 ondergebracht

En den 16 Januari werd een 2e brief besteld aan 't Bestuur vanwege de Overste der Zusters van Liefde van Brugge te Merxplas, onderdagteekening van 9 Januari 1917. Deze luidt als volgt :

Merxplas, 9 Janvier 1917.

Messieurs,

Nous avons reçu hier la visite du Directeur Général de Bruxelles. Il s'est fortement intéressé à nos malades, il a visité notre pavillon, s'est informé du régime etc. Le soir il est revenu pour voir si l'éclairage était suffisant et il a donné des ordres pour l'améliorer. Cet après midi il est encore venu nous voir avant son départ et je lui ai demandé si nous ne pourrions pas préparer nous mêmes la nourriture de nos malades. Il disait qu'il en avait parlé le matin et que d'accord avec ces Messieurs il avait décidé qu'on nous fournirait désormais la ration de pain, de viande, riz, pain etc. en un mot tout ce qu'on peut nous fournir et que nous le préparerons ici. Ces provisions me seront portées en compte au prix de revient.

Voilà déjà une bonne affaire réglée. Je pense qu'ainsi il y aura moyen de donner à nos malades une nourriture qui ressemblera un peu à ce qu'elles sont habituées à recevoir. La plupart des malades et même des soeurs se ressentent encore un peu des fatigues du voyage et des émotions de ces jours ; à part cela il n'y a personne de malade. Il y a encore pleine déroute dans la maison, il faudra encore quelques jours avant que tout soit en ordre. Le pavillon que nous habitons ne servait en temps ordinaire que de dortoir donc il y a beaucoup à faire pour approprier, quelque peu ces grands dortoirs à divers usages.

Je vous prie d'agréer, Messieurs, l'assurance de ma parfaite considération.

Geprüft
 P Prf. G1

signé S.M. Bertha, supr^e

Op 18 dezer bij brieve nr. 49 gaf het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen op dezer twee verslagen het volgende antwoord.

Bruges, le 18 Janvier 1917.

Madame la Supérieure,

Nous vous remercions vivement de vos deux rapports au sujet de votre situation actuelle. Nous espérons que vous aurez reçu notre lettre par laquelle nous vous autorisons à faire l'acquisition de tout ce que vous jugeriez nécessaire à l'amélioration de votre installation et à votre approvisionnement.

A l'occasion veuillez nous en accuser réception.

Si vous aviez besoin d'une avance faites le nous savoir. En attendant que vous puissés dans vos prochains rapports nous apprendre de nouveaux progrès dans votre situation nous vous reitérons toute notre reconnaissance pour l'admirable dévouement avec lequel vous avez tenu accompagner nos infirmes à Merxplas.

La Commission des Hospices Civils.

signé Julien van Caloen, M. Fraeys, Chev. M. van de Walle, J. Dautricourt, Ancot.

Heden 22 Januari ontving de Commissie van wegens de Overste der Zusters van Liefde, ontvangstbewijs van haar schrijven van 6 dezer, door den volgenden brief, toegezonden van Merxplas onderdagteekening van 12ⁿ.

Merxplas, 12.1.17

Messieurs,

J'ai l'honneur de vous informer que j'ai reçu ce jour votre honorée lettre dans laquelle vous donnez à nos soeurs et à nos infirmes une nouvelle marque de bienveillance. Je ferai tout ce qui est en mon pouvoir pour agir en tout selon vos intentions.

Je vous prie d'agréer, Messieurs, l'assurance de mes sentiments reconnaissants.

Geprüft
P Prf G1

La Supérieure,
sign. M. Walraet

En terzelter tijd werd aan 't Bestuur overgemaakt een brief van den volgenden inhoud, toegestuurd door den Algemeen Overste der Zusters van Liefde, gedagteekend uit Gent, den 18 Januari 1917.

A Messieurs les Président et Membres de la Commission des Hospices de Bruges,

Je viens d'apprendre par une lettre de Mère Bertha, écrite au lendemain de son arrivée à Merxplas, les bons et généreux services rendue au soeurs de charité, de Bruges en ces derniers jours. Je me fais un devoir de vous exprimer mes plus vifs remerciements. Ces amis, dit-on, se reconnaissent dans l'épreuve. Ce n'est un bonheur de constater que l'administration des Hospices de Bruges tient le premier rang parmi les véritables amis de la congrégation des soeurs de charité.

De retour dans votre bon établissement, en un temps meilleur et que j'espère peu éloigné, nous tiendrons à honneur de justifier les marques d'attachement et de sympathie prodiguées par vous à la communauté, dans le malheur.

Veillez, Messieurs, agréer, avec la réitération de mes nombreux remerciements l'assurance de ma considération très distinguée.

Geprüft
P Prf G1

Le Sup. Général des soeurs de charité,
sign. Eug. van Rechem

Verder wordt alhier aangeteekend dat : Op heden 22 Januari, het gesticht der Zusters van Liefde alhier, bewaakt maar niet gebruikt is.

Het tegenwoordige gesloten den 22 Januari 1900 zeventien.

Uit de schaarse nagelaten briefwisseling ⁽²⁸⁾ van moeder overste verzonden uit Merksplas en vanaf 1 april 1918 uit Lovenjoel, in verband met de gezondheidstoestand van een of ander patiënte, noteerden we volgende fragmenten met betrekking tot hun verblijf aldaar.

Merksplas 20/1/1917 - *Niettegenstaande de hevige koude, is de algemene gezondheidstoestand van onze zieken tamelijk goed. Ze zijn echter hun nieuwe levenswijze nog niet gewoon.*

Merksplas 30/1/1917 - *Er is maar één waterkraan in ons paviljoen C. Geen water op de verdieping. De Directeur-Generaal beloofde ons dit euvel te verhelpen. Een groot gedeelte van de stroozakken zijn nu gevuld met gehakt stroo in de plaats van het lang stroo. De overste van onze zusters uit Velm ⁽²⁹⁾ stelde ons voor 50 matrassen op te sturen. De Directeur-Generaal zal pogingen aanwenden om de toelating hiervoor te bekomen. Sedert enkele dagen koken wij ons eigen potje wat ten goede komt aan onze zieken. Ze worden het hier stilaan gewoon.*

Merksplas 30/5/1917 - *Ik verwacht het bezoek van een of ander bestuurslid om sommige zaken op te lossen en de rekeningen te vereffenen.*

Eerder trachtte het Bestuur Reisescheinen te bekomen voor haar leden Fraeys en ridder van de Walle. Dit verzoek van 16 mei 1917 werd op 19 juni aan oberleutnant Sponer van het Passbüro Brügge herinnerd. Met Duitse Gründlichkeit und Ordnung werd de vraag netjes op 21 juni ingetekend onder nr. 3370 en teruggestuurd met het volgende antwoord : ⁽³⁰⁾

« KOMMANDANTUR BRÜGGE

Passbüro

3370

den 20. Juni 1917.

U. zurück.

Die Erledigung der fragl. Angelegenheiten ist nicht so eilig, dass bei der bestehendem strengen Passperre die Genehmigung des Reisescheines durch das Armee-Oberkommando zu erwarten ist.

Es wird anheimgestellt, das Reisegesuch später zu erneuern.

A. B.

g. Sponer

Het Bestuur liet het hierbij niet en vroeg opnieuw reispassen aan op 19 juli, 16 en 18 augustus 1917. Hun pogingen waren vruchteloos.

De Kommandatur liet op 20 september 1917 weten : ⁽³¹⁾

« *Ihr Antrag auf Erteilung eines Reisescheines vom 16/8 kann nicht genehmigt werden.*»

Hierop besloot de Commissie 10.000 fr. over te maken aan Mevr. Vandendriessche wonende te Antwerpen, in de St. Vincentiusstraat, om haar zaken te Merksplas af te handelen.

Merksplas 1/3/1918 - *De andere zieken stellen het tamelijk goed en verlangen naar huis te gaan. Het spijt me dat die zaken van rekenplichtigheid niet te kunnen komen regelen maar er worden geen paspoorten afgegeven.*

Brugge, 11/4/1918 - *Zeventien koffers met oude klederen, stuurde het Bestuur op. Lescrauwaet, van de bargedienst, gelastte zich met het vervoer naar Brussel. Van hieruit werd het vervoer van deze koffers naar Lovenjoel geregeld door een zekere Debaerdemaecker.*

Lovenjoel 11/5/1918 - *De koffers door uw bestuur verzonden ten behoeve van onze zieken zijn in ons gesticht goed aangekomen.*

Op 19 oktober 1918 galmde de Zegeklok over Brugge. De stad was bevrijd !

Toch zal het nog zes maanden duren vooraleer het mogelijk was de patiënten over te brengen naar de inrichting aan 't Minnewater.

Moeder Bertha Walraet kwam op 12 april 1919 's avonds te Brugge aan om eens polshoogte te nemen. Zij wenste de ongeneesbare zieken uit het St.-Janshospitaal te laten overbrengen in de loop van de daaropvolgende week en uit Lovenjoel op 28 april 1919.

Lovenjoel 24/4/1919 - *Ik heb de eer U te laten weten dat wij te Brugge met onze zieken aankomen dinsdag e.k. de 29^e om 4 u. 57. Ik zou het op prijs stellen mocht U zorgen voor twee auto's om enkele patiënten van het station naar de Gasthuisstraat te vervoeren.*

Een telegram naar de burgemeester van Lovenjoel liet de terugreis van de Zusters van Liefde met hun zieken naar Brugge toe. Op donderdag 24 april 1919 verhuisden 45 patiënten met de begeleidende zusters uit het St.-Janshospitaal naar het gesticht aan het Minnewater. Eenzelfde aantal zieken kwam dezelfde dag met het verzorgingspersoneel, moe en afgemat

maar blij, uit Lovenjoel te Brugge aan met de trein van 16.57 u.

De laatste fase van de Zusters van Liefde te Brugge kon ingezet worden.

Einde van het verblijf te Brugge.

Na de aftocht van de Duitsers en terug uit ballingschap hernam het gewone leven. Herstellingswerken waren dringend nodig en werden ook uitgevoerd. Op woensdag 7 juli 1920 werd plechtig honderd jaar Zusters van Liefde te Brugge gevierd, in aanwezigheid van talrijke prominenten. (tekst van het jubellied als bijlage nr. 4).

In het jaar 1924 stelde de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen inventarissen op van haar bezit in het St.-Janshospitaal, het rusthuis O.-L.-Vrouw ter Potterie en ook van het Gesticht van de Zusters van Liefde. Waarschijnlijk lag de nakende fusie van de Commissies van de Burgerlijke Godshuizen met de Burelen van Weldadigheid ⁽³²⁾ aan de basis voor het opstellen van deze inventarissen.

Het bezit van de Burgerlijke Godshuizen in het Gesticht van de Zusters van Liefde werd geïntariseerd op 18 november 1924 (bijlage 5). Namens de Commissie traden op de heren leden : J. van Caloen de Basseghem, M. van de Walle, J. Dautricourt en secretaris F. Ancot. Voor de communautiteit tekende de algemene overste, Mgr. Van Rechem.

Uit deze inventaris noteren we het schilderij op doek, voorstellend de Kroning van een Kartuizernon, getekend en gedateerd op de onderste sport van de bisschopszetel, M. de visch 1740. Dit schilderij bevindt zich thans in de inkomhall van het O.C.M.W., boven de grote toog uit de Berg van Barmhartigheid. Ook twee klokken, een uit de Bogaerdeschool en een ander uit het Magdalenagasthuis, werden genoteerd.

De klok uit de kapel van de Bogaerdeschool, Laurentius genaamd, werd in 1829 gegoten onder het regentschap van E.H. Amand Dieryckx en hergoten door meester-kopergietier Frans Brondel in 1874. De tekst op de mantel luidt :

« S. LAURENTI + AMANDUS DIERYCKX +
REGENS SCHOLAE BOGARDIAE ME PROCURAVIT

ET DEDIT MIHI NOMEN ANNO 1829.
ME REFUNDIT FRANS BRONDEL BRUGENSIS ANNO
1874 »

De tweede klok zou ook uit de gewezen kapel van het Sint-Juliaansgasthuis afkomstig kunnen zijn. Inderdaad, in het jaar 1868 gaf het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen in depot aan het Oudheidkundig Genootschap te Brugge het ijzeren klokkentorentje met klok uit het St.-Juliaansgasthuis. Die klok werd teruggevorderd (brief van 7.07.1890 onder nr. 1246) en de ontvangst van torentje en klok werd gemeld op 30.09.1890 onder nr. 1716. Het kapeltorentje van het gesticht van de Zusters van Liefde werd naar gewijzigde plannen van architect Delacenserie uitgevoerd door aannemer D. Declercq uit Roeselare voor de som van 350 fr. In die prijs was het ophangen van klokken en het leveren en plaatsen van het haantje begrepen. (P.V. Burgerlijke Godshuizen nr. 7890 van 20.09.1890).

In het St.-Antoniusgesticht, zoals men de instelling noemde, konden 213 vrouwelijke patiënten terecht, 35 in kamers (zelfbetalende), 128 in de ziekenzalen en 50 op de zolderkamers (mansarden). Gemiddeld verbleven er 145 zieken waarvan nagenoeg 68 ten laste van de C.O.O. Brugge.

Hoe stond het nu met de overeenkomst van 20 maart 1875 ?

Wanneer de zusters in 1892 naar het Minnewater overgingen liet men het bestaande kontrakt ongewijzigd doorlopen. Na 1905, einde van de overeenkomst, werd geen nieuw kontrakt afgesloten en werd het stilzwijgen door beide partijen voortgezet.

Ondertussen was het Sint-Janshospitaal overbevolkt, de meest verschillende ziektegevallen samengepakt in te grote zalen. Om hieraan te verhelpen besloot de C.O.O. in zitting van 9 maart 1931 op voorstel van ridder van de Walle de mogelijkheid te onderzoeken om een of meerdere volle of gedeeltelijke diensten van het St.-Janshospitaal naar het Gesticht van de Zusters van Liefde, over te brengen. Namens het geneesherenkorps, gaf de gezaghebbende Prof. Dr. J. Sebrechts (°Willebroek 11.02.1885 - †28.03.1948) op 13 april 1931 volgend advies :

'Ik heb over deze zaak gesproken met de meeste collegas van Sint Janshospitaal en dezelve ook

persoonlijk grondig bestudeerd. Ziehier voorloopig mijne mening.

1. Het is niet mogelijk een der diensten van Sint Janshospitaal te scheiden van de andere om hem in het bedoelde Gesticht der Zusters van Liefde onder te brengen.
2. Niets belet van aldaar vrouwen over te brengen aangetast van langdurige ziekten of wier gezondherstelling na verpleging in 't hospitaal moet volledig worden.
In de praktijk nochtans is het te vrezen dat deze patienten er niet zullen in toestemmen naar de Zusters van Liefde te gaan.
3. Ons land zal weldra begiftigd worden met wetten van sociale verzekering en het lijdt geen twijfel dat de toepassing van die wetten eene grondige omvorming van al de hospitalen van België zal voor gevolg hebben.

Ik denk dat het beter ware de oplossing der kwestie van het Gesticht der Zusters van Liefde voor eenige maanden uit te stellen om dan eene goed bestuurde en definitieve oplossing te kunnen treffen.'

Op 17 mei stemde Mgr. Van Rechem, namens de congregatie, in met zijn tweede voorstel.

Het jaar daarop, in 1932, worden moeilijke onderhandelingen aangeknoopt door de Commissie met het oog op het afsluiten van een volledige nieuwe huurovereenkomst. De waarde van het Gesticht wordt door de Commissie geraamd op 5 miljoen met een jaarlijkse uitgave voor het bestuur van 263.500 fr. Daartegenover staat de jaarlijkse huur van 90.000 fr. door de communauteit te betalen. Het grote struikelblok bleef het bepalen van de dagelijkse onderhoudsprijs. Die was van 2,25 fr. in 1922 opgelopen tot 6 fr. in 1932⁽³³⁾. Beide partijen werden het uiteindelijk eens met een dagelijkse onderhoudsprijs van 10 fr., bestaande uit een onveranderlijk gedeelte van 2,50 fr., en een veranderlijk gedeelte berekend volgens de onderhoudsprijs jaarlijks bij Koninklijk Besluit vast te stellen en voor het St.-Janshospitaal. Over dit schommelend deel bleef men redetwisten.

Keren we nu terug tot Prof. Dr. J. Sebrechts. Hij zag het heel anders, grootser. Uit zijn brief van 8 januari 1933 citeren we : 'Als leider van de chirurgische afdeling van Sint Janshospitaal voel ik

mij, in het belang der zieken, verplicht, uwe welwillende aandacht met nadruk te vestigen op de dringende noodzakelijkheid van eene grondige verbetering der verpleging van onze patienten... ik ben overtuigd dat de Commissie nog altijd bereid is al het mogelijke te doen om de verpleging van onze min begoede patiënten tot een hooger peil te brengen en dat ieder voorstel om dit doel te bereiken een gunstig onthaal zal genieten.

1° Nu schijnt me de gelegenheid bijzonder gunstig (en dit is ook de meening van den leider der interne afdeling Dr. Dewinter en van de Overste van St. Janshospitaal) om de zoo noodige grondige omvorming en moderniseering van het hospitaal te verwezenlijken, door het verplaatsen van den chirurgische dienst in het gebouw nu betrokken door de Zusters van Liefde, Hospitaalstraat, bij het Minnewater.

Al de andere diensten en ook de raadplegingen zouden blijven waar ze zijn en geleidelijk verbeterd worden. De verpleging der patienten in de nieuwe chirurgische afdeling zou natuurlijk aan de Zusters van Sint Janshospitaal toevertrouwd blijven.

2° Het ware wenschelijk de centrale diensten als keuken, wasscherij, bakkerij enz. te benuttigen voor al de paviljoenen : ooglijdersgesticht, moederhuis, chirurgische kliniek, enz.. Dit zou zonder moeite kunnen verwezenlijkt worden indien men het nieuw gesticht met het hospitaal verbindt door het Begijnhof. Daarvoor zou het volstaan een gang te maken onder de Nieuwe Meersch en een andere onder de Hospitaalstraat.

3° Moet er later bij gebrek aan Zusters ook leekenpersoneel in 't werk gesteld worden dan kan men in het Begijnhof een verpleegsterstehuis of eene verpleegstersschool oprichten'.

Zijn 'noodkreet' zoals hij zijn brief betitelde, mocht hij voor de Commissieleden uiteen zetten in de algemene vergadering van 16 januari 1933, in volgende woorden :

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren,

Eerst en vooral dank ik voor de gelegenheid welke mij zoo welwillend verleend werd om voor de Commissie te verschijnen.

De brief welke ik U, na rijp overleg, geschreven heb is

bedoeld als een noodkreet.

Ik werk in Sint Janshospitaal sinds twintig jaar en ik heb geen moeite gespaard om van den chirurgischen dienst te maken een der besten van ons land.

De uitgaven heb ik beperkt zooveel ik kon, nooit heb ik voor 't hospitaal een werktuig doen koopen dat ik niet in de kliniek sinds lang beproefd had ; al de verbeteringen aan de gebouwen welke ik gevraagd en bekomen heb zijn werken van volstrekte noodzakelijkheid en werken van blijvende waarde. In buitengewoon ongunstige tijden zooals de oorlog en de volgende jaren heb ik altijd zoowel bij de Burgerlijke Godshuizen als bij de Commissie van Openbaren Onderstand den noodigen steun gevonden en ook bij het personeel van Sint Janshospitaal heb ik de meest loyale medewerking genoten op den weg van den vooruitgang.

Nu ik door het overlijden van oudere Collegas ten slotte den last der verantwoordelijkheid nog zwaarder voel drukken heb ik gedacht dat het oogenblik gekomen was om aan de Commissie een plan voor te leggen dat volgens mijne meening een grondige verbetering der verpleging van onze zieken zou mogelijk maken.

Ik bedoel hier niet enkel de verpleging der geopereerden maar ook deze van de interne afdeling.

Dat de verpleging, niettegenstaande het bovenmenselijke zwoegen van ons personeel niet meer aangepast is aan de noodwendigheden van onzen tijd, is voor niemand een geheim.

De oorzaken van deze toestand zijn menigvuldig : de buitengewone vooruitgang der geneeskundige wetenschap in al hare takken en de specialiseering die er het gevolg van is, maken de verpleging buitengewoon ingewikkeld.

Vroeger bestond de verpleging in het maken van bedden, het zuiver houden van de zieken, het toereiken van voedings- en geneesmiddelen. Nu moet de behandeling van iedere patient individueel aangepast zijn.

Om het doel eener doelmatige verpleging te bereiken moet men hebben geschikte verpleegsters, geschikte lokalen, geschikte technische middelen. Ons personeel is van 't beste onder de goeden maar het is te weinig talrijk.

Onze lokalen zijn niet meer geschikt voor moderne verpleging : de zalen zijn te groot en bevatten te veel patienten ; zij moeten door schutnels verdeeld en van isoleerkamers en dagverblijf voorzien worden.

Onze technische middelen zijn niet voldoende om het werk gemakkelijk en doelmatig te maken en hier denk ik, onder meer, aan de dringende noodzakelijkheid van eene goede signalisatie : ieder patient moet, wanneer het noodig is, de zuster kunnen oproepen. Bovendien moet de benedenzaal slechts in tijd van nood gebruikt worden daar zij ongeschikt zijn voor regelmatig verblijf van zieken.

Indien dit programma uitgevoerd wordt zal het aantal bedden in het oud hospitaal met minstens 150 bedden moeten verminderd worden. Welnu het hospitaal is overbevolkt en het is volstrekt onmogelijk het aantal bedden te verminderen.

Om daarin te verhelpen hebben Dr. Dewinter en ik zelf, enkele jaren geleden, aan de Commissie voorgesteld een nieuw paviljoen te bouwen voor de inwendige geneeskunde en het nu bestaande hospitaal om te bouwen tot chirurgische kliniek.

Het plan ligt gereed maar de krisistijd is aangebroken en de bouwkosten schijnen veel te hoog. Ook heeft het bouwen van dit paviljoen wel het nadeel dat een belangrijk deel van den hof van Sint Janshospitaal verdwijnen moet.

Daar de tegenwoordige toestand en voor het personeel en voor de zieken niet langer mag blijven duren heb ik met instemming van Dr. Dewinter en van Mevrouw Overste van 't Hospitaal een andere oplossing uitgedacht en wel het verplaatsen van gansch den chirurgischen dienst naar het Gesticht der Zusters van Liefde bij het Minnewater.

Dit gesticht geniet bij de bevolking de ongunstige faam van een gesticht voor ongeneesbare zieken en zoo is het in den loop der tijden stilaan geworden een te huis voor oude dames, abnormale menschen en enkele ongeneesbare armen.

Het schijnt mij buitengewoon goed geschikt tot het maken eener chirurgische Kliniek : de ongeneesbare patienten zijn meest chirurgische gevallen : die zouden er blijven en de meest doelmatige verpleging

genieten met den troost van hoop op genezing. De oude dames en de abnormalen zouden elders een onderkomen vinden. Natuurlijk zouden er sommige werken moeten uitgevoerd worden als plaatsen der centrale verwarming, ascenseur, bouwen van operatiezalen, enz..

De nu bestaande operatie zalen van Sint Janshospitaal zouden blijven dienen voor de operaties van longtuberculose en voor den dienst der dagelijksche ongevallen.

Ook de gansche consultatie dienst zou in het Sint Janshospitaal blijven.

In de Zusters van Liefde zouden slechts chirurgische patienten komen die moeten gehospitaliseerd worden : zoo zouden die menschen de rust vinden die onze geopereerden noô nodig hebben.

Natuurlijk veronderstelt de verwezentlijking van dit plan dat de Commissie door onderhandeling de Zusters van Liefde zou bewegen om het gesticht te verlaten, want ik denk dat het volstrekt noodig is dat ook de chirurgische kliniek zooals al de paviljoenen van het hospitaal onder de eene leiding der Zusters van Sint Janshospitaal blijve.

Ook is het wenschelijk dat het nieuwe gesticht met Sint Janshospitaal verbonden worde door eenen direkten weg.

Is dit eenmaal geschied dan heeft de Commissie aan de bevolking een hospitaal geschonken van paviljoenair stelsel gunstig gelegen op een uitgestrekt terrein en dat wel een der schoonste hospitalen zal zijn van ons land.

Al die paviljoenen : interne ziekten, ooglijders, neus-keel en ooren, moederhuis, chirurgische kliniek zouden door midde van een kleine wagen bediend worden door de centrale keuken, centrale wasscherij en de andere diensten van Sint Janshospitaal.

Om het gesticht der Zusters van Liefde met het hospitaal te verbinden moet men onder twee straten, namelijk de Nieuwe Meersch en de Hospitaalstraat eenen doorgang maken hetgeen met de huidige technische middelen geen al te groote moeilijkheid oplevert.

Ook moet men door het terrein van het Begijnhof. Natuurlijk kan er geen sprake zijn den doorgang te maken op het gedeelte dat door de vreemdelingen

bezocht wordt. Maar men kan op den achterkant door de meerschen zonder eenig bezwaar eenen weg maken gansch afgesloten van het Begijnhof.

In mijnen brief van 7 Januari had ik nog gezegd : 'moest er later bij gebrek aan Zusters ook leeken personeel in 't werk gesteld worden dan kan men in het Begijnhof een verpleegsterstehuis of eene verpleegstersschool oprichten'.

Sinds-dien heb ik vernomen dat het Begijnhof niet aan 't uitsterven maar wel aan 't herleven is hetgeen mij ten zeerste verheugt.

Dit deel van mijn plan mag de Commissie gerust laten vallen. Het terrein voor een verpleegsterstehuis kan zonder moeite op een andere plaats gevonden worden.

Ik heb ten andere de overtuiging dat de moderniseering der diensten van Sint Janshospitaal, door meer doelmatige technische inrichting, het werk van onze Zusters veel gemakkelijker en meer efficiënt zal maken en ook dat er meer en meer postulanten de rangen van ons uitstekend Zusterpersoneel zullen komen aanvullen zoodanig dat de kwestie van het verpleegsterstehuis volstrekt nog niet dringend is.

In ieder geval blijft het Begijnhof eene opene ruimte, een reservoir van lucht voor onze patienten en een juweel voor de stad Brugge.

Ik vraag aan de Heeren van de Commissie dat ze mijn plan welwillend zouden onderzoeken en blijf tot hunne beschikking voor iederen uitleg en voor iedere medewerking op technisch gebied dat in mijne bevoegdheid valt.

Indien het principie goedgekeurd wordt zal men eerst en vooral onderhandelingen moeten aanknoopen met de Zusters van Liefde en de kwestie van den doorgang onder de straten doen onderzoeken door een bekwaam vakman.

Welke ook de beslissing weze ik vraag aan de Commissie dat er spoedig eene oplossing kome : wij moeten aan de zieken die bij gebrek aan geldmiddelen verplicht zijn naar het hospitaal te gaan dezelfde kansen geven op genezing als aan de zieken die zich in de private klinieken laten verplegen en dit is helaas nog niet het geval.

Dit doel van algemeen belang te bereiken, Mijne Heeren, aanzie ik als een gewetensplicht.'

De visie van Prof. Dr. J. Sebrechts werd volledig gedeeld door de Commissie. Men stelde hem aan samen met het lid D. Monthaye om met Mgr. Van Rechem te onderhandelen. Op 26 januari 1933 ging het onderhoud te Gent door. Daar wezen beide heren op het feit dat het *'noodig is het hospitaal een uitbreiding te geven in overeenstemming met de vereisten der moderne geneeskunde en dat de Commissie het geraadzaam vindt niet meer nieuwe gebouwen op te richten zoals zij eens gedacht had, maar wel het gesticht van de gasthuisstraat voor dat doel te gebruiken'*. Begrijpelijk dat die mare als een bom insloeg. Bezwaren werden via Mgr. H. Lamiroy naar voorgebracht. De Commissie bleef echter op haar ingenomen standpunt en schreef op 3 maart 1933 een uitvoerige brief aan het adres van Mgr. Van Rechem, waarin medegedeeld werd :

1° De inlijving van het gesticht der Gasthuisstraat in het St.-Janshospitaal ;

2° De bediening door de Zusters van het St.-Janshospitaal.

Tevens vroeg men dat de Zusters van Liefde het gesticht zouden verlaten met de vraag wanneer zij dachten te kunnen verhuizen. Men besloot de brief *'dat wij alle gemak en tijd aan de zusters willen overlaten om hunne verpleegden elders een onderkomen te verschaffen en dat wij bereid zijn voor de vrouwen die ten onze laste zijn zelf een 't huis te bezorgen'*.

De Commissie keurde de inhoud van de brief goed in zitting van 13 maart 1933 met het inzicht nu reeds uit te zien waarheen de verpleegden ten laste van het Bestuur zouden kunnen gericht worden. Het lid Jul. Vanden Bussche merkte op dat het huidig lazaret in de Potterie in zalen voor ouderlingen en zieken zou kunnen verdeeld worden. Wat dan ook gebeurde.

De algemene overste antwoordde uit Gent op 23 maart *'men is hier van gedacht hoe eer hoe liever, bijvoorbeeld einde april of einde mei. Wij zullen voor de zieken doen wat wij kunnen om het scheiden te verzachten'*.

Het duurde niet lang of dit droevig nieuws was bekend in de stad. Er werd gefluisterd in de zalen : *men zegt dat wij hier weg moeten'*. De atmosfeer in het gasthuis veranderde helemaal, de

familiestemming was verbroken. De zusters schreven links en rechts om hun 180 zieken en 33 inwonende dames geplaatst te krijgen. Enkele vroegen te Brugge te mogen blijven. Een oude boom wil niet verplant worden. Ze werden opgenomen in het St.-Janshospitaal, bij de Zusterkens der Armen, St.Clarastraat of in de nieuw ingerichte kamers van het rusthuis O.-L.-Vrouw ter Potterie, afdeling VII Gaven ⁽³⁴⁾. Anderen vonden een nieuw onderkomen in de rusthuizen te Merkem (Diksmuide), Oostkamp, Lovendegem, Westkapelle, St.Laureins.

Hoe de sfeer toen was wordt in een artikel getiteld *'het Godshuis te Brugge, rustig verblijf'* in het juni/julinummer van Caritas ⁽³⁵⁾ weergegeven :

« De heele meimaand die vroeger als één lange, klare feestdag was, vol bloemenweelde en vogelzang, had nu veel van een triestige Novembermaand, Zelfs de natuur treurt mee — 't is koud en regenachtig, de vogelkens zingen met bedempte stemmen... Het kleine Lieve-Vrouwke van het grotje, nog maar pas aan den treurwilg gehangen, is de vertrouweling van al wie daar voorbij gaat !

Stilaan worden de zalen ontruimd : de anders zoo kraaknette bedjes zijn nu bezaaid met dozen en pakken, en de meest disparate voorwerpen liggen ten toon gesteld. Alle dagen staat een camion voor de deur en zoo stukje bij stukje wordt de verhuizing voltrokken. Gedurig aan ook nemen de oudjes afscheid met bittere tranen en gemoedelijken dank ! 'dag moeder, dag zusters, we zullen U nooit vergeten, en we zullen dan eens schrijven hoe wij het ginds stellen... en... meer kunnen ze niet zeggen... de groote deur gaat open en de oudjes zijn heen...'

Op 13 mei zijn de eerste zusters aan de beurt om te verhuizen ⁽³⁶⁾.

Het transport van de kerkmeubelen begon op 27 mei ⁽³⁷⁾. Wat door de Commissie niet kon overgenomen worden ⁽³⁸⁾ werd later openbaar verkocht. 's Namiddags om 17.30 u. van diezelfde dag, brachten de Commissieleden met schepen Van de Pitte, namens het stadsbestuur, een officieel afscheidsbezoek aan de Zusters van Liefde. Zij werden er ontvangen door moeder Zenaïde, de zuster-vicaris uit Gent en een tiental medezusters. Na de communauteit bedankt te hebben voor al het goede, benadrukte de voorzitter nogmaals dat de Commissie spijtig genoeg gedwongen was het gesticht 'in handen' te nemen om het hospitaal uit te breiden.

Moeder Zénaïde en de ganse communiteit van de Zusters van Liefde op het ogenblik van hun vertrek, april 1933.

Vergezeld van Mgr. Van Rechem vertrokken de laatste zusters op 1 juli 1933 om 11u30 definitief uit Brugge met bestemming hun Sanatorium Sysele (Donk)⁽³⁹⁾. De heer D. Monthaye was namens de Commissie aanwezig bij het vertrek van de trein en overhandigde Mgr. Van Rechem een brief van de voorzitter van de C.O.O., waarin hij nogmaals hulde bracht aan de zusters van Liefde.

Het plan van Prof. Dr. J. Sebrecht werd volledig uitgevoerd. Het Gesticht van de Zusters van Liefde omgebouwd tot 'Kliniek Minnewater', door een tunnel verbonden met het St.-Janshospitaal⁽⁴⁰⁾.

Besluiten we met een profetische uitspraak van de speciale berichtgever van het Brugsch Handelsblad van 29 april 1933 :

« Met een paar millioen - bedoeld werd het bedrag van de uit te voeren werken - zal men niet rond komen. In die voorwaarden vragen wij : had het niet doelmatiger geweest een nieuw modern hospitaal op te trekken ergens buiten stad !... »

Voeg er aan toe de zeer groote veranderingen in 't gebouw zelf en men zal begrijpen hoe wij het bouwen van een modern nieuw hospitaal durven voorstaan. Het onderkomen voor ouderlingen en gebrekkigen zou aldus blijven bestaan en het oude hospitaal zou zeker tot andere doeleinden kunnen gebezigd worden... »

AANTEKENINGEN

- (1) P. VAN ZEIR, *De Armenzorg te Brugge*, Biekorf LXI, 1960, p. 357-378.
- (2) Het huis Kuipersstraat nr. 27 werd door het Bureel van Weldadigheid aangekocht in 1845 voor de som van 14.500 fr. Voor de inrichting als apotheek betaalde men 4.586,05 fr. Op 1 januari 1846 werd de apotheek geopend met de heren Veys en Vandevyvere als apothekers.
In het eerste jaar (1846) werden er 17.062 voorschriften verwerkt, in 1847 bedroeg dit aantal reeds 18.595 om de 20.000 te overschrijven in 1849. Benevens dit aantal medikamenten werden ook 147 bandages uitgereikt.
- (3) O.C.M.W., archiefdoos nr. 35 - Bundel Zusters van Liefde.
- (4) Vorige bewoners van het huis Oude Burg 21 :
voor schepenen van Brugge, Jor. Jan Baptiste De Blende (*Nieuwpoort 21.01.1721) gehuwd met Catherine Petronilla de Wree, dit Veranneman (*Brugge 24.11.1732 †Brugge 07.04.1784) en Jacques de l'Espee, werd het pand op 17 september 1768 verkocht door Jor. Jan-Joseph Veranneman, heer van Watervliet (*Brugge 1.06.1808) gehuwd op 17.08.1756 met Angeline-Franisca-Elisabeth de Massiet (*Gent 8.01.1739 †Brugge 19.12.1788, begraven te Watervliet, dochter van Jan-François de Massiet en Maria Theresia, Barones de May) aan Jor. Charles-Albert, Emmanuel de Schietere, heer van Caprycke enz. (voogd van het St.-Janshospitaal 1790-1801), echtgenoot van Marie Jeanne de Cridts. Hun zoon, Engelbert-Albert-Joseph de Schietere, heer van Caprycke enz. (*Brugge 21.03.1756 †Gent 27.04.1828), begraven te Kaprijke) erfde het pand na hun overlijden en na de dood van zijn broeder E.H. Carolus de Schietere (†Brugge 18.07.1815). Hij verkocht het op 8.09.1820 aan de heren van de Jointe Charles Vanderbeke-de Cringen, François Wynckelman, Pieter de Melgar, Joannes-Jacobus Vermeire en François Barvoet, allen grondeigenaars, die het op hun beurt verkochten op 25.10.1839 aan Louis Reylandt-Van Naemen, directeur van het St.-Juliaansgasthuis te Brugge (1821/1842). Bij erfenis ging het over aan Mevr. Louise-Marie-Josephine-Ghislaine Ryelandt, echtgenote De Halleux.
- (5) O.C.M.W., archiefdoos 35, dossier 6-2.
- (6) In 1841 werden 22 bejaarde mannen verzorgd door twee Broeders van Liefde, drie andere broeders gaven onderricht. Het volgend jaar, 1842, was dit aantal opgelopen tot 45 met een dagelijkse onderhoudsprijs van 0,80 fr.
- (7) PROF. Y. VAN DEN BERGHE, *De algemene armenkamer te Brugge, 1776-1925*, in *Standen en Landen*, XLIV, 1968 en PAUL VAN ZEIR, *De Armenzorg te Brugge*, a.w.
- (8) Uit de bewaard gebleven rekening van 1 januari 1834 tot 1 januari 1841 noteren we onder de extraordinaire ontvangsten :
« *ontfaen van Mr. De Hondt voor verkoopprijs van een bisschoppelijke kruys aen den algemeenen aermen gelegateerd*

door wijlen zijn Hoogw. Felix Guilliellmus Brenart, bisschop van Brugge, de somme van 2.400 francs of in ponden 238.17.6 ». De volgende rekening maakt melding van *ontfaen van den heer Joannes Vermeire (lid van de Jointe) de som van 2.500 francs welke aen hem is betaeld geweest door zijne Hoogw. Franciscus Renatus Boussen, bisschop van Brugge, als wezende het bedrag der prijze gedaen op waere weerde van eene zilvere geplatineerde tafelservitie aen de Jointe overgelaeten door zijne hoogweerdigheid Felix Guilliellmus Brenart, overleden bisschop derzelve stad om te dienen tot stichting van een eeuwig jaergetijde tot lavenis der ziele van den voorzeyden hoogweerdighen heer Brenart, met uitdeeling van brood aen de door de Jointe gepensioneerde aermen. Compt in ponden 229.13.9 ».*

Ook leken bedachten de Jointe in hun testament. Zo bv. op 23 september 1818 ontving de rendant van vrouw Francisca Knopff, douarière van Jor. Pieter de Penaranda de Franchimont de som van 50 ponden groten courant of 544,21 fr. Vrouw Brunona Legillon, douarière van Jor. Thomas de Schietere, heer van Loppem enz. schonk bij '*haeren uystersten wille*' op 28 augustus 1819, 50 ponden groten wisselgeld of 543,92 fr. Een ander lid van de adellijke familie, Augustinus Legillon, voorzag in zijn testament van 19 november 1831 dat '*alle mijne boeken, geographieke kaarten, plans en printen die ik hebbe te Brugge of op St. Michielsparochie, zullen naer mijn overlijden moeten te saemen verkocht worden door den drukker en boekverkooper Teerlinck, nu wonende in de Breydelstraet, ende dit alleen sonder mengeling van andere boeken hetwelck in de catalogue moet gemeld worden alsook dat de verkoopinge geschied in profijte van de aermen, dit opdat de koopers met meerdere yver zouden bieden. De suyvere portée van dese vercoopinge legatere ik aen mijnheer Vermeire, vader, wonende in de beenhouwerstraet en aen den pastor van de kercke van St. Salvators om de somme te gebruycken ten behoeve van het huys der incurabele vrouwen onder de directie der Zusters van Liefde of dit niet konnende sijn, voor eene andere saecke nuttig voor den aermen naer hun goedvinden ende den heer Vermeire voor mij stervenden aen eenen anderen heer van de Jointe van de gemeynen aermen.* »

De verkoop van de « *nagelaetene bibliotheque* » op 22 april 1835 bracht 9.560 frank en 17 centimen op.

- (9) Opeenvolgende eigenaars van het huis Oude Burg nr. 11 waren :
Akt van 16 frimaire an 13 (7 december 1804), verleden voor meester Bernardus Verhulst. Dokter Philippus Herreboudt, wonende in de Steenstraat, zoon van Guilliellmus Herreboudt en van Anna Perneel, kocht het huis aan Joseph Angelus Vanderdonckt, vrederechter. Die had het op 18 Germinal an 11 (8 april 1803) aan de echtgenoten Jan Donny-Marie Christiaens gekocht (notaris Bernard Verhulst).
Dr. Herreboudt verkocht het eigendom op 24 oktober 1822 aan de leden van de jointe, Karel vander Beke - de Cringen en consoorten, voor de som van 2.400 fr. (akt verleden voor meester Louis-François Van Caillie). Het huis, Oude Burg nr. 12, afkomstig van het Kartuizerinnenklooster, werd na een tweede oproep, door het Frans Gouvernement bij bijzondere affiche nr. 38 als nationaal goed verkocht op 1 frimaire an 6 (21 november 1797) aan André Keereman uit Brugge voor de som van 32.500 fr. Bij zijn overlijden erfde zijn nicht Jeanne-Marie van Cuyck, gehuwd met de herbergier Clement Carpels, het huis. Zij baatten

- de herberg 'Het Paradijs' uit in de Kuipersstraat nr. 57. Laatstgenoemd echtpaar verkocht het eigendom op 20.03.1822 aan Jan de Volder, grondeigenaar uit Destelbergen. (akt verleden voor notaris Charles Eugène De Busschere)
- Bij zijn overlijden ging het pand over naar zijn dochter Marie-Thérèse de Volder, gehuwd met Bernardus Guilielmus Stas, grondeigenaars te Gent. Die verkochten het op 8.11.1839 voor notaris Joseph Louis François Van Caillie aan Karel vander Beke- de Cringen en consoorten, leden van de Jointe, voor de principale koopsom van 6.700 fr.
- (10) Franciscus-Josephus van Buylaere (°Brugge 17.03.1777) was gehuwd met Joanna Trogh. Na de verkoop van het huis, Oude Burg nr. 12, verhuisde hij naar de Zilverstraat nr. 41. Hij sterft er op 2 oktober 1847 (overlijdensakte nr. 1697). Zijn zoon Joseph-Franciscus van Buylaere (°Brugge 17 maart 1824) ter Steenstraat nr. 56 (geboorteakte nr. 280), bleef ongehuwd en sterft te Brugge op 23.01.1848 (overlijdensakte nr. 178).
- (11) Dr. LUC DEVLIEGHER, *De Sint-Salvatorskathedraal*, Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen, deel 8, Tielt, 1979, p. 191.
- (12) STANISLAS d'YDEWALLE, *De Kartuize Sint-Anna ter Woestijne*, Brugge, z.d.
- (13) Deze acht huizen met trapgevels uit de 16^e en 17^e eeuw zijn nu eigendom van Christelijke Organisaties : A.C.V., C.M., Gilde der Ambachten, St.-Barbara en St.-Michiels (A.C.W.) onder de nummers 13 en 15.
- Het nummer 17 omvat de huizen : Het Gouden Spinnewiel en het Klein Spinnewiel en het nummer 19 (kantoren van de C.M.) bestaat uit :
- het huis genaamd 'het Heilig Kruis'.
 - de ingang van het Kartuizerinnenklooster in de plaats van het vroegere Mercenierstraatje
 - het huis genaamd 'De Gouden Valck'
 - het vroeger Wijngaardstraatje
 - het huis genaamd 'Den Wijngaard'
 - het huis genaamd 'Sint-Niklaas'.
- (14) St.-Niklaashospitaal, gesticht door de mercenier Nikolaas Pagant en echtgenote Christina Willaerd op 14 mei 1394 (archieff O.C.M.W., fonds St.-Niklaasgasthuis, keure nr. 1), was gelegen op de hoek van de gelijknamige straat en de Oude Burg. De Commissie van de Burgerlijke Godshuizen verkocht het 't klaaitje' in 1889 aan het Gemeentebestuur van Brugge voor rechttrekking van de straat (K.B. van 27 maart 1889).
- Voor de afbraak schetste P. Raoux, tekenleraar aan de stedelijke academie twaalf tekeningen 'en facsimile' die hij deponeerde bij de maatschappij voor oudheidskunde. Dat waren :
- plattegrond van de kapel met aanduiding van de graven
 - de schilderijen van vier graven daar ontdekt in 1887
 - nauwkeurige tekeningen van de wijdingskruisen en van een muurschildering die zich in bedoelde kapel bevond, alsmede van twee fondatiestenen aldaar in de muur ingemetseld, waaronder deze van de stichter Nikolaas Pagant en echtgenote.
- In 1849 werden daar 593 personen verzorgd, waaronder 175 niet bruggelingen. Onder 'dit aantal waren ook begrepen 62 geslachtszieken, verdeeld in 10 mannen en 52 vrouwen.
- (15) Het baggerwerk werd uitgevoerd door Leopold Roose, die 6.202,449 m³ slijk uithaalde en 5.682 fr. voor zijn werk vroeg.
- (16) Openbare aanbesteding van 22 februari 1886, gegund aan Louis Pottier mits 63.800 fr.
- (17) Besluit Burgerlijke Godshuizen dd. 15 februari 1886, goedkeuring Bestendige Deputatie 20 april 1886.
- (18) Na de overdracht van de goederen van de Bogaerden- en Elisabethscholen aan het Gemeentebestuur van Brugge door het Koninklijk Besluit van 16 mei 1881, werd het secretariaat van de Burgerlijke Godshuizen op 15 september 1882 overgebracht naar het westelijk gedeelte van het vroegere Magdalenahospitaal in de Nieuwe Gentweg. Door de aankoop van deze gebouwen door het Rijk voor de oprichting van het bedelaarswerkhuis, zag de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen zich genooddacht naar een andere eigendom uit te zien om er haar secretariaat in onder te brengen.
- (19) Archiefdoos O.C.M.W. DA¹, dossier nr. 3 — Herstel van het Mechels leder door J. Neutens, St.-Amandstraat. Hij besteedde er 838 werkuren aan. Het Bestuur kan dit aantal werkuren zo maar niet aannemen en vraagt uitleg aan architect Delacenserie.
- « 838 heures ont été nécessaires ? 1° pour nettoyer à fond les cuirs 2° pour faire disparaître les coutures à l'aide de colle et mastic 3° pour les argenter 2 fois 4° les vernir 2 fois. »* De architect antwoordt op 3 november 1894 *« le nombre de 838 heures de travail aux cuirs est également fort respectable, car cela représente un travail de 14 semaines, ou trois mois et une semaine ou 84 jours de 10 heures : C'est beaucoup. En ce qui concern l'exécution, elle ne laisse rien à désirer. »*
- Gasbekkens voor de zittingzaal worden geleverd door het huis Meert en zonen uit Brussel voor 275 fr. De schouwmantel in plaaster wordt uitgevoerd in stijl Louis XV door beeldhouwer Louis Van Assche uit de Hoedenmakersstraat mits 320 fr. Een nieuwe plankenvloer in 'spichpain' maakte timmerman Edm. Thylijs uit de Moerstraat voor 335 fr. Nieuwe vensterramen eveneens in 'spichpain' werden door dezelfde timmerman uitgevoerd aan 14 fr. de m². Twee nieuwe deuren in oude stijl, Louis V, en het versteken van een andere deur werd door Ed. Debourgh, Moerstraat, uitgevoerd. Een nieuwe olmen trap met 25 treden en twee paliers was het werk van Fernand De Bisschop, Moerstraat. Prijs 306 fr.
- Werk aan de conciergerie werd door aannemer Louis Lava, Kartuizerinnenstraat, uitgevoerd. Schilderwerk : vermaken van de gevel koerkant en voorgevels, gewit op een laag wit en 2 lagen geel, teren van de plinten door Em. Moerman, Kuipersstraat.
- (20) O.C.M.W., dossier verkopen nr. 170
- « vente des bâtiments et dépendances de l'ancien établissement des soeurs de charité rue du vieux bourg et rue des chartreuses ».*
- Besluit van 1 december 1892 *« une partie de cette propriété doit être affectée au service des bureaux de l'administration, amis que le surplus ne peut être approprié à aucune service hospitalier ou autre, que dès lors il est de l'intérêt de l'administration d'aliéner cette dernière partie ».*
- (21) Dr. J. DE SMET, *Brugge onder de Oorlog 1914-1918*, Brugge 1955, p. 60

- (22) Archiefdoos O.C.M.W., nr. 214 dossier 76 met als titel « 1917, *Inbeslagneming door de Duitse overheid, ontruiming en overbrenging der kranke vrouwen naar 't Gesticht te Merxplas* ». Het handschrift in folioformaat, beslaat 34 bladzijden met vijf bijlagen. De eerste 23 bladzijden zijn geschreven door Ridder van de Walle, de overige door een personeelslid van de Burgerlijke Godshuizen.
- (23) Art. 56 voorziet uitdrukkelijk dat het in beslag nemen van gestichten toegewijd aan liefdadigheid volstrekt verboden is.
- (24) Vertaling : De overbrenging is een krijgsnoodwendigheid, daar het gesticht tot een ander doeleinde zal aangewend worden.
- (25) Vertaling : Het gesticht voor ongeneesbare zieke vrouwen in de Gasthuisstraat, aan het Minnewater, zal op 4 januari 1917 door het overbrengen der vrouwen naar Merksplas ontruimd worden en zal als lazaret ingericht worden.
Al het daar verblijvend personeel enz. moet het gesticht op 4 januari verlaten.
get. Frhr. von Buttlar
- (26) Rekem : deels Maaslands, deels Kempens stadje, aan de Zuidwillemsvaart en de Maas. Static kasteel van 1596-7, in Maaslandse renaissance, met hoektorens, sinds 1818 (K.B. van 19.3.1818) bedelaarsgesticht, nu rijkskolonie voor krankzinnigen.
- (27) Naast het 'hospice' aan 't Minnewater, had de congregatie van de Zusters van Liefde van Jesus en Maria, nog een 'penitenten huis' in de St.-Clarastraat 58, onder de naam 'Engelbewaarder'. Dit huis werd op 3 mei 1851 gesticht door kanunnik Dedecker, opvolger van kanunnik Triest, op verzoek van Mgr. Malou. Nadien werd het een gewone kostschool voor meisjes en werd in 1949 (18 augustus) opgeheven.
Contacten werden later gelegd door de C.O.O. Brugge om de schoolgebouwen aan te kopen en om te bouwen tot rusthuis voor bejaarden, wat uiteindelijk zal leiden tot de aankoop van het gesticht van de Arme Zusterkens in de St.-Clarastraat, 12. (ons bereidwillig medegedeeld door Zuster K. Van Speybrouck van het Generaalat uit Brussel, waarvoor bijzondere dank).
- (28) Vanaf 14 juni 1917 werd het postverkeer gevoelig ingekrompen. Enkel handelsbriefwisseling en de berichten over sterfgevallen en zware zieken werden toegelaten.
- (29) Haspengouwse gemeente. Klooster en kostschool van de Zusters van Liefde, op 6,50 km van St.-Truiden gelegen.
- (30) Vertaling : De vereffening van de in kwestie hangende zaken is zo dringend niet, dat, bij de bestaande strenge pasversperring de toestemming voor het afleveren van paspoorten door het legeropperkommando af te wachten is. Gelieve uw vraag later te hernieuwen.
get. Spomer
- (31) Vertaling : Uw vraag van 16.8.1917 naar een paspoort kan niet aangenomen worden.
- (32) Wet van 10.03.1925 op de Openbare Onderstand. De grote promotor van de fusie Burgerlijke Godshuizen en Burelen van Weldadigheid tot Commissie van Openbare Onderstand, was de gewezen volksvertegenwoordiger en burgemeester van Brugge, graaf Amédée Visart de Bocarmé (° St.Kruis 1935 †Brugge 1924). Zijn wetsvoorstel van 8.05.1917 getiteld 'Réforme de la Bienfaisance' is nog bewaard in het archief O.C.M.W.
Zie ook Fr. JOOS DE TER BEERST en M. DE DUITSCHÉ, 50 jaar C.O.O. in 'Onze Gazette' personeelsblad van het O.C.M.W. Brugge, 13e jaargang, maart 1975 p. 2/3.
- (33) Het aandeel van de C.O.O. voor geplaatste bejaarden in de rusthuizen te Aartrijke, Loppem, Moerkerke, Oedelem, Oostkamp, Westkapelle en Zevekote was dan 5,10 fr. en voor de Broeders van Liefde te Brugge, 6,75 fr.
- (34) Opzeg werd betekend aan de Nederlandse Gist en Spiritusfabriek om sommige lokalen, door hen gebruikt sedert 1922, te willen verlaten.
Na een plaatsbezoek op 4 april 1933 besloten de Commissieleden de gewezen Zondagsschool, Potterierei 77, op te schikken tot kamers voor betalende kostgangers, met een verbindingsgang naar de kerk. Men gaf die afdeling de naam 'VII Gaven van de H. Geest' ; omdat in de 17^e eeuw een gift werd gedaan aan het Gesticht van de H. Geest, gezeid O.-L.-Vrouw ter Potterie van zeven woonhuizen (naar een notitie van wijlen A. De Vlieger, afdelingsoverste van de C.O.O.). Op het gelijkvloers en de verdieping werden 22 kamers ingericht en twee op de tussenverdieping. De werken kostten 265.974,62 fr. De dagelijkse onderhoudsprijs werd vanaf 1 oktober 1933 (einde van de werken) vastgesteld op 20 fr. met uitzondering voor de patiënten overgebracht van de Zusters van Liefde. Die mochten hun oude prijs behouden (dossier BA1/19 en CA2/32).
Volgende vrouwen werden van de Zusters van Liefde naar de afdeling VII Gaven overgebracht :
Huys Leonie, wed. Louis Van den Broucke, ° Brugge 8.12.1848, naar kamer 1 op 4 oktober.
De Bets Virginie, wed. Nackaert, °Snaaskerke 14.05.1870, naar kamer 6 op 7 oktober.
Colens Julia, ongehuwd, ° Brugge 14.04.1884, naar kamer 21 op 5 oktober
Barthelemi Germaine, ongehuwd, °Houyet 17.08.1898, naar kamer 22 op 5 oktober
Collet Nanette, wed. William Redferm °Bischop Stainton 28.05.1849, naar kamer 20 op 5 oktober.
- (35) Tijdschrift van de Zusters van Liefde van J.M. Gent, 22^e jaargang nr. 3 p. 80-81
- (36) Uit de grotendeels verbrandde bevolkingsboeken (stadhuisbrand 1944) konden schaarse gegevens opgetekend worden.
Werden afgeschreven voor Zaire (Kasai) Zuster Michielsens Marie. Een andere zuster (naam onbekend) naar Leuven (kapucijnevoer), nog een andere naar Elsene (Parnasestraat).
We danken dhr. M. Crepain, afdelingschef bij het Gemeentebestuur van Brugge, voor zijn spontane medewerking en hulp.
- (37) Op 27 mei 1937 verhuisde de firma Van Burm uit Gent de volgende kerkmeubelen :
predikstoel mét toebehoren.
communiebank
tabernakel (verguld koper)
140 stoelen
Kruisweg 13 stuks
beelden groten ingang 2 stuks
muurbeelden met konzolen 6 stuks
beelden komende uit de hof 9 stuks

- beelden met voetstukken en stralen 2 stuks
 voetstukken met beelden 2 stuks
 beeld met voetstuk uit de niche van kapel
 Kast in de coffrefort
 Kast boven de sacristie
 kruisbeelden 3 stuks
 Kader boven de deur naar sacristie
 Deze lijst werd door de toezieners Fr. Danneels, namens de C.O.O. goedgekeurd.
- (38) Besluit van 13/11/1933 - worden overgenomen door de C.O.O. :
 het orgel (20.000 fr.)
 meerwaarde voor de brandvensters (20.000 fr.)
 de frigidaire (15.000 fr.)
 het wastoestel (26.500 fr.)
 18 bedsponden uit de grote slaapzaal (450 fr.)
 1 trog uit de bakkerij (150 fr.)
 1 broodrek uit de tweede zaal (60 fr.)
 2 laddertjes uit de tweede zaal (50 fr.)
 2 grote strijktafels en een ijzeren bak op wieltes (130 fr.)
 1 bad en een bad met chauff-bain (150 fr.)
 6 kasten op de zolder (150 fr.)
 vergoeding wegens het opschikken van 3 kamerkens op de 'Home' (1000 fr.)
- (39) Het initiatief tot het bouwen van een sana voor tuberculose vrouwen en meisjes werd genome door de heer en mevrouw Désiré Monthaye-Michaëlla Grossé uit de Beenhouwersstraat 13 te Brugge, naar aanleiding van het overlijden op 29-jarige leeftijd van hun zoon, door die ziekte getroffen.
 De vzw. Sanatorium Elisabeth, gesticht op 20.06.1924, onder het voorzitterschap van Baron Julien van Caloen de Basseghem, kocht op 9 juni 1926 (dossier verkopen O.C.M.W. nr. 758) aan het Bestuur van de Commissie van Openbare Onderstand, voor notaris Henri Van Caillie, schatbewaarder van de vereniging, 10 ha 88 a 15 ca bebouwde grond, land en bos aan te Sysele-Donk gelegen.
 De bouwwerken, naar de plannen van architect Cauwe, werden bij openbare aanbesteding van 5 september 1924 gegund aan Cyriel De Brabandere uit Marke voor de som van 1.570.000 fr. Drie paviljoenen met een capaciteit van 200 bedden werden opgericht in de jaren 1925-27. De eerste patiënten werden opgenomen op 6 juli 1927 en de officiële inwijding vond plaats op 1 september 1927. Plaatsgebrek en grote onderhoudskosten waren de aanleiding om het sana over te maken aan de congregatie van de Zusters van Liefde van Jezus-Maria te Gent, die van de eerste dag af de verzorging van de zieken op zich had genomen. Als voorwaarde werd gesteld de bestaande capaciteit te verdubbelen. Daartoe kocht de congregatie, waarvoor Mgr. Van Rechem en Juffr. Clemence Van Reeth optraden, aan de C.O.O. Brugge, tegen een schappelijke prijs wellicht om de pil van de ontruiming aan 't Minnewater te verzachten, een hofstede met aanpalende grond en bos te Sysele-Donk voor een totale oppervlakte van 22ha.55a.89ca. (akt verleden voor notaris H. Van Caillie op 8.03.1933, dossier verkopen O.C.M.W. nr. 1096). De uitbreidingswerken werden aangevat in oktober 1937 en einde 1939 voltooid. Thans is het sana Elisabeth omgebouwd tot een volwaardig acuut ziekenhuis, onder dezelfde naam.
 Met dank aan dhr. Fr. Joos de ter Beerst, ere-secretaris C.O.O. , voor de aanwijzing.
- (40) De patiënten in de Kliniek Minnewater, waren ondergebracht in elf verpleegeenheden, die onderling verschillen qua grootte en beddenaantal.
 Volgende diensten waren er ondergebracht :
 traumatologie - plastische heelkunde - gynaecologie - hart- en vaatheelkunde - orthopedie - urologie.
 Daarnaast ook radiodiagnose - radiotherapie - vroegtijdige opsporing van gezwelziekten - nucleaire geneeskunde - anesthesie - reanimatie en spoedgevallen dienst.
 Naast deze medische diensten bevonden er zich ook nog diensten met de zogenaamde ondersteunende activiteiten b.v. opname administratie en fakturatie, medisch archief, mortuarium, personeelscafetaria, centrale sterilisatie en bevoorrading in de kelders. Op de tweede verdieping een revalidatiecentrum.
 Dit alles werd ondergebracht in het nieuw A.Z. St-Jan, Ruddershove, 10, 8000 Brugge. De Minnewaterkliniek kreeg na de verhuizing een nieuwe functie en fungeert thans als een tussenschakel tussen een ziekenhuis en een bejaardeninstelling.

Bijlage 1

Schenking van Kan. J. Triest, 22 april 1835

Compareerde voor Meester Joseph-Joannes-Hyacinthus Vander Hofstadt, Koninklijke notaris resideerende te Brugge, provincie Westvlaenderen, en in de tegenwoordigheid van de hierna te naemen getuigen, ondergeteekend.

In personen :

Den Zeer eerweerden heer Petrus-Josephus Triest, kanoninck der cathedrale kerk van St.Baefs te Gend, ridder van het order van Léopold, woonagtig binnen de voornoemde stad Gend in de molenaarstraete numero acht en twintig, aen ons notaris en getuigen wel bekend.

Welken heer comparant, wel bezittende zijne memorie, zinnen en verstand, zo aen ons notaris op het voorwerp dezer en andere redens ampel is gebleken, besield tot menschlievendheid en altijd ieverig te contribuieren zooveel in sijne magt bestaat tot alle goede werken ; bij dezen heeft verklaard te geven en abandonneeren bij donatie inter vivos en onwederroepelijk op de beste maniere en forme als die kan bestaan.

Eerst — Aen het bestuur van de burgerlijke godshuizen der stad Brugge, provincie West-Vlaenderen, ten behoeve van de jointe van den algemeenen armen derzelve stad, belast met de zorg en onderhoud der oude arme en ongeneesbaere personen, den blooten eigendom der volgende goederen.

En ten tweeden. Aen het gesticht of gemeente der Zusters van liefde binnen de zelve stad, opgereg't tot huisvesten en oppassen niet minder dan veertig arm oude, gebrekelijke of ongeneesbare vrouwspersonen, ter benaming en koste der leden van de jointe met de zorg van diergelijke personen belast, tot welk getal het bestuur der burgerlijke godshuizen zig verplicht heeft ; Welke betaling de jointe zal doen aen den prijs van ten minsten van vier en zestig centimen per dag verblijf voor ieder uit de penningen welke het bestuur der burgerlijke godshuizen jaerlijks voor onderstand van arme, oude, en gebrekelijke aen hare dispositie steld,

vermogende gemelde zusters van liefde boven welkdanig getal van armen in het gemeld gesticht door de leden der jointe geplaatst zal zijn, vrijelijk en na hun goeddunken voor andere personen te disponeeren van alle d'overige plaatsen in hetzelfde, mede uitoeffenen andere werken van menschlievendheid, het volle gebruik en jouissance der zelve volgende goederen, als te wezen.

Gemeenlijk alle de gebouwen, gronden, hovingen en verdere toebehoorten, appendentien en dependentien, tegenwoordig dienende en gebruikt wordende door gezeide gesticht of gemeente der zelve zusters van liefde binnen de stad Brugge, provincie West-Vlaenderen, met al de daar aan gedane veranderingen, immers zoo de zelve zig heden zijn bevindende met eene koetspoorte en uitgang in de oudenburgstraet ter zuidzijde van dezelve, en verders een huis en erve, met alle zijne toebehoorten, zoo hetzelfde gestaen en gelegen is ter zuidzijde der genaemde oudenburgstraete, dienende voor woonst van den eerweerdigen heer De Vlaeminck, directeur van het gemelde gesticht der zusters van liefde, palende deze huyze met de westzijde aen den uitgang en koetspoorte voornoemd, immers zoo als deselve goederen tegenwoordig gestaen en gelegen zijn, zonder bij den heer donateur danof iets te behouden of te reserveren, voor daete der zelve veranderingen, bestaan hebbende inde volgende artikels ter epoquen van hunne respective acquisitien.

EERSTEN ARTIKEL. Een schoon groot huis met alle zijne appendentien en dependentien staende binnen de voorzeide stad Brugge in de concertstraete numéro drie, hebbende koetspoort al den westkant van de concertstraete en uitgang deure al den kant der zuidzijde van de gezeide straete, met eenen grooten hof en strekkende logie door eene poort in de oudenburgstraete, met de naschrevene huisung ten volgenden artikel maer een partie gemaekt hebbende en alsdan wezende het chartreusinneklooster, strekkende oost en west met den bouw langst het water genaemd den dyver, oost eenen uitgang separerende dezen huyze van hetgene competeerende de heer Jacobus Dujardin, van westen eenen gang separerende den hof van dezen huyze met den gonen toebehoord hebbende de heer Deschietere Caprycke, noord den eigendom van d'heer Van Caneghem, ende huizingen en agterplaetse van de voor deze auberge 'het concert'

hierna ge-meld, dit met alle zijne beneden en bovenkamers, zolders, kelders en andere gerieflijkheden die aen de heer donateur zijn behorende.

TWEEDEN ARTIKEL. Een schoon groot huis geteekend numéro vier, van noorden iegens den voorgaenden huize, voor dezen gediend hebbende voor auberge genaemd 'het concert', zaal van hetzelfde concert, twee kamerkens onder dezelfde zaal, waer de merkkramen ingesteld wierden, en een deel erve met koetspoort geapliqueert aen den huize van de heer Pieter Verstraete in huwelijke met Joffrouw de weduwe Naert, dezelve voor dezen auberge 'het concert' bestaen hebbende in groot estaminet, met kamer, voorkamers, keuken, kelders met ingangen ter straete, boven diversche kamers en zolder, schoone gerieflijke afterplaets met bollebaen, aubette, peerdestallen en andere gerieflijkheden, hebbende insgelijks sijnen vrijen uit- en ingang door de poort komende in de oudenburgstraete.

De voor deze zaal van het concert bevat hebbende salon, kofféhuis, groot kamer alwaer wekelijks de liefhebbers musiek gaven, immers zoo alles actueel gestaen en gelegen is, zonder eenige reserve.

DERDEN ARTIKEL. Een huys en erve met alle zijne toebehoorten, appendentien en dependentien staende binnen de voornaemde stad Brugge aen de zuidzijde van de oudenburgstraete geteekend geweest C:twintig numéro (niets ingevuld) en bij kadaster alleenlijk numéro elf, hebbende beneden twee kamers, keuken, kleine plaets en kelder, op de eerste stegie twee kamers en daerboven den zolder, palende van oosten aen den huize gebruikt geweest door de heer Godfroid, ontfanger der domeinen en van het buitengewoon zegel, zuid de erve van voorgaende artikel, West de grootte poort hierna vermeld.

VIERDEN ARTIKEL. Een kamer boven de poort of ingang van hetzelfde gewezen klooster der chartreusinnen, binnen Brugge, hier vooren vermeld, voorhoofdende aen de zuidzijde van de oudenburgstraete, al tusschen den huize van voorgaenden artikel beschreven aen d'oostzijde, enden huize van de heer Van Caneghem aen de Westzijde, mitsgaders aene remise met poort en kleine locht of eilandeken al d'oostzijde tusschen

de zelve remise en den huize van den heer De Baene, agter dezelve remise een werkkamerken met verijserde vensters, strekkende dezelve remise en kamer zuid agter den huize en erve ten voorgaenden artikel vermeld tot erlangde van agt ellen twee en twintig duimen met al hetgone daerboven gebauwd, immers zoo allez actueel gelstaen en gelegen is zonder reserve.

Alle dezelve gebouwen zoo die nu veranderd zijn met de hovingen en voordere toebehoorten gebruikt als voorzeid door dezelve zusters van liefde en den eerweerden heer De Vlaeminck, weerdig zonder eenigen aftrek van lasten eene somme van vier en vijftig duyzend zeshonderd franks.

De goederen beschreven bij den eersten en tweeden artikel behoren aen de heer donateur bij koope iegens de heer Franciscus Vanderdonck, historie schilder en grondeigenaer, actueel woonende binnen de stad Brussel ende sijnen broeder de heer Aubert Vanderdonck, grondeigenaer ook te Brussel woonagtig, volgens kontrakt gepassert voor meester Bernardus Dominicus Verhulst, notaris ter residentie van Brugge present getuigen van daeten vijf en twintigsten september agttienhonderd vier en twintig behoorlijk geregistreerd en getranscribeert. En degone beschreven bij den derden en vierden artikel, behooren aen voornoemden heer donateur insgelijks bij koope iegens Joffraux Catherine Luyckx, bezondere te Brugge, volgens kontrakt gepasseerd voor gezeiden Meester Verhulst, present getuigen tot Brugge den tweeden January agttienhonderd zeven en twintig, ook behoorlijk geregistreerd en getranscribeerd.

Gemeldde kontrakten aenwijzende ten wat tijtel de voorzeide goederen waren behorende aen de gezeide verkoopers de heeren Franciscus en Robertus Vanderdonck, mede Joffrauw Catherine Luyckx zullen met alle andere tijtels van eigendom door de heer donateur aen het bestuur van burgerlijke godshuizen behandigd worden binnen de maand naerdats de agréatie en approbatie dezer door die het behoord, zal bekomen zijn alsmede dan ook aen de overste van hetzelfde gemeente der zusters van liefde geremitteerd worden de stuks tot het vrije volle gebruik en jouissance eenigzinds relatie hebbende.

Gebeurende deze donatie op de naschreven voet, last en conditien, die dezelfde begiftigde tot den eigendom en tot het gebruik en jouissance, respectievelijk zullen gehouden zijn wel en punctueel te onderhouden ente agtervolgen, als te weten.

PRIMO. Zal den heer donateur betaelen alle onkosten en regten hoegenaemd aen deze donatie dependerende zonder dat het bestuur der burgerlijke godshuizen daarin iets zal moeten contribuieren.

SECUNDO. Van bij hetzelfde bestuur te lijden en gedogen de nadeelige, zienlijke en onzienlijke servituten, die er zouden kunnen bestaan, vrij aen 't zelfde bestuur zig daer iegens te verzetten, mede de voordeelige 't zijnen profite te doen gelden indien het zulks geradig vind, alles 't zijnen koste, risque ende perijkel.

TERTIO. Van bij hetzelfde bestuur 't zijnen laste te nemen de kapitalen, van al zulke lastiens en grondrentiens voortijds voor onlosselijk gereputeert, als waer mede de gegeven goederen van ouds bezwaard zouden mogen wezen, alhoewel de heer donateur verklaard geene te kennen, zullende de agterstellende van diere, voor zoovel die eschbaer zijn, en dat men die schuldig ware, door hem heer donateur voldaan en gezuiverd worden zedert de respectieve daten van aenkoop tot elke leste, valdagen, zonder meer.

QUARTO. Dat de goederen uitmakende deze donatie vij en zuiver van alle lasten, erfelijke renten en inscriptien, zullen overgaen en toekomen aen het bestuur der burgerlijke godshuizen van de stad Brugge, en gevoegd worden aen de goederen der jointe van den algemeenen armen derzelve stad, van welke zij van alsnu en voor altijd deel moeten maeken.

QUINTO. Dat de gegeven goederen in geheele of ten deele altijd zullen moeten dienen tot hunne reële en actuele destinatie van gemeente van zusters van liefde, tot huisvesten en oppassen van arme, gebrekelijke en ongeneesbare personen, mede uitoeffenen van andere werken van menschlievendheid, ten welken einde en tot faciliteren het gebruik en jouissance, hetzelfde

gemeente liber zal zijn, en alhier wel en expresselijk het regt, magt en faculteit word gereserveerd aen 't zelfde gemeente, 't allen tijde als het hem believen zal, 't zijnen koste te mogen bouwen en te doen zulkdanige veranderingen als hetzelfde gemeente zal geradig oordeelen te convenieren.

SEXTO. Dat ingeval hetzelfde gemeente der zusters van liefde buiten verwagtinge wierde gesupprimeerd door de bevoegde magten, of dat het gezeide gemeente door dezelve zusters van liefde door hun eigen zelve voor welkdanige redenen verlaten wordt, alsdan het hun hiervooren gegeven gebruik en jouissance komen te cesseeren om overtegaen aen het bestuur der burgerlijke godshuizen over de voornoemde jointe aen wie den eigendom hiervooren gegeven is, en om eensgelijks voor gesticht van weldadigheid, menschlievendheid of andere diergelijke te blijven, den wil en intentie van den heer donateur dienstwegens formeel en onveranderlijk zijnd.

SEPTIMO. Van bij het gesticht of gemeente der zusters van liefde te betaelen de lasten en impositien te rekenen met heden daete dezer en zoo voorts van jaere tot jaere het gebruik en jouissance gedeurende, ende voorders de gegevene goederen ten hunnen koste behoorlijk te onderhouden van alle reparatien.

OCTAVO. Dat het gesticht of gemeente van zusters van liefde, den huize als nu bewoond door de heer Vlaeminck zal mogen 't zijten deele of ten geheele voorts te verpagten en d'inkomsten er af te genieten, vermits zij met de reparatien en contributien van het gesticht en gemelden huize belast zijn.

NONO. Dat voormeld bestuur der burgerlijke godshuizen en het gesticht of gemeente der zusters van liefde elk voor zooveel hun aengaet respectievelijk zullen moeten agtervolgen en onderhouden de stipulatiën vervat in de hiervooren aengehaelde koop contracten, mede al zulke aen deze geschreven of mondelinge conventien op servituten op pagt of termijnen van gebruik, voor al den tijd niet nog te loopen hebben, die er zouden kunnen bestaan, en wel namentlijk de akte van servituut betrekkelijk de loge of het eilandeken vermeld bijden vierden artikele, der beschrijving van het goed, en het privaat van den huize behoorende

de heer Debaene nu de heer Dourdan, notaris, gepasseerd voor meester Joseph-Louis-François Van Caillie, notaris te Brugge, in de tegenwoordigheid van getuigen in daten tweeden maerte agttien honderd dertig behoorelijk geregistreerd ; overzulk zullen zij begiftigde zoo van den eigendom als van het gebruik en jouissance, den heer donateur of zijne erfgenamen 't allen tijde moeten garenderen en afdragen, kosteloos en schadeloos iegens elken van alle actien of aanspraek die hij van wegen de schuld eisschers of andere naemaels zoude kunnen ontmoeten.

Mits alle welke, heeft de heer donateur verklaard zig ten profitte van hetzelfde bestuur der burgerlijke godshuizen der stad Brugge, voor en ten behoeve der jointe van den algemeenen armen van dezelve stad, en wel besonderlijk voor de arme ongeneeschbare persoonen, wegens den eigendom, en van het gesticht of gemeente der zusters van liefde te Brugge, wegens het vrugtgebruik en jouissance, te ontmaeken van alle regt van proprieteit en jouissance tot de hiervooren beschreven gegeven goederen, willende dat elk in die hoedanigheyd bekend worde gemaekt daer en zoo het behoord, consenterende in de transcriptie, annotatie en notificatie, bemagtigende ten dien einde allen drager van de grosse dezer, en om voorders te doen en verrigten t'gonne voor de agreatie en approbatie ten deze donatie en desselfs validiteit vereischt word, als gedaen en gebeurt zijnde om de voorzeide redenen, en overigens dat zulks den wil is van hem heer comparant donateur, die voor de uitwerking dezer woonstede is kiezende 't zijnen hiervooren aangewezen woonst in Gent.

WANOF AKTE.

Aldus gedaen en gepasseert te Brugge in het gesticht of gemeente der zusters van liefde, ten jare agtien honderd vijf en dertig den twee en twintigsten van de maend april in de tegenwoordigheyd van de heeren Joannes Vermeire, advokaat en grondeigenaar, ende françois D'hondt, zilversmit, beide woonende te Brugge, getuigen hiertoe aenzogt.

Ende na voorlezing van alle dies aen de heer comparant gedaen te hebben, heeft bij deze met ons notaris en getuigen onderteekend. Geteekend Triest, Vermeire, D'hondt, F. Vander Hofstadt, notaris

Geregistreerd zonder renvooien te Brugge den drij en twintigsten april 1800 vijf en dertig, vol. 153 : 25r° 1e vak, ontfaen een frank zeven centimen, met de 26 % verhoogd en de subventie twee franks zes en dertig centimen. De ontfanger. Geteekend Prignot.

Moeder Zénaïde en de ganse communiteit van de Zusters van Liefde op het ogenblik van hun vertrek, april 1933.

Vergezeld van Mgr. Van Rechem vertrokken de laatste zusters op 1 juli 1933 om 11u30 definitief uit Brugge met bestemming hun Sanatorium Sysele (Donk)⁽³⁹⁾. De heer D. Monthaye was namens de Commissie aanwezig bij het vertrek van de trein en overhandigde Mgr. Van Rechem een brief van de voorzitter van de C.O.O., waarin hij nogmaals hulde bracht aan de zusters van Liefde.

Het plan van Prof. Dr. J. Sebrecht werd volledig uitgevoerd. Het Gesticht van de Zusters van Liefde omgebouwd tot 'Kliniek Minnewater', door een tunnel verbonden met het St.-Janshospitaal⁽⁴⁰⁾.

Besluiten we met een profetische uitspraak van de speciale berichtgever van het Brugsch Handelsblad van 29 april 1933 :

« Met een paar millioen - bedoeld werd het bedrag van de uit te voeren werken - zal men niet rond komen. In die voorwaarden vragen wij : had het niet doelmatiger geweest een nieuw modern hospitaal op te trekken ergens buiten stad !... »

Voeg er aan toe de zeer groote veranderingen in 't gebouw zelf en men zal begrijpen hoe wij het bouwen van een modern nieuw hospitaal durven voorstaan. Het onderkomen voor ouderlingen en gebrekkigen zou aldus blijven bestaan en het oude hospitaal zou zeker tot andere doeleinden kunnen gebezigd worden... »

AANTEKENINGEN

- (1) P. VAN ZEIR, *De Armenzorg te Brugge*, Biekorf LXI, 1960, p. 357-378.
- (2) Het huis Kuipersstraat nr. 27 werd door het Bureel van Weldadigheid aangekocht in 1845 voor de som van 14.500 fr. Voor de inrichting als apotheek betaalde men 4.586,05 fr. Op 1 januari 1846 werd de apotheek geopend met de heren Veys en Vandevyvere als apothekers.
In het eerste jaar (1846) werden er 17.062 voorschriften verwerkt, in 1847 bedroeg dit aantal reeds 18.595 om de 20.000 te overschrijven in 1849. Benevens dit aantal medikamenten werden ook 147 bandages uitgereikt.
- (3) O.C.M.W., archiefdoos nr. 35 - Bundel Zusters van Liefde.
- (4) Vorige bewoners van het huis Oude Burg 21 :
voor schepenen van Brugge, Jor. Jan Baptiste De Blende (*Nieuwpoort 21.01.1721) gehuwd met Catherine Petronilla de Wree, dit Veranneman (*Brugge 24.11.1732 †Brugge 07.04.1784) en Jacques de l'Espee, werd het pand op 17 september 1768 verkocht door Jor. Jan-Joseph Veranneman, heer van Watervliet (*Brugge 1.06.1808) gehuwd op 17.08.1756 met Angeline-Francisca-Elisabeth de Massiet (*Gent 8.01.1739 †Brugge 19.12.1788, begraven te Watervliet, dochter van Jan-François de Massiet en Maria Theresia, Barones de May) aan Jor. Charles-Albert, Emmanuel de Schietere, heer van Caprycke enz. (voogd van het St.-Janshospitaal 1790-1801), echtgenoot van Marie Jeanne de Cridts. Hun zoon, Engelbert-Albert-Joseph de Schietere, heer van Caprycke enz. (*Brugge 21.03.1756 †Gent 27.04.1828), begraven te Kaprijke) erfde het pand na hun overlijden en na de dood van zijn broeder E.H. Carolus de Schietere (†Brugge 18.07.1815). Hij verkocht het op 8.09.1820 aan de heren van de Jointe Charles Vanderbeke-de Cringen, François Wynckelman, Pieter de Melgar, Joannes-Jacobus Vermeire en François Barvoet, allen grondeigenaars, die het op hun beurt verkochten op 25.10.1839 aan Louis Reylandt-Van Naemen, directeur van het St.-Juliaansgasthuis te Brugge (1821/1842). Bij erfenis ging het over aan Mevr. Louise-Marie-Josephine-Ghislaine Ryelandt, echtgenote De Halleux.
- (5) O.C.M.W., archiefdoos 35, dossier 6-2.
- (6) In 1841 werden 22 bejaarde mannen verzorgd door twee Broeders van Liefde, drie andere broeders gaven onderricht. Het volgend jaar, 1842, was dit aantal opgelopen tot 45 met een dagelijkse onderhoudsprijs van 0,80 fr.
- (7) PROF. Y. VAN DEN BERGHE, *De algemene armenkamer te Brugge, 1776-1925*, in Standen en Landen, XLIV, 1968 en PAUL VAN ZEIR, *De Armenzorg te Brugge*, a.w.
- (8) Uit de bewaard gebleven rekening van 1 januari 1834 tot 1 januari 1841 noteren we onder de extraordinaire ontvangsten :
« *ontfaen van Mr. De Hondt voor verkoopprijs van een bisschoppelijke kruys aen den algemeenen aermen gelegateerd*

(31)

door wijlen zijn Hoogw. Felix Guilliellmus Brenart, bisschop van Brugge, de somme van 2.400 francs of in ponden 238.17.6 ». De volgende rekening maakt melding van *ontfaen van den heer Joannes Vermeire (lid van de Jointe) de som van 2.500 francs welke aen hem is betaeld geweest door zijne Hoogw. Franciscus Rénatus Boussen, bisschop van Brugge, als wezende het bedrag der prijze gedaen op waere weerde van eene zilvere geplatineerde tafelservitie aen de Jointe overgelaeten door zijne hoogweerdigheid Felix Guilliellmus Brenart, overleden bisschop derzelve stad om te dienen tot stichting van een eeuwig jaergetijde tot lavenis der ziele van den voorzeyden hoogweerdighen heer Brenart, met uitdeeling van brood aen de door de Jointe gepensioneerde aermen. Compt in ponden 229.13.9 ».*

Ook leken bedachten de Jointe in hun testament. Zo bv. op 23 september 1818 ontving de rendant van vrouw Francisca Knopff, douarière van Jor. Pieter de Penaranda de Franchimont de som van 50 ponden groten courant of 544,21 fr. Vrouw Brunona Legillon, douarière van Jor. Thomas de Schietere, heer van Loppem enz. schonk bij '*haeren uystersten wille*' op 28 augustus 1819, 50 ponden groten wisselgeld of 543,92 fr. Een ander lid van de adellijke familie, Augustinus Legillon, voorzag in zijn testament van 19 november 1831 dat '*alle mijne boeken, geographieke kaarten, plans en printen die ik hebbe te Brugge of op St. Michielsparochie, zullen naer mijn overlijden moeten te saemen verkocht worden door den drukker en boekverkooper Teerlinck, nu wonende in de Breydelstraet, ende dit alleen sonder mengeling van andere boeken hetwelck in de catalogue moet gemeld worden alsook dat de verkooping geschied in profijte van de aermen, dit opdat de koopers met meerdere yver zouden bieden. De suyvere portée van dese vercoopinge legatere ik aen mijnheer Vermeire, vader, wonende in de beenhouwerstraet en aen den pastor van de kercke van St. Salvators om de somme te gebruycken ten behoeve van het huys der incurabele vrouwen onder de directie der Zusters van Liefde of dit niet konnende sijn, voor eene andere saecke nuttig voor den aermen naer hun goedvinden ende den heer Vermeire voor mij stervenden aen eenen anderen heer van de Jointe van de gemeynen aermen.* »

De verkoop van de « *nagelaetene bibliotheque* » op 22 april 1835 bracht 9.560 frank en 17 centimen op.

- (9) Opeenvolgende eigenaars van het huis Oude Burg nr. 11 waren :
Akt van 16 frimaire an 13 (7 december 1804), verleden voor meester Bernardus Verhulst. Dokter Philippus Herreboudt, wonende in de Steenstraat, zoon van Guilliellmus Herreboudt en van Anna Perneel, kocht het huis aan Joseph Angelus Vanderdonck, vrederechter. Die had het op 18 Germinal an 11 (8 april 1803) aan de echtgenoten Jan Donny-Marie Christiaens gekocht (notaris Bernard Verhulst).
Dr. Herreboudt verkocht het eigendom op 24 oktober 1822 aan de leden van de jointe, Karel vander Beke - de Cringen en consoorten, voor de som van 2.400 fr. (akt verleden voor meester Louis-François Van Caillie). Het huis, Oude Burg nr. 12, afkomstig van het Kartuizerinnenklooster, werd na een tweede oproep, door het Frans Gouvernement bij bijzondere affiche nr. 38 als nationaal goed verkocht op 1 frimaire an 6 (21 november 1797) aan André Keereman uit Brugge voor de som van 32.500 fr. Bij zijn overlijden erfde zijn nicht Jeanne-Marie van Cuyck, gehuwd met de herbergier Clement Carpels, het huis. Zij baatten

- de herberg 'Het Paradijs' uit in de Kuipersstraat nr. 57. Laatstgenoemd echtpaar verkocht het eigendom op 20.03.1822 aan Jan de Volder, grondeigenaar uit Destelbergen. (akt verleden voor notaris Charles Eugène De Busschere)
- Bij zijn overlijden ging het pand over naar zijn dochter Marie-Thérèse de Volder, gehuwd met Bernardus Guilielmus Stas, grondeigenaars te Gent. Die verkochten het op 8.11.1839 voor notaris Joseph Louis François Van Caillie aan Karel vander Beke- de Cringen en consoorten, leden van de Jointe, voor de principale koopsom van 6.700 fr.
- (10) Franciscus-Josephus van Buylaere (°Brugge 17.03.1777) was gehuwd met Joanna Trogh. Na de verkoop van het huis, Oude Burg nr. 12, verhuisde hij naar de Zilverstraat nr. 41. Hij sterft er op 2 oktober 1847 (overlijdensakte nr. 1697). Zijn zoon Joseph-Franciscus van Buylaere (°Brugge 17 maart 1824) ter Steenstraat nr. 56 (geboorteakte nr. 280), bleef ongehuwd en sterft te Brugge op 23.01.1848 (overlijdensakte nr. 178).
- (11) Dr. LUC DEVLIEGHER, *De Sint-Salvatorskathedraal*, Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen, deel 8, Tielt, 1979, p. 191.
- (12) STANISLAS d'YDEWALLE, *De Kartuize Sint-Anna ter Woestijne*, Brugge, z.d.
- (13) Deze acht huizen met trapgevels uit de 16^e en 17^e eeuw zijn nu eigendom van Christelijke Organisaties : A.C.V., C.M., Gilde der Ambachten, St.-Barbara en St.-Michiels (A.C.W.) onder de nummers 13 en 15.
- Het nummer 17 omvat de huizen : Het Gouden Spinnewiel en het Klein Spinnewiel en het nummer 19 (kantoren van de C.M.) bestaat uit :
- het huis genaamd 'het Heilig Kruis'.
 - de ingang van het Kartuizerinnenklooster in de plaats van het vroegere Mercenierstraatje
 - het huis genaamd 'De Gouden Valck'
 - het vroeger Wijngaardstraatje
 - het huis genaamd 'Den Wijngaard'
 - het huis genaamd 'Sint-Niklaas'.
- (14) St.-Niklaashospitaal, gesticht door de mercenier Nikolaas Pagant en echtgenote Christina Willaerd op 14 mei 1394 (archieff O.C.M.W., fonds St.-Niklaasgasthuis, keure nr. 1), was gelegen op de hoek van de gelijknamige straat en de Oude Burg. De Commissie van de Burgerlijke Godshuizen verkocht het 't klaaitje' in 1889 aan het Gemeentebestuur van Brugge voor rechtstrekking van de straat (K.B. van 27 maart 1889).
- Voor de afbraak schetste P. Raoux, tekenleraar aan de stedelijke academie twaalf tekeningen 'en facsimile' die hij deponeerde bij de maatschappij voor oudheidskunde. Dat waren :
- plattegrond van de kapel met aanduiding van de graven
 - de schilderijen van vier graven daar ontdekt in 1887
 - nauwkeurige tekeningen van de wijdingskruisen en van een muurschildering die zich in bedoelde kapel bevond, alsmede van twee fondatiestenen aldaar in de muur ingemetseld, waaronder deze van de stichter Nikolaas Pagant en echtgenote.
- In 1849 werden daar 593 personen verzorgd, waaronder 175 niet bruggelingen. Onder 'dit aantal waren ook begrepen 62 geslachtszieken, verdeeld in 10 mannen en 52 vrouwen.
- (15) Het baggerwerk werd uitgevoerd door Leopold Roose, die 6.202,449 m³ slijk uithaalde en 5.682 fr. voor zijn werk vroeg.
- (16) Openbare aanbesteding van 22 februari 1886, gegund aan Louis Pottier mits 63.800 fr.
- (17) Besluit Burgerlijke Godshuizen dd. 15 februari 1886, goedkeuring Bestendige Deputatie 20 april 1886.
- (18) Na de overdracht van de goederen van de Bogaerden- en Elisabethscholen aan het Gemeentebestuur van Brugge door het Koninklijk Besluit van 16 mei 1881, werd het secretariaat van de Burgerlijke Godshuizen op 15 september 1882 overgebracht naar het westelijk gedeelte van het vroegere Magdalenahospitaal in de Nieuwe Gentweg. Door de aankoop van deze gebouwen door het Rijk voor de oprichting van het bedelaarswerkhuis, zag de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen zich genooddacht naar een andere eigendom uit te zien om er haar secretariaat in onder te brengen.
- (19) Archiefdoos O.C.M.W. DA¹, dossier nr. 3 — Herstel van het Mechels leder door J. Neutens, St.-Amandstraat. Hij besteedde er 838 werkuren aan. Het Bestuur kan dit aantal werkuren zo maar niet aannemen en vraagt uitleg aan architect Delacenserie.
- « 838 heures ont été nécessaires ? 1° pour nettoyer à fond les cuirs 2° pour faire disparaître les coutures à l'aide de colle et mastic 3° pour les argenter 2 fois 4° les vernir 2 fois. »* De architect antwoordt op 3 november 1894 *« le nombre de 838 heures de travail aux cuirs est également fort respectable, car cela représente un travail de 14 semaines, ou trois mois et une semaine ou 84 jours de 10 heures : C'est beaucoup. En ce qui concern l'exécution, elle ne laisse rien à désirer. »*
- Gasbekkens voor de zittingzaal worden geleverd door het huis Meert en zonen uit Brussel voor 275 fr. De schouwmantel in plaaster wordt uitgevoerd in stijl Louis XV door beeldhouwer Louis Van Assche uit de Hoedenmakersstraat mits 320 fr. Een nieuwe plankenvloer in 'spichpain' maakte timmerman Edm. Thylijs uit de Moerstraat voor 335 fr. Nieuwe vensterramen eveneens in 'spichpain' werden door dezelfde timmerman uitgevoerd aan 14 fr. de m². Twee nieuwe deuren in oude stijl, Louis V, en het versteken van een andere deur werd door Ed. Debourgh, Moerstraat, uitgevoerd. Een nieuwe olmen trap met 25 treden en twee paliers was het werk van Fernand De Bisschop, Moerstraat. Prijs 306 fr.
- Werk aan de conciergerie werd door aannemer Louis Lava, Kartuizerinnenstraat, uitgevoerd. Schilderwerk : vermaken van de gevel koerkant en voorgevels, gewit op een laag wit en 2 lagen geel, teren van de plinten door Em. Moerman, Kuipersstraat.
- (20) O.C.M.W., dossier verkopen nr. 170
- « vente des bâtiments et dépendances de l'ancien établissement des soeurs de charité rue du vieux bourg et rue des chartreuses ».*
- Besluit van 1 december 1892 *« une partie de cette propriété doit être affectée au service des bureaux de l'administration, amis que le surplus ne peut être approprié à aucune service hospitalier ou autre, que dès lors il est de l'intérêt de l'administration d'aliéner cette dernière partie ».*
- (21) Dr. J. DE SMET, *Brugge onder de Oorlog 1914-1918*, Brugge 1955, p. 60

- (22) Archiefdoos O.C.M.W., nr. 214 dossier 76 met als titel « 1917, *Inbeslagneming door de Duitse overheid, ontruiming en overbrenging der kranke vrouwen naar 't Gesticht te Merxplas* ». Het handschrift in folioformaat, beslaat 34 bladzijden met vijf bijlagen. De eerste 23 bladzijden zijn geschreven door Ridder van de Walle, de overige door een personeelslid van de Burgerlijke Godshuizen.
- (23) Art. 56 voorziet uitdrukkelijk dat het in beslag nemen van gestichten toegewijd aan liefdadigheid volstrekt verboden is.
- (24) Vertaling : De overbrenging is een krijgsnoodwendigheid, daar het gesticht tot een ander doeleinde zal aangewend worden.
- (25) Vertaling : Het gesticht voor ongeneesbare zieke vrouwen in de Gasthuisstraat, aan het Minnewater, zal op 4 januari 1917 door het overbrengen der vrouwen naar Merksplas ontruimd worden en zal als lazaret ingericht worden.
Al het daar verblijvend personeel enz. moet het gesticht op 4 januari verlaten.
get. Frhr. von Buttlar
- (26) Rekem : deels Maaslands, deels Kempens stadje, aan de Zuidwillemsvaart en de Maas. Static kasteel van 1596-7, in Maaslandse renaissance, met hoektorens, sinds 1818 (K.B. van 19.3.1818) bedelaarsgesticht, nu rijkskolonie voor krankzinnigen.
- (27) Naast het 'hospice' aan 't Minnewater, had de congregatie van de Zusters van Liefde van Jesus en Maria, nog een 'penitenten huis' in de St.-Clarastraat 58, onder de naam 'Engelbewaarder'. Dit huis werd op 3 mei 1851 gesticht door kanunnik Dedecker, opvolger van kanunnik Triest, op verzoek van Mgr. Malou. Nadien werd het een gewone kostschool voor meisjes en werd in 1949 (18 augustus) opgeheven.
Contacten werden later gelegd door de C.O.O. Brugge om de schoolgebouwen aan te kopen en om te bouwen tot rusthuis voor bejaarden, wat uiteindelijk zal leiden tot de aankoop van het gesticht van de Arme Zusterkens in de St.-Clarastraat, 12. (ons bereidwillig medegedeeld door Zuster K. Van Speybrouck van het Generaalat uit Brussel, waarvoor bijzondere dank).
- (28) Vanaf 14 juni 1917 werd het postverkeer gevoelig ingekrompen. Enkel handelsbriefwisseling en de berichten over sterfgevallen en zware zieken werden toegelaten.
- (29) Haspengouwse gemeente. Klooster en kostschool van de Zusters van Liefde, op 6,50 km van St.-Truiden gelegen.
- (30) Vertaling : De vereffening van de in kwestie hangende zaken is zo dringend niet, dat, bij de bestaande strenge pasversperring de toestemming voor het afleveren van paspoorten door het legeropperkommando af te wachten is. Gelieve uw vraag later te hernieuwen.
get. Spomer
- (31) Vertaling : Uw vraag van 16.8.1917 naar een paspoort kan niet aangenomen worden.
- (32) Wet van 10.03.1925 op de Openbare Onderstand. De grote promotor van de fusie Burgerlijke Godshuizen en Burelen van Weldadigheid tot Commissie van Openbare Onderstand, was de gewezen volksvertegenwoordiger en burgemeester van Brugge, graaf Amédée Visart de Bocarmé (° St.Kruis 1935 †Brugge 1924). Zijn wetsvoorstel van 8.05.1917 getiteld 'Réforme de la Bienfaisance' is nog bewaard in het archief O.C.M.W.
Zie ook Fr. JOOS DE TER BEERST en M. DE DUITSCHÉ, 50 jaar C.O.O. in 'Onze Gazette' personeelsblad van het O.C.M.W. Brugge, 13e jaargang, maart 1975 p. 2/3.
- (33) Het aandeel van de C.O.O. voor geplaatste bejaarden in de rusthuizen te Aartrijke, Loppem, Moerkerke, Oedelem, Oostkamp, Westkapelle en Zevekote was dan 5,10 fr. en voor de Broeders van Liefde te Brugge, 6,75 fr.
- (34) Opzeg werd betekend aan de Nederlandse Gist en Spiritusfabriek om sommige lokalen, door hen gebruikt sedert 1922, te willen verlaten.
Na een plaatsbezoek op 4 april 1933 besloten de Commissieleden de gewezen Zondagsschool, Potterierei 77, op te schikken tot kamers voor betalende kostgangers, met een verbindingsgang naar de kerk. Men gaf die afdeling de naam 'VII Gaven van de H. Geest' ; omdat in de 17^e eeuw een gift werd gedaan aan het Gesticht van de H. Geest, gezeid O.-L.-Vrouw ter Potterie van zeven woonhuizen (naar een notitie van wijlen A. De Vlieger, afdelingsoverste van de C.O.O.). Op het gelijkvloers en de verdieping werden 22 kamers ingericht en twee op de tussenverdieping. De werken kostten 265.974,62 fr. De dagelijkse onderhoudsprijs werd vanaf 1 oktober 1933 (einde van de werken) vastgesteld op 20 fr. met uitzondering voor de patiënten overgebracht van de Zusters van Liefde. Die mochten hun oude prijs behouden (dossier BA1/19 en CA2/32).
Volgende vrouwen werden van de Zusters van Liefde naar de afdeling VII Gaven overgebracht :
Huys Leonie, wed. Louis Van den Broucke, ° Brugge 8.12.1848, naar kamer 1 op 4 oktober.
De Bets Virginie, wed. Nackaert, °Snaaskerke 14.05.1870, naar kamer 6 op 7 oktober.
Colens Julia, ongehuwd, ° Brugge 14.04.1884, naar kamer 21 op 5 oktober
Barthelemi Germaine, ongehuwd, °Houyet 17.08.1898, naar kamer 22 op 5 oktober
Collet Nanette, wed. William Redferm °Bischop Stainton 28.05.1849, naar kamer 20 op 5 oktober.
- (35) Tijdschrift van de Zusters van Liefde van J.M. Gent, 22^e jaargang nr. 3 p. 80-81
- (36) Uit de grotendeels verbrandde bevolkingsboeken (stadhuisbrand 1944) konden schaarse gegevens opgetekend worden.
Werden afgeschreven voor Zaire (Kasai) Zuster Michielsens Marie. Een andere zuster (naam onbekend) naar Leuven (kapucijnevoer), nog een andere naar Elsene (Parnasestraat).
We danken dhr. M. Crepain, afdelingschef bij het Gemeentebestuur van Brugge, voor zijn spontane medewerking en hulp.
- (37) Op 27 mei 1937 verhuisde de firma Van Burm uit Gent de volgende kerkmeubelen :
predikstoel mét toebehoren.
communiebank
tabernakel (verguld koper)
140 stoelen
Kruisweg 13 stuks
beelden groten ingang 2 stuks
muurbeelden met konzolen 6 stuks
beelden komende uit de hof 9 stuks

- beelden met voetstukken en stralen 2 stuks
 voetstukken met beelden 2 stuks
 beeld met voetstuk uit de niche van kapel
 Kast in de coffrefort
 Kast boven de sacristie
 kruisbeelden 3 stuks
 Kader boven de deur naar sacristie
 Deze lijst werd door de toezieners Fr. Danneels, namens de C.O.O. goedgekeurd.
- (38) Besluit van 13/11/1933 - worden overgenomen door de C.O.O. :
 het orgel (20.000 fr.)
 meerwaarde voor de brandvensters (20.000 fr.)
 de frigidaire (15.000 fr.)
 het wastoestel (26.500 fr.)
 18 bedsponden uit de grote slaapzaal (450 fr.)
 1 trog uit de bakkerij (150 fr.)
 1 broodrek uit de tweede zaal (60 fr.)
 2 laddertjes uit de tweede zaal (50 fr.)
 2 grote strijktafels en een ijzeren bak op wieltes (130 fr.)
 1 bad en een bad met chauff-bain (150 fr.)
 6 kasten op de zolder (150 fr.)
 vergoeding wegens het opschikken van 3 kamerkens op de 'Home' (1000 fr.)
- (39) Het initiatief tot het bouwen van een sana voor tuberculose vrouwen en meisjes werd genome door de heer en mevrouw Désiré Monthaye-Michaëlla Grossé uit de Beenhouwersstraat 13 te Brugge, naar aanleiding van het overlijden op 29-jarige leeftijd van hun zoon, door die ziekte getroffen.
 De vzw. Sanatorium Elisabeth, gesticht op 20.06.1924, onder het voorzitterschap van Baron Julien van Caloen de Basseghem, kocht op 9 juni 1926 (dossier verkopen O.C.M.W. nr. 758) aan het Bestuur van de Commissie van Openbare Onderstand, voor notaris Henri Van Caillie, schatbewaarder van de vereniging, 10 ha 88 a 15 ca bebouwde grond, land en bos aan te Sysele-Donk gelegen.
 De bouwwerken, naar de plannen van architect Cauwe, werden bij openbare aanbesteding van 5 september 1924 gegund aan Cyriel De Brabandere uit Marke voor de som van 1.570.000 fr. Drie paviljoenen met een capaciteit van 200 bedden werden opgericht in de jaren 1925-27. De eerste patiënten werden opgenomen op 6 juli 1927 en de officiële inwijding vond plaats op 1 september 1927. Plaatsgebrek en grote onderhoudskosten waren de aanleiding om het sana over te maken aan de congregatie van de Zusters van Liefde van Jezus-Maria te Gent, die van de eerste dag af de verzorging van de zieken op zich had genomen. Als voorwaarde werd gesteld de bestaande capaciteit te verdubbelen. Daartoe kocht de congregatie, waarvoor Mgr. Van Rechem en Juffr. Clemence Van Reeth optraden, aan de C.O.O. Brugge, tegen een schappelijke prijs wellicht om de pil van de ontruiming aan 't Minnewater te verzachten, een hofstede met aanpalende grond en bos te Sysele-Donk voor een totale oppervlakte van 22ha.55a.89ca. (akt verleden voor notaris H. Van Caillie op 8.03.1933, dossier verkopen O.C.M.W. nr. 1096). De uitbreidingswerken werden aangevat in oktober 1937 en einde 1939 voltooid. Thans is het sana Elisabeth omgebouwd tot een volwaardig acuut ziekenhuis, onder dezelfde naam.
 Met dank aan dhr. Fr. Joos de ter Beerst, ere-secretaris C.O.O. , voor de aanwijzing.
- (40) De patiënten in de Kliniek Minnewater, waren ondergebracht in elf verpleegeenheden, die onderling verschillen qua grootte en beddenaantal.
 Volgende diensten waren er ondergebracht :
 traumatologie - plastische heelkunde - gynaecologie - hart- en vaatheelkunde - orthopedie - urologie.
 Daarnaast ook radiodiagnose - radiotherapie - vroegtijdige opsporing van gezwelziekten - nucleaire geneeskunde - anesthesie - reanimatie en spoedgevallen dienst.
 Naast deze medische diensten bevonden er zich ook nog diensten met de zogenaamde ondersteunende activiteiten b.v. opname administratie en fakturatie, medisch archief, mortuarium, personeelscafeteria, centrale sterilisatie en bevoorrading in de kelders. Op de tweede verdieping een revalidatiecentrum.
 Dit alles werd ondergebracht in het nieuw A.Z. St-Jan, Ruddershove, 10, 8000 Brugge. De Minnewaterkliniek kreeg na de verhuizing een nieuwe functie en fungeert thans als een tussenschakel tussen een ziekenhuis en een bejaardeninstelling.

Bijlage 1

Schenking van Kan. J. Triest, 22 april 1835

Compareerde voor Meester Joseph-Joannes-Hyacinthus Vander Hofstadt, Koninklijke notaris resideerende te Brugge, provincie Westvlaenderen, en in de tegenwoordigheid van de hierna te naemen getuigen, ondergeteekend.

In personen :

Den Zeer eerweerden heer Petrus-Josephus Triest, kanoninck der cathedrale kerk van St.Baefs te Gend, ridder van het order van Léopold, woonagtig binnen de voornoemde stad Gend in de molenaarstraete numero acht en twintig, aen ons notaris en getuigen wel bekend.

Welken heer comparant, wel bezittende zijne memorie, zinnen en verstand, zo aen ons notaris op het voorwerp dezer en andere redens ampel is gebleken, besield tot menschlievendheid en altijd ieverig te contribuieren zooveel in sijne magt bestaat tot alle goede werken ; bij dezen heeft verklaard te geven en abandonneeren bij donatie inter vivos en onwederroepelijk op de beste maniere en forme als die kan bestaan.

Eerst — Aen het bestuur van de burgerlijke godshuizen der stad Brugge, provincie West-Vlaenderen, ten behoeve van de jointe van den algemeenen armen derzelve stad, belast met de zorg en onderhoud der oude arme en ongeneesbaere personen, den blooten eigendom der volgende goederen.

En ten tweeden. Aen het gesticht of gemeente der Zusters van liefde binnen de zelve stad, opgereg't tot huisvesten en oppassen niet minder dan veertig arm oude, gebrekelijke of ongeneesbare vrouwspersonen, ter benaming en koste der leden van de jointe met de zorg van diergelijke personen belast, tot welk getal het bestuur der burgerlijke godshuizen zig verplicht heeft ; Welke betaling de jointe zal doen aen den prijs van ten minsten van vier en zestig centimen per dag verblijf voor ieder uit de penningen welke het bestuur der burgerlijke godshuizen jaerlijks voor onderstand van arme, oude, en gebrekelijke aen hare dispositie steld,

vermogende gemelde zusters van liefde boven welkdanig getal van armen in het gemeld gesticht door de leden der jointe geplaatst zal zijn, vrijelijk en na hun goedduncken voor andere personen te disponeeren van alle d'overige plaatsen in hetzelfde, mede uitoeffenen andere werken van menschlievendheid, het volle gebruik en jouissance der zelve volgende goederen, als te wezen.

Gemeenlijk alle de gebouwen, gronden, hovingen en verdere toebehoorten, appendentien en dependentien, tegenwoordig dienende en gebruikt wordende door gezeide gesticht of gemeente der zelve zusters van liefde binnen de stad Brugge, provincie West-Vlaenderen, met al de daar aan gedane veranderingen, immers zoo de zelve zig heden zijn bevindende met eene koetspoorte en uitgang in de oudenburgstraet ter zuidzijde van dezelve, en verders een huis en erve, met alle zijne toebehoorten, zoo hetzelfde gestaen en gelegen is ter zuidzijde der genaemde oudenburgstraete, dienende voor woonst van den eerweerdigen heer De Vlaeminck, directeur van het gemelde gesticht der zusters van liefde, palende deze huyze met de westzijde aen den uitgang en koetspoorte voornoemd, immers zoo als deselve goederen tegenwoordig gestaen en gelegen zijn, zonder bij den heer donateur danof iets te behouden of te reserveren, voor daete der zelve veranderingen, bestaan hebbende inde volgende artikels ter epoquen van hunne respective acquisitien.

EERSTEN ARTIKEL. Een schoon groot huis met alle zijne appendentien en dependentien staende binnen de voorzeide stad Brugge in de concertstraete numéro drie, hebbende koetspoort al den westkant van de concertstraete en uitgang deure al den kant der zuidzijde van de gezeide straete, met eenen grooten hof en strekkende logie door eene poort in de oudenburgstraete, met de naschrevene huising ten volgenden artikel maer een partie gemaekt hebbende en alsdan wezende het chartreusinneklooster, strekkende oost en west met den bouw langst het water genaemd den dyver, oost eenen uitgang separerende dezen huyze van hetgene competeerende de heer Jacobus Dujardin, van westen eenen gang separerende den hof van dezen huyze met den gonen toebehoord hebbende de heer Deschietere Caprycke, noord den eigendom van d'heer Van Caneghem, ende huizingen en agterplaetse van de voor deze auberge 'het concert'

hierna ge-meld, dit met alle zijne beneden en bovenkamers, zolders, kelders en andere gerieflijkheden die aen de heer donateur zijn behorende.

TWEEDEN ARTIKEL. Een schoon groot huis geteekend numéro vier, van noorden iegens den voorgaenden huuze, voor dezen gediend hebbende voor auberge genaemd 'het concert', zaal van hetzelfde concert, twee kamerkens onder dezelfde zaal, waer de merkkramen ingesteld wierden, en een deel erve met koetspoort geapliqueert aen den huuze van de heer Pieter Verstraete in huuwelijke met Joffrouw de weduwe Naert, dezelve voor dezen auberge 'het concert' bestaen hebbende in groot estaminet, met kamer, voorkamers, keuken, kelders met ingangen ter straete, boven diversche kamers en zolder, schoone gerieflijke afterplaets met bollebaen, aubette, peerdestallen en andere gerieflijkheden, hebbende insgelijks sijnen vrijen uit- en ingang door de poort komende in de oudenburgstraete.

De voor deze zaal van het concert bevat hebbende salon, kofféhuis, groot kamer alwaer wekelijks de liefhebbers musiek gaven, immers zoo alles actueel gestaen en gelegen is, zonder eenige reserve.

DERDEN ARTIKEL. Een huys en erve met alle zijne toebehoorten, appendentien en dependentien staende binnen de voornaemde stad Brugge aen de zuidzijde van de oudenburgstraete geteekend geweest C:twintig numéro (niets ingevuld) en bij kadaster alleenlijk numéro elf, hebbende beneden twee kamers, keuken, kleine plaets en kelder, op de eerste stegie twee kamers en daerboven den zolder, palende van oosten aen den huuze gebruikt geweest door de heer Godfroid, ontfanger der domeinen en van het buitengewoon zegel, zuid de erve van voorgaende artikel, West de grootte poort hierna vermeld.

VIERDEN ARTIKEL. Een kamer boven de poort of ingang van hetzelfde gewezen klooster der chartreusinnen, binnen Brugge, hier vooren vermeld, voorhoofdende aen de zuidzijde van de oudenburgstraete, al tusschen den huuze van voorgaenden artikel beschreven aen d'oostzijde, enden huuze van de heer Van Caneghem aen de Westzijde, mitsgaders aene remise met poort en kleine locht of eilandeken al d'oostzijde tusschen

de zelve remise en den huuze van den heer De Baene, agter dezelve remise een werkkamerken met verijserde vensters, strekkende dezelve remise en kamer zuid agter den huuze en erve ten voorgaenden artikel vermeld tot erlangde van agt ellen twee en twintig duimen met al hetgone daerboven gebauwd, immers zoo allez actueel gelstaen en gelegen is zonder reserve.

Alle dezelve gebouwen zoo die nu veranderd zijn met de hovingen en voordere toebehoorten gebruikt als voorzeid door dezelve zusters van liefde en den eerweerden heer De Vlaeminck, weerdig zonder eenigen aftrek van lasten eene somme van vier en vijftig duyzend zeshonderd franks.

De goederen beschreven bij den eersten en tweeden artikel behoren aen de heer donateur bij koope iegens de heer Franciscus Vanderdonckt, historie schilder en grondeigenaer, actueel woonende binnen de stad Brussel ende sijnen broeder de heer Aubert Vanderdonckt, grondeigenaer ook te Brussel woonagtig, volgens kontrakt gepassert voor meester Bernardus Dominicus Verhulst, notaris ter residentie van Brugge present getuigen van daeten vijf en twintigsten september agttienhonderd vier en twintig behoorlijk geregistreerd en getranscribeert. En degone beschreven bij den derden en vierden artikel, behooren aen voornoemden heer donateur insgelijks bij koope iegens Joffraux Catherine Luyckx, bezondere te Brugge, volgens kontrakt gepasseerd voor gezeiden Meester Verhulst, present getuigen tot Brugge den tweeden January agttienhonderd zeven en twintig, ook behoorlijk geregistreerd en getranscribeerd.

Gemeldde kontrakten aenwijzende ten wat tijtel de voorzeide goederen waren behorende aen de gezeide verkoopers de heeren Franciscus en Robertus Vanderdonckt, mede Joffrauw Catherine Luyckx zullen met alle andere tijtels van eigendom door de heer donateur aen het bestuur van burgerlijke godshuizen behandigd worden binnen de maand naerdats de agréatie en approbatie dezer door die het behoord, zal bekomen zijn alsmede dan ook aen de overste van hetzelfde gemeente der zusters van liefde geremitteerd worden de stuks tot het vrije volle gebruik en jouissance eenigzinds relatie hebbende.

Gebeurende deze donatie op de naschreven voet, last en conditien, die dezelfde begiftigde tot den eigendom en tot het gebruik en jouissance, respectievelijk zullen gehouden zijn wel en punctueel te onderhouden ente agtervolgen, als te weten.

PRIMO. Zal den heer donateur betaelen alle onkosten en regten hoegenaemd aen deze donatie dependerende zonder dat het bestuur der burgerlijke godshuizen daarin iets zal moeten contribuieren.

SECUNDO. Van bij hetzelfde bestuur te lijden en gedogen de nadeelige, zienlijke en onzienlijke servituten, die er zouden kunnen bestaan, vrij aen 't zelfde bestuur zig daer iegens te verzetten, mede de voordeelige 't zijnen profite te doen gelden indien het zulks geradig vind, alles 't zijnen koste, risque ende perijkel.

TERTIO. Van bij hetzelfde bestuur 't zijnen laste te nemen de kapitalen, van al zulke lastiens en grondrentiens voortijds voor onlosselijk gereputeert, als waer mede de gegeven goederen van ouds bezwaard zouden mogen wezen, alhoewel de heer donateur verklaard geene te kennen, zullende de agterstellende van diere, voor zoovel die eschbaer zijn, en dat men die schuldig ware, door hem heer donateur voldaan en gezuiverd worden zedert de respectieve daten van aenkoop tot elke leste, valdagen, zonder meer.

QUARTO. Dat de goederen uitmakende deze donatie vij en zuiver van alle lasten, erfelijke renten en inscriptien, zullen overgaen en toekomen aen het bestuur der burgerlijke godshuizen van de stad Brugge, en gevoegd worden aen de goederen der jointe van den algemeenen armen derzelve stad, van welke zij van alsnu en voor altijd deel moeten maeken.

QUINTO. Dat de gegeven goederen in geheele of ten deele altijd zullen moeten dienen tot hunne reële en actuele destinatie van gemeente van zusters van liefde, tot huisvesten en oppassen van arme, gebrekelijke en ongeneesbare personen, mede uitoeffenen van andere werken van menschlievendheid, ten welken einde en tot faciliteren het gebruik en jouissance, hetzelfde

gemeente liber zal zijn, en alhier wel en expresselijk het regt, magt en faculteit word gereserveerd aen 't zelfde gemeente, 't allen tijde als het hem believen zal, 't zijnen koste te mogen bouwen en te doen zulkdanige veranderingen als hetzelfde gemeente zal geradig oordeelen te convenieren.

SEXTO. Dat ingeval hetzelfde gemeente der zusters van liefde buiten verwagtinge wierde gesupprimeerd door de bevoegde magten, of dat het gezeide gemeente door dezelve zusters van liefde door hun eigen zelve voor welkdanige redenen verlaten wordt, alsdan het hun hiervooren gegeven gebruik en jouissance komen te cesseeren om overtegaen aen het bestuur der burgerlijke godshuizen over de voornoemde jointe aen wie den eigendom hiervooren gegeven is, en om eensgelijks voor gesticht van weldadigheid, menschlievendheid of andere diergelijke te blijven, den wil en intentie van den heer donateur dienstwegens formeel en onveranderlijk zijnd.

SEPTIMO. Van bij het gesticht of gemeente der zusters van liefde te betaelen de lasten en impositien te rekenen met heden daete dezer en zoo voorts van jaere tot jaere het gebruik en jouissance gedeurende, ende voorders de gegevene goederen ten hunnen koste behoorlijk te onderhouden van alle reparatien.

OCTAVO. Dat het gesticht of gemeente van zusters van liefde, den huize als nu bewoond door de heer Vlaeminck zal mogen 't zijten deele of ten geheele voorts te verpagten en d'inkomsten er af te genieten, vermits zij met de reparatien en contributien van het gesticht en gemelden huize belast zijn.

NONO. Dat voormeld bestuur der burgerlijke godshuizen en het gesticht of gemeente der zusters van liefde elk voor zooveel hun aengaet respectievelijk zullen moeten agtervolgen en onderhouden de stipulatiën vervat in de hiervooren aengehaelde koop contracten, mede al zulke aen deze geschreven of mondelinge conventien op servituten op pagt of termijnen van gebruik, voor al den tijd niet nog te loopen hebben, die er zouden kunnen bestaan, en wel namentlijk de akte van servituut betrekkelijk de loge of het eilandeken vermeld bijden vierden artikele, der beschrijving van het goed, en het privaat van den huize behoorende

de heer Debaene nu de heer Dourdan, notaris, gepasseerd voor meester Joseph-Louis-François Van Caillie, notaris te Brugge, in de tegenwoordigheid van getuigen in daten tweeden maerte agttien honderd dertig behoorelijk geregistreerd ; overzulk zullen zij begiftigde zoo van den eigendom als van het gebruik en jouissance, den heer donateur of zijne erfgenamen 't allen tijde moeten garenderen en afdragen, kosteloos en schadeloos iegens elken van alle actien of aanspraek die hij van wegen de schuld eisschers of andere naemaels zoude kunnen ontmoeten.

Mits alle welke, heeft de heer donateur verklaard zig ten profitte van hetzelfde bestuur der burgerlijke godshuizen der stad Brugge, voor en ten behoeve der jointe van den algemeenen armen van dezelve stad, en wel bijzonderlijk voor de arme ongeneeschbare persoonen, wegens den eigendom, en van het gesticht of gemeente der zusters van liefde te Brugge, wegens het vrugtgebruik en jouissance, te ontmaeken van alle regt van proprieteit en jouissance tot de hiervooren beschreven gegeven goederen, willende dat elk in die hoedanigheyd bekend worde gemaekt daer en zoo het behoord, consenterende in de transcriptie, annotatie en notificatie, bemagtigende ten dien einde allen drager van de grosse dezer, en om voorders te doen en verrigten t'gonne voor de agreatie en approbatie ten deze donatie en desselfs validiteit vereischt word, als gedaen en gebeurt zijnde om de voorzeide redenen, en overigens dat zulks den wil is van hem heer comparant donateur, die voor de uitwerking dezer woonstede is kiezende 't zijnen hiervooren aangewezen woonst in Gent.

WANOF AKTE.

Aldus gedaen en gepasseert te Brugge in het gesticht of gemeente der zusters van liefde, ten jare agtien honderd vijf en dertig den twee en twintigsten van de maend april in de tegenwoordigheyd van de heeren Joannes Vermeire, advokaat en grondeigenaar, ende françois D'hondt, zilversmit, beide woonende te Brugge, getuigen hiertoe aenzogt.

Ende na voorlezing van alle dies aen de heer comparant gedaen te hebben, heeft bij deze met ons notaris en getuigen onderteekend. Geteekend Triest, Vermeire, D'hondt, F. Vander Hofstadt, notaris

Geregistreerd zonder renvooien te Brugge den drij en twintigsten april 1800 vijf en dertig, vol. 153 : 25r° 1^e vak, ontfaen een frank zeven centimen, met de 26 % verhoogd en de subventie twee franks zes en dertig centimen. De ontfanger. Geteekend Prignot.

Bijlage 2

Schenkingsakte verleden voor notaris J. Vander Hofstadt 5 juni 1840, van de huizen Oude Burg nr. 11 en 12

Zijn verschenen, de heeren Karel Vanderbeke- de Cringen, Franciscus Wynckelman, Pieter de Melgar, Joannes-Jacobus Vermeire en Franciscus Barvoet, alle grondeigenaars en renteniers, wonende te Brugge.

Welke heeren comparanten hebben verklaart mits dezen te geven bij donatie inter vivos en onwederroepelijk vrij van alle inschrijvingen wettiglijke hypotheeken revendicaties en andere belemmertheden aan de Burgerlijke Godshuizen der stad Brugge, mits de destinatie hierna vermeld :

- A) Een huis en grond gestaan en gelegen binnen deselve stad Brugge aan de suidsijde der oudenburgstraet, te voren geteekent numero veerthien en nu C 20, numero elf, houdende van suiden aen den hof van het gewezen klooster der chartreuzinnen, nu de voorzeide Burgerlijke Godshuizen, ten gebruike van het gesticht der susters van Liefde, met een plaetsken van grond en uitgankpoortken in een straetken of gemeenen uitgank, leidende van deselve Oudenburgstraete deels onder huis staende, van westen tot aen de reye van de stad, en paelende van oosten aen de huysinge vermeld hier agter letter B, lest bewoond door sieur Haecke.
- B) Een huys en omtrent twee aren negen en twintig centiaeren erfve ook gestaan en gelegen binnen de stad Brugge aen de suydsijde van de gezeide Oudenburgstraete te vooren geteekent nummer derthien en alsnu C twintigh, nummer 12, houdende van oosten aen het huys van d'heer Jan Augustin Van Caneghem, van suyden aen den hof van het gestichte der suters van Liefde, behoorende de gemelde burgerlijke godshuizen en van westen het huys hierboven beschreven letter A, lesten gebruike van sieur Van Buylaere, soals deselve twee huysen, erfve en aenhoorigheden gestaan en gelegen syn, daarvan niet uitgezonderd nog voorbehouden als gegeven sijnde in de staet waerin die sgh.thans

bevinden, om door de burgerlijke godshuizen daer van in vollen eigendom te komen, met den dag der aenveerdinge van de voorhandige donatie, dewelke geschied op de volgende voorwaerden en bespreken.

De twee gegeven huysen met hunne ap- en depententien sullen gevoegd worden aen het geseyde gewezen chartreusinnenklooster, huysen en aenhoorigheden daer medegaende, toebehoorende aen de burgerlijke hospitaelen van Brugge, ten gevolge der donatie inter vivos ten hunnen behoefte, gedaen door wijlent den eerweerden heer Kanonnik Triest, bij akte verleden voor den ondergeteekenden notaris en getuigen den twee en twintigsten april 1835... volgt de tekst, bijlage nr. 1

Hetselve goed behoord aen de donateurs toe, als sijnde gekogt voor de langst levende van hun en van de heeren Jan-Karel-Stockhove, Bernardus Dominicus Verhulst en Francis Vanderhofstadt, welke drie lesten overleden sijn, te weten het huys en erfve beschreeven letter A jegens wijlent d'heer Philippus Herreboudt, in leven heelmester te Brugge volgens akte verleden voor Meester Van Caillie en zijnen ambtsgenoot notarissen te Brugge, den vieren twintigsten October achttienhonderd twee en twintig, behoorlijk geregistreerd. Ende het huys en aenhoorigheden vermeld letter B jegens de heer Bernard Guillielmus Stas en huysvrouw Marie Thérèse De Volder, grondeigenaars te Gent, volgens proces-verbaal van publiken overslag gehouden door den genoemden notaris Van Caillie den achtsten november achttienhonderd negen en dertig, behoorlijk geregistreerd alsmede getranscribeerd een kantore der hypotheeken te Brugge op den negenden december opvolgende..'

Waarvan akte, gedaen en gepasseert te Brugge ten huysen van de heer Vanderbeke- de Cringen, op den Dijver, het jaar 1840 den 5 Junius, in de tegenwoordigheid van sieurs François De Visch en François De Vos, beiden woonende te Brugge, getuigen hiertoe aanzocht.

Gesticht der Zusters van Liefde Brugge

**A. Patiënten die naar het St.-Janshospitaal
werden overgebracht.**

Andries Leontine	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen van Gent
Andries Marie Th.	Mr. Andries, Boulevard des Ecoles, 64 Lille
Anthone Thérèse	Burgerlijke Godshuizen Brugge.
Bayart Simonne	vluchteling (ten laste van het Rijk).
Beernaert Simonne	Burgerlijke Godshuizen Koekelare
Carlier Rosa	Mej. Vincke, Langestraat, 24 Blankenberge
Claeys Marie	Burgerlijke Godshuizen Brugge
Cromheecke Amelie	Burgerlijke Godshuizen Moerkerke
Defevere Virginie	Burgerlijke Godshuizen Brugge
Demon Thérèse	Mr. Demon, Lisseweg
Depauw Rosalie	Burgerlijke Godshuizen Brugge
De Vlemynck Josephine	Mr. Van de Walle, Genthof, 9 Brugge
Dupan Marie	Burgerlijke Godshuizen Brugge
Fernande Leonie	idem
Glorieux Rhaise	zelf betalende
Mevr. Hubrecht	idem
Lecoutre Nathalie	Burgerlijke Godshuizen Brugge
Lowyck Marie	idem
Mestdagh Felicitas	idem
Norrée Clemence	idem
Norro Rosalie	idem
Perquy Julie	zelf betalende
Piers Hélène	Mr. Mostaert, Oedelemsesteenweg, 84 Assebroek
Robert Eugenie	Burgerlijke Godshuizen Brugge
Roose Rosalie	idem
Souilliaert Angelique	idem
Juffr. Strubbe	zelf betalende
Stubbe Charlotte	vluchteling (Slijpe)
Van den Briele Elodie	zelf betalende
Van Maele Virginie	Mr. Van Maele, Mariastraat, Brugge
Vereecke Melanie	Burgerlijke Godshuizen Brugge
Verleye Zenobie	idem
Verstraete Marie	idem
Walley Julia	zelf betalende
Warnier Leonie	Burgerlijke Godshuizen Blankenberge

B. Patienten overgebracht naar de Engelbewaarder, St.-Clarastraat, Brugge

Baert Anna	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Blondeel Eugenie	idem
Braet Octavie	idem
De Cam Marie	idem
De Coussemaecker Virginie	idem
De Grootte ida	Burgerlijke Godshuizen van St.-Kruis (1 fr./dag)
Dessein Leontine	Burgerlijke Godshuizen van Menen (1,10 fr./dag)
Geerolf Francisca	Burgerlijke Godshuizen Brugge
Mevr. Trotteyn	zelf betalende (1,50 fr. per dag)
Van Damme Sylvie	Burgerlijke Godshuizen Brugge
Van den Hercke Marie	idem
Vercruysse Marie	idem
Willaert Marie	idem

C. Patiënten overgebracht naar het rusthuis O.-L.-Vr. ter Potterie

Decock Nathalie	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Lahouter Annette	idem

D. Patiënten opgenomen in de psychiatrische inrichting O.-L.-Vrouw te St.-Michiels

Alleyn Judith	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Daveloose Juliana	idem
Desmedt Pelagie	idem
Reddy Mary	ten laste van haar familie
Savelon Marie	idem
Schaessens Marie	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Roksem
Van Brabant Rosalie	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Van Hove Sylvie	idem
Van Roosebeke Antoinette	idem

E. patiënten opgenomen bij familie of vrienden

Andries Clothilde	Decloedt Alfred, Legeweg, St.-Andries
Baert Marie-Thérèse	Van Parijs, Zwarte Leertouwersstraat, 53 (schoonzoon in het leger).
Benoot Marie	bij familie Rozendal, 38
Coppijn Caroline	Juffr. De Waegenare, St.-Jorisstraat.
De Brabandere Leonie	Mr. De Brabandere, Korte Vuldersstraat 33
De Smet Malvina	Mr. Deryckere, Prins Albertstraat, St.-Kruis
De Smet Leonie	De Smet Joseph, Beenhouwersstraat, 79
Devisch Louise	Maqué J. Kammakersstraat, 23 (godsh. Blindekens)

D'Hondt Jeanette
Doutrepont Eugénie
Ducarron Julia
Framhout Marie
Franco Alice
Galoo Seraphine
Ketele Marie
Looze Louise
Mons Sophie
Nickees Alice

Juffr. De Waegenare, St.-Jorisstraat
Mevr. De Vloot J., Kapellestraat, 5
Mr. Ducarron Henri, Lappersfortstraat, 54 Assebroek
Wantestraat, 111, Assebroek (bij ouders)
Vandeputte Leopold, Giststraat, 3 Brugge (schoonbroeder)
Marie Gallo, Zevensterrenstraat, 21 Brugge
Mevr. Nolle, Nieuwlandstraat, 31 Brugge
Toussain Frederik, Speelmansstraat, 3 Brugge
Dossche Benoni, Scharestraat, 72 Brugge
A. Nickees, St.-Jorisstraat, 125 (ouders)

Nuwel Mathilde
Pauwels Marie
Roose Coralie
Rousseau Hélène
Sap Eulalie
Schoone Rosalie
Sioen Hélène
Six Josephine
Spruytte Louise
Staes Sylvie
Valcke Melanie
Van den Berghe Marie
Van de Walle Mathilde
Van Hallemeersch Romanie
Van Mouffaert Melanie

Van Thournout Leonie
Verstraete Leonie
Wybo Virginie

Depoorter Lucas, Oudenburg, 38 Brugge
Wed. Reynaert, Torhoutsweg, St. Andries
bij dochter, St. Gilliskoorstraat, 10
Mevr. De Wilde, H. Consciencelaan, 56 Brugge
Juffr. De Bonne, H. Consciencelaan, 53 Brugge
Mevr. De Groot, Dweersstraat, 12 Brugge
bij haar broeder Gapaardstraat,
bij haar moeder, Gentpoortstraat, 95
Gezusters Maertens, Jan Boninstraat, 12 Brugge
Mevr. De Wilde, H. Consciencelaan, 56 Brugge
A. Desmidt, Girofléestraat 73
familie Schrijverstraat, 17 Brugge
bij haar dochter, H. Consciencelaan, 43
Davelooze Em., Oostmeers, 65 Brugge
Moerman Leon, Kleine Nieuwstraat, 14 Brugge
(schoonbroeder)
Nieuwe Wandeling nr. 9
Juffr. De Bonne, H. Consciencelaan 53, Brugge
J. Wybo, Schouwvagersstraat, 29 Brugge

F. Patiënten overgebracht naar de Rijkswelddadigheidskolonie te Merksplas

Aerts Marie	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Affenaere Romanie	
Alleyn Marguerite	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Baert Julie	
Balanck Clemence	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Balbaert Elisa	
Barry Mary	
Baudry Josephine	
Brutin Marie	
Canneyt Elisa	
Cappelle Angèle	
Cappelle Louise	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Cocquyt Marie	
Coene Clementine	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge

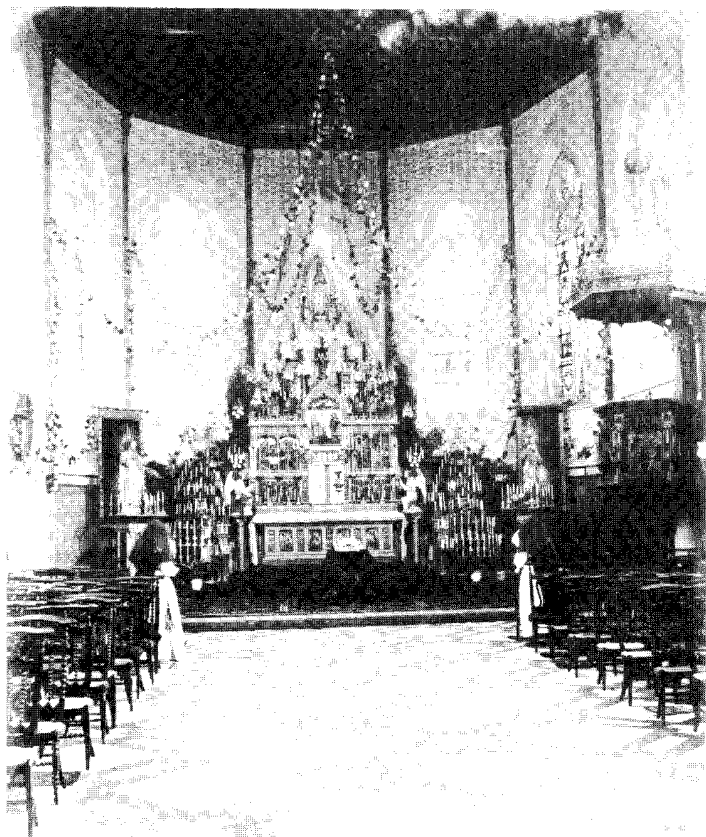
Coquel Clara	
Cornillie Clemence	
De Cloedt Leonie	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
De Coene Euphrosine	
De Coninck Odile	
De Corte Rachel	
De Prest Melanie	
De Sauvage Francisca	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Desopper Eugenie	
Dewevere Zulma	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
D'Hondt Marie	
Dierickx Augusta	
Driessens Elisa	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Driscoll Catharine	
Emmery Marie	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Geers Alexandrine	idem
Goddefroy Rosalie	
Govaert Alice	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Guiliné Emma	idem
Halswede Marie	idem
Huyzée Coleta	
Mevr. Isselée	
Mevr. Janse	
Janssens Charlotte	
Lammens Sylvie	
Loobuyck Julie	
Mevr. Migneau	
Mitchel Marguerite	
Mongrollé Anna	
Peeters Elisa	
Peeters Louise	
Pintelon Leontine	
Pomerat Leontine	
Raes Prudence	
Rooryck Gabrielle	
Rynders Marie	
Schepens Louise	
Seru Clemence	
Sorie Francisca	
Steyaert Marie	
Van Audenaerde Hélène	
Van Daele Emma	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Van den Broucke Aline	
Van den Driessche Mathilde	
Mevr. Van den Eeckhout	
Vanderveen Zulma	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Van de Wiele Idalie	
Van Hecke Edmonde	
Van Houcke Eugenie	ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
Van Hove Leonie	

Van Moortel Amelie
Van Mullem Melanie
Van Rollegem Philomène
Van Thournhout Sidonie
Verbrugge Mathilde
Vleerick Leonie
Yperman Marie
Ysebrandt Bertha
Zwaenepoel Leonie

ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
idem

ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge

ten laste van de Burgerlijke Godshuizen Brugge
idem

De kapel van de Minnewaterkliniek

CONGREGATIE
der
Zusters van Liefde van Jesus & Maria

Sint Antoniusgesticht,
Minnewater, BRUGGE.

1820-1920

BLIJDE EEUWFEEST

gevierd op
Woensdag, 7 Juli 1920.

Om 10 ure Solemnele H. Mis van
dankzegging. Om 11 ure Jubelfeest

JUBELLIED.

KOOR. Harten hoog ! Hoezee !
Zegekreten
Ongemeten,
Vreugde, blijdschap, feestgeklang,
Zijn vandaag ons liefdezang !
Jubelvieren,
't Al versieren,
Eeuwfeest is het blij !
Daarom roepen wij :
Komt hier allen heden,
Wendt tot hier uw schreden,
Eeuwfeest is het blij !
De tijd verslindt en volk en steden ;
Maar hier op heden,
Een eik gelijk
In Godes rijk,
Ons huis daar staat
Met fier gelaat,

Waar honderd jaren, 's Heerens loon,
Hem zijn gevlochten tot een kroon !
Is dat niet schoon ?

1) Stichting.

Alleenzang. Hoe wijd, hoe wijd,
Reeds honderd jaren is 't geleden,
Hoe vlug de tijd !
Naar Brugge kwamen ze geschreden,
Door Jesus liefdewenk verblijd,
Een zusterpaar,
Om zoo te gâar
Een huis aldaar
Op Vader Triest's bevel te stichten !
Der Karthuis'rinnen kregen zij
Het oud gebouw : 't was passe tij
Om 't huis daar in te richten !

Koor. We groeten u, verdoken liefdeseng'len !
Gegroet, gegroet,
o Zusters zoet !
o Laten wij u aan ons feeste meng'len !
Gegroet, gegroet,
o Zusters zoet,
Ge'n zocht voor u geen aardsche loon,
Maar Godes kroon,
Zoo schoon !

2) Zieken en ouderlingen.

Zieken en
oudjes De zusters bleven daar,
Voor ons was het voorwaar !
Ontelbre ziekenschaar
Kwam hier den basem vangen
Voor wond en zielepijn ;
maar d'oudjes ook steeds zijn
Aanvaard hier in de rangen !

Wederzang
(solo) Des Meesters wijs beleid
Gaf in zijn leer bescheid
En sprak : Barmhartigheid !
Hij roemt ervan de werken,
Belooft hun milde loon,
Hiernamaals d'hemelkroon !

Dat 's 't geen de zusters steeds kwam sterken
En 't raadsel geeft der moed,
Waarmêe zij strooien 't goed !
Vergeet nooit wat ze deden
En bidt dus dankgebeden !

Koor. Gegroet ! Ge zijt Calvariebloemen !
Door wee en smart
Voor Jesus Hart
Moogt ge u zijn beste leden noemen !
Bij Hem scheidt moed :
Hij is zoo goed !
En door Zijn bloed
Wordt 't lijden zoet !
Geluk
In druk !
In Hem gegroet !

3) Kinderen.

kinderen En wij dan hier de kleine,
Door jeugd nog zielereine,
Of tellen wij dan niet ?
Daar boven anders schoudren
Men moeilijk ons maar ziet,
Verstoken bachten d'oudren ?
Wij ook wij willen vieren !
Geen oude kent 't gesticht.
Waar krankheid, ziekten tieren
Slechts dat kent zusters liefdeplicht !
En daarom jub'len wij
En danken zoet en blij !

wederzang (solo) o Kleine, lijk ge ziet,
Vergeten zijt ge niet.
Was Jesus liefdelied
Voor boezen lijk voor vromen,
Voor u alleen was 't woord,
Door heel het menschdom g'hoord :
Ach ! laat de kleine tot Mij komen !
Geen wonder dus, niet waar,
Zoo zusters al te gâar
Des Meesters lievelingen
Aanzien als hemellingen !

Koor. Gegroet ! Gij Jesus liefdebloemen !
Aan hem uw hart
In vreugde en smart :
Ge moogt op Godes voorkeur roemen !
Ach, mint Hem wel,
De tijd vliegt snel.
Door liefde sterk
In Christi Kerk,
Geluk
In druk !
In Hem gegroet !

4) Nieuw gesticht.

Alleenzang Maar in Oudenburg kon men 't niet houden :
Veel te klein en genepen te zeer.
Daarom was 't dat ze bouwen nu zouden
lets veel beter en schooner en meer !
Bij 't Minnewater door d'Hospicen
Het nieuw gesticht nu staat,
Voor lucht en licht veel voor te kiezen,
Waar kunst'naars maat
Genieten laat !
En twee en negentig was 't jaar,
Waar Godes zegen
Der zusters wegen
Voor immer bracht naar hier voorwaar !

Koor. Uit ganscher harte danken we al die Heeren :
Zij schonken ons hier d'hemelpoort !
En wij herhalen 't duizend keeren :
Ons grootste dank aan wie 't behoort !
Ge krijgt een onverslensbre kroon
Al voor Gods troon
Tot loon !

5) Oorlogsjaren.

Alleenzang. Geen geluk hier op aard' zonder smarten !
Oorlog wierd het en gruwel en haat :
Beulen kwamen de Duitschers ons tarten :
Weg van hier en maakt spoed en verlaat !
De krankste in 't Hospitaal geborgen,

Begin van zeventien,
Hoe zou men nu voor d'and're zorgen ?
Wie kon het zien
Wat hun nu biën ?
Naar Merxplas eerst, dan Lovenjoel !
Langs ballingswegen
Tot Godes zegen
Verpletterde des Duitsch gewoel !

Koor. Gij oorlogsjaren, komt ons nimmer weder !
Te blind, te wreed, een broederstrijd !
Maar hulde leggen wij hier neder
Aan Moeder, Zusters voor dien tijd :
Ze steunden ons met heldenmoed
Zoo liefdezoet,
Zoo goed !

Slotgebed

Zangspraak. Als dankbre kindren nu,
We knielen hier voor U,
Opdat Ge steeds, mijn God, 't gesticht woudt sparen
Van wee, van rampen, oorlogsnoed bewaren !

Koor. o Vader teer,
Ons aller Heer,
Naar uwe leer
Wij brengen tot U alles weder !
In feestgeklank
Aanvaard ons dank !
Die legg' ons zang
U minnend neder !

o Jesus zoet,
Oneindig goed,
Wil door Uw bloed
Ons allen immer krachten geven !
Langs eeuwen baan
Ons huis doen staan,
Als rechte laan
Naar 't eeuwig leven !

ZIJ bLoele Voort aLLenthenen
De sChoone Congregatie Der ZUsters Van LiefDe !

Bijlage 5

Inventaire des objets mobiliers appartenant à l'administration des Hospices Civils de Bruges, et se trouvant à l'établissement pour femmes incurable rue de l'hospice, à Bruges.

1^{ière} Salle de malades 'St.-Joseph'

Double armoire pour effets d'habillements.
32 lits en fer, y compris rondelles en bois pour les pieds et tiges en fer pour les rideaux.
Une petite armoire à côté de l'évier.

2me Salle de malades 'St.-Bernard'

Double armoire pour effets d'habillements.
32 lits en fer, y compris rondelles en bois pour les pieds et tiges en fer pour les rideaux.
Une petite armoire à côté de l'évier.

3me Salle de malades 'St.-Antoine'

Double armoire pour effets d'habillements.
32 lits en fer, y compris rondelles en bois pour les pieds.
Une petite armoire à côté de l'évier

4me Salle de malades 'St.-Vincent'

Double armoire pour effets d'habillements.
32 lits en fer, y compris rondelles en bois pour les pieds et ressorts à lames d'acier.
Une petite armoire à côté de l'évier.
Chambre de pansement, comprenant : Deux armoires vitrées à double porte pour médicaments, un lavabo complet avec réservoir de 20 litres en cuivre nickelé.

Deux barils en verre de cinq litres, avec robinetterie.
Un réchauffeur instantané Lavabo en faïence, robinets et accessoires, 2 chaises en fer émaillé blanc - un foyer à gaz émaillé blanc.
Une tablette en verre brut sur consoles - Un brancard système 'Idéal'

Dépôt mortuaire..

2 tables en pierre bleue d'Ecaussines.

Galerie cour 4me Salle

Pompe avec évier maçonné - Bac à rincer en granit, mesurant 2m10 x 1m10

1me Réfectoire

2 tables en bois, mesurant 3,00 x 0,75

Cuisine et dépendances

Ménagère complète

Double pompe et deux éviers
Armoire buffet à quatre portes, mesurant 2m60 x 0,75
Fournaise et installation d'eau chaude avec robinets

2me Réfectoire

4 tables en bois mesurant 3m50 x 0m75

Salles de bains

2 bains en fer émaillé blanc - Un appareil pour douche - 3 radiateurs en fonte
Chaudière pour eau chaude avec accessoires.

Pharmacie

Grande armoire pour médicaments avec tablette en granit.

Chambre pour médecin

Une table d'examen en fer émaillé blanc - Un lavabo roulant - Double boîte nickelée pour la stérilisation.
Armoire en fer vitrée avec support pour instruments
Deux tablettes en marbre blanc sur consoles.

Linoleum imitation de parquet couvrant la place.

Vestibule d'entrée.

Deux branches à gaz en fer forgé
Une clochette en cuivre pour la porte d'entrée

Corridor

Un tableau peint, mesurant 3m00 x 1m90,
représentant la profession d'une chartreuse.

Réfectoire des Sœurs

5 tables en bois mesurant
4 pièces de 4m00 de longueur
1 pièce de 1m25 de longueur
4 bancs mesurant par pièce 4m00 de longueur.

Grande cuisine et arrière cuisine

Grande ménagère avec 2 réservoirs en cuivre rouge
pour eau chaude.
Grande armoire à trois compartiments mesurant
3.00 x 2.00
Buffet avec tablette en marbre mesurant 3.00 x 0.70
Une fournaise à ménagère.
Pompe, deux évier avec tablette en granit,
armoires en dessous des évier et de la tablette.
Une armoire à simple porte.

Buanderie

Un compresseur - Une pompe
2 réservoirs en fer pour la canalisation d'eau.
En outre toute l'installation mécanique de la
buanderie et du séchoir, suivant lettre du 5 Janvier
1924 et délibération du 11 Février 1924, non compris
une machine à laver d'une contenance de 25 Kilos
de linge appartenant à la Communauté.

Cour de la métairie

Pompe extérieure

Cave à viande

Table en pierre bleue d'Ecaussines.

Vestiaire des Sœurs

3 armoires avec portes pour effets d'habillements
mesurant : 1 armoire de 4m00 - 1 armoire de 3m30 -
1 armoire de 2m60.

Greniers

Horloge et accessoires - 4 réservoirs en fer pour la
canalisation d'eau.
Un réservoir en bois garni de zinc - Une cloche de la
Madeleine - Une cloche de l'école Bogaerde.

Extérieur du grand bâtiment côté de la cour intérieure

Une clochette en cuivre.

Chapelle

Le maître-autel mais non compris le tabernacle
Le confessionnal en chêne - Calorifère.

Sacristie

Armoire en bois de chêne.

Jubé de la chapelle

Un Prie-Dieu gothique en chêne
4 bancs en chêne pour les sœurs, mesurant 3m00

Antichambre du chœur

Porte-manteaux - Armoire en pitchpine sur
consoles.

Salle du chapitre

4 bancs mesurant 5m00 - 3m50 - 3m00 et 2m50
1 armoire buffet avec bords

Cave sous la petite buanderie

Un séchoir complet avec tiroirs sur rails, foyer et tuyaux

- Vestiaire et magasin au dessus de la 1re salle

Deux grandes armoires chacune à trois portes avec séparations, porte-manteaux etc. mesurant 2m75 de large et 2m70 de haut.

Deux armoires à quatre portes avec bords, mesurant 2m60 x 1m20 hauteur.

Deux armoires à quatre portes avec bords mesurant 2m40 x 1m20 hauteur.

Remarques générales :

Toute l'installation de gaz et d'électricité existant dans l'établissement appartient aux Hospices Civils de Bruges, à l'exception des lustres de l'éclairage électrique.

Le présent inventaire, qui a été dressé après la remise en état de l'établissement à la suite de son occupation par les Allemands, annule les précédents.

Fait en double, à Bruges, le dix-huit Novembre 1900 vingt-quatre.

La Commission
des Hospices Civils de Bruges,

Bijlage 7**Naamlijst van de Eerw. Moeder-Oversten, Aalmoezeniers en Geneesheren van de Zusters van Liefde te Brugge.**

Jaar	Moeder-Overste	Aalmoezenier	Geneesheer
1820	Zuster Raphaël met 3 medezusters Oude Burg, 27	EH. De Vlaemynck Oude Burg	
1824	Zuster Raphaël met 7 medezusters Kartuizerinnenstraat, 4	idem	
1836	idem	idem	Fr. Claeysens. Oude Burg
1864	idem met 16 medezusters	E.H. A. de Vos, Oude Burg	idem
1872	Zuster Marie Monica met 18 medezusters	idem	idem
1874	idem	E.H. A.H. Roelens, Oude Burg	idem
1876	idem	idem	J. Verriest, Vismarkt
1886	idem	E.H. Constant de Praetere, Oude Burg	idem
1892	idem, Gasthuisstraat, 1	idem, Gasthuisstr., 2	R. Goethals, Oude Burg
1895 8 juli	idem	E.H. Leonard Van Hollebeke Gasthuisstr. 2	idem
1896, april	Zuster Marie Coralie (Clemence Vermynen) met 18 medezusters	idem	idem
1900, 1 febr.	idem	E.H. Alfons Plouvier Gasthuisstraat, 2	idem
1900, september	Zuster Majella (Hortense Janssens) met 22 medezusters	idem	idem

1904, 29 april	idem	E.H. Theodore De Pauw Gasthuisstraat, 2	L. Verhoef, Langestraat
1910, april	Zuster Bertha (M. Walraet) met 31 medezusters	idem	idem
1919, 18 september	idem	E.H. Paul Allossery, Gasthuisstraat, 2	idem
1920	Zuster Fulgence (M. De Smet)	idem	idem
1925	Zuster Chrysogone (Anna Marie Dumortier)	idem	idem
1930	Zuster Zenaïde	idem wordt bij afschaffing van de instelling aalmoezenier in de stedelijke gevangenis	

Statistische gegevens

Jaar	Bevolkings- cijfer	Aantal vrouwelijke patiënten opgenomen in de Zusters van Liefde ten laste van de Burgerlijke Godshuizen (vanaf 1925 C.O.O.)	Aantal bijstand- gerechtigden ten laste van het Bureau van Weldadigheid	
1828	± 42.000	41	—	eerste gegevens
1836	42.979	43	—	Kartuizerinnenstraat
1839	44.449	47	18.382	
1840	45.308	48	18.599	
1845	46.340	59	20.792	
1850	50.698	64	21.328	
1855	51.277	64	22.310	
1860	51.995	79	16.793	
1865	48.721	90	13.775	
1870	48.939	111	14.061	
1875	47.948	110	11.960	
1880	47.693	110	13.207	
1885	46.393	116	11.306	
1890	47.497	88	9.073	
1892	48.246	90	8.519	Gasthuisstraat
1895	49.606	101	8.285	
1900	51.657	99	8.175	
1905	53.728	92	7.702	
1910	53.995	111	6.053	
1915	53.873	98	5.787	
1920	53.496	81	3.330	
1925	53.190	77	C.O.O.	Geen afz. gegevens
1930	51.309	68		
1933	52.571	56		